

Ewaluacja Zewnętrzna

**Testowany produkt *Program współpracy Gminy
Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej
na lata 2013-2014***

Projekt innowacyjny

***PI-PWP – Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej
z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES***

Realizator projektu

CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne

Wykonawca badania

SACADA Management & Research

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Ewaluacja zewnętrzna testowanego produktu finalnego była przeprowadzona w ramach projektu innowacyjnego testującego: ***PI-PWP – Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES***

Projekt jest realizowany w ramach VII Priorytetu *Promocja integracji społecznej*
Działanie: 7.2 *Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*,
Poddziałanie 7.2.1. *"Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym"*, Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Realizator projektu: CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne

Strona internetowa: <http://www.cistorsps.pl/>

Partnerzy projektu: Gmina Miasta Toruń
Samorząd Miasta Lejdy w Holandii

Okres realizacji ewaluacji: maj - czerwiec 2014 rok

Wstępna wersja produktu finalnego:

Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013 – 2014

Narzędzie informatyczne (Platforma PES-TOR) wspierające realizację projektu:

<http://narzedzie.orbitorun.pl/>

Kraków, czerwiec 2014

Spis treści

Wykaz skrótów zastosowanych w raporcie ewaluacyjnym	4
Kontekst badania ewaluacyjnego	5
Metodologia badania ewaluacyjnego	8
Cele i kryteria ewaluacji	8
Pytania badawcze	8
Metody i techniki zbierania danych	10
Wyniki badania ewaluacyjnego	11
Kryteria trafność / adekwatność	18
Kryterium użyteczność	33
Kryterium efektywność	47
Kryterium skuteczność	50
Kryterium trwałość	64
Kryterium oddziaływanie / wpływ	67
Podsumowanie odpowiedzi na pytania badawcze	72
Wnioski i rekomendacje	80
Analiza SWOT	86
Studium przypadków	87
Literatura	103
Spis wykresów	104
Spis tabel	105
Spis rysunków	105
Załączniki	106
Załącznik nr 1 Scenariusz IDI Realizatorzy projektu	106
Załącznik nr 2 Scenariusz IDI PES i AL	109
Załącznik nr 3 Scenariusz Panel ekspertów	113
Załącznik nr 4 Kwestionariusz CAWI, PAPI, CATI dla podmiotów ekonomii społecznej oraz administracji lokalnej	116

Wykaz skrótów zastosowanych w raporcie ewaluacyjnym

AL	Administracja Lokalna
CAWI	<i>Computer-Assisted Web Interview</i> - badanie ankietowe poprzez Internet
CATI	<i>Computer Assisted Telephone Interview</i> – wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny
CISTOR SPS	CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ES	Ekonomia społeczna
FGI	<i>Focus group interview</i> - zogniskowany wywiad grupowy
GMT	Gmina Miasta Toruń
UMT	Urząd Miasta Torunia
IDI	<i>Individual In-Depth Interviews</i> - pogłębiony wywiad indywidualny
JST	jednostki samorządu terytorialnego
NGO	<i>Non-Governmental Organization</i> - organizacje pozarządowe
PAPI	<i>Paper And Pencil Interview</i> - badanie ankietowe z wykorzystaniem ankiety papierowej
PES	Podmioty Ekonomii Społecznej
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PROGRAM	Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014
PZP	Ustawa Prawo zamówień publicznych
UE	Unia Europejska

Kontekst badania ewaluacyjnego

W raporcie z badania ewaluacyjnego zostały zaprezentowane wyniki zewnętrznej ewaluacji testowanego produktu **„Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013 – 2014”** opracowanego w ramach innowacyjnego projektu **„PI-PWP – Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES”**.

Projekt jest realizowany przez CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne.

Partnerami projektu są Gmina Miasta Toruń oraz Samorząd Miasta Lejdy w Holandii.

Celem realizowanego projektu jest wzmocnienie współpracy toruńskich podmiotów ekonomii społecznej z lokalną administracją publiczną poprzez zwiększenie udziału tych podmiotów w realizacji gminnych polityk publicznych poprzez wypracowanie i przetestowanie innowacyjnego programu pt. **„Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014”** (dalej również: PROGRAM).

Wizja PROGRAMU to:

Prężne podmioty ekonomii społecznej w Toruniu działające na rzecz rozwoju miasta i zaspokojenia potrzeb jego mieszkańców¹.

Głównym celem PROGRAMU jest:

Rozwój ekonomii społecznej w Toruniu poprzez współpracę Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej².

Główny cel PROGRAMU ma zostać osiągnięty poprzez realizację celów szczegółowych, które z kolei będą realizowane dzięki określonym działaniom. W ramach każdego działania zostały sprecyzowane rezultaty krótkookresowe oraz rezultaty długookresowe³. Każdemu z działań przypisano ilościowe wskaźniki.

¹ Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014, str. 42;
<http://www.cistorsps.pl/art/320/pliki-do-pobrania-2-3-4.html>

² Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014, str. 42;
<http://www.cistorsps.pl/art/320/pliki-do-pobrania-2-3-4.html>

³ **Rezultaty krótkookresowe** - zostaną zmierzone w trakcie trwania Projektu; **Rezultaty długookresowe** - odnoszą się do efektów wdrożenia Programu w dłuższej perspektywie. Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014;
<http://www.cistorsps.pl/art/320/pliki-do-pobrania-2-3-4.html>

Tabela 1. Cele szczegółowe PROGRAMU i powiązane z nimi działania

Cel szczegółowy nr 1 - Zwiększenie udziału PES w tworzeniu i realizacji polityk publicznych

- Działanie 1.1 - **Uruchomienie Giełdy Zamówień Społecznie Odpowiedzialnych** (narzędzie IT; 500 wejść rocznie)
- Działanie 1.2 - **Organizacja Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej** (1 Forum)
- Działanie 1.3 - **Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli społecznej** (10 klauzul)
- Działanie 1.4 - **Powołanie przez Prezydenta MT Zespołu ds. monitoringu programu współpracy UMT z PES** (4 spotkania rocznie)

Cel szczegółowy nr 2 - Rozwój infrastruktury wsparcia ekonomii społecznej

- Działanie 2.1 - **Promocja i monitoring polityki lokalowej** (narzędzie IT, 1 mapa)
- Działanie 2.2 - **Koncepcja powstania i funkcjonowania inkubatora przedsiębiorczości społecznej** (1 raport)
- Działanie 2.3 - **Stworzenie mapy wsparcia ES oraz banku sprzętu** (narzędzie IT, 500 wejść rocznie)

Cel szczegółowy nr 3 - Wzrost świadomości otoczenia PES w zakresie ekonomii społecznej

- Działanie 3.1 - **Nagroda PMT w kategorii: Przedsiębiorczość i Ekonomia Społeczna (1 wyróżnienie)**
- Działanie 3.2 - **Upowszechnianie idei es wśród młodzieży** (liczba studentów realizujących ścieżkę - 15)

Cel szczegółowy nr 4 - Poprawa skuteczności i efektywności działania PES

- Działanie 4.1 - **Szkolenia i wizyty studyjne** (3 szkolenia, 1 wizyta studyjna)
- Działanie 4.2 - **Narzędzie do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury** (liczba wypełnionych kart oceny - 20)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014.

Projekt ma wzmocnić oraz umożliwić ekonomizację działań podmiotów ekonomii społecznej.

Projekt skierowany jest do grupy docelowej, którą stanowią:

Grupa Użytkowników Projektu to administracja lokalna – wydziały Urzędu Miasta Torunia i inne jednostki podległe

Grupa Odbiorców Projektu to podmioty ekonomii społecznej.

Rysunek 1. Grupa docelowa projektu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii wdrażania projektu innowacyjnego testującego.

Metodologia badania ewaluacyjnego

Przedmiotem ewaluacji zewnętrznej był testowany produkt, czyli **Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014**, ewaluacji zostały poddane efekty testowanego PROGRAMU.

Ze względu na czas przeprowadzenia ewaluacji, ma ona charakter **ewaluacji ex post**, gdyż dotyczy zakończonych działań w postaci PROGRAMU, jako produktu finalnego.

Cele i kryteria ewaluacji

Celem ewaluacji zewnętrznej jest sprawdzenie rzeczywistych efektów testowanego produktu, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu realizowanych działań w ramach PROGRAMU na:

- ❖ współpracę podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną poprzez zwiększenie udziału tych podmiotów w realizacji gminnych polityk publicznych;
- ❖ zwiększenie rozeznania podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej we wzajemnych potrzebach;
- ❖ zwiększenie rozeznania administracji lokalnej w ofercie podmiotów ekonomii społecznej;
- ❖ zwiększenie zaufania u podmiotów ekonomii społecznej i administracji publicznej.

Badanie ewaluacyjne zostało zrealizowane pod kątem wymaganych przez KIW kryteriów ewaluacyjnych.

Rysunek 2. Kryteria ewaluacyjne zastosowane w ewaluacji zewnętrznej PROGRAMU

Źródło: Opracowanie własne.

Pytania badawcze

Na potrzeby badania ewaluacyjnego testowanego PROGRAMU zostały opracowane we współpracy z Zamawiającym szczegółowe pytania ewaluacyjne, które miały pomóc dokonać ewaluacji z różnych perspektyw oraz w różnych obszarach. Pytania ewaluacyjne zostały przedstawione w tabeli. 2.

Tabela 2. Szczegółowe pytania ewaluacyjne

Trafność / Adekwatność

- Jakie rzeczywiste korzyści z udziału w testowaniu identyfikują odbiorcy i użytkownicy fazy testowania?
- W jakim zakresie testowany PROGRAM może mieć wpływ na rozwiązywanie problemów grup docelowych?
- W jakim stopniu podejmowane w ramach PROGRAMU działania były adekwatne do potrzeb i oczekiwań użytkowników i odbiorców? Czy potrzeby wprowadzenia produktu są aktualne?
- Czy cele i założone metody we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?

Efektywność

- Czy proponowane podejście okazało się atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej, czy jest bardziej skuteczne, tańsze, bardziej efektywne?
- Na ile jest to nowe, unikalne, kreatywne rozwiązanie, na które jest zapotrzebowanie wśród odbiorców i użytkowników?
- Czy zaproponowane rozwiązanie jest efektywne (nakłady do rezultatów)?
- Co ewentualnie należałoby zmienić i w jaki sposób?

Skuteczność

- W jakim stopniu realizatorom udało się skutecznie przeprowadzić zaplanowane działania w fazie testowania i osiągnąć zakładane cele i efekty testowania?
- Jakie elementy zrealizowanych działań miały wpływ na ocenę pozytywną/negatywną testowanego PROGRAMU?
- Jakie czynniki utrudniały testowanie PROGRAMU? Czy czegoś zabrakło w założeniach testowanego PROGRAMU np. odnośnie procedur, przebiegu procesu, nakładów, zasobów, narzędzi?
- Co się sprawdziło w zaplanowanej metodologii testowania PROGRAMU, a co należy zmodyfikować ze względu na specyficzną grupę uczestników lub inne czynniki? Czy coś należałoby zmienić, udoskonalić w założeniach do poszczególnych działań?
- Czy produkt przynosi zakładane korzyści dla grup docelowych?
- Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami?
- Jak można ocenić stopień, w jakim zakładane działania odnośnie wdrażania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?

Użyteczność

- Jakie elementy PROGRAMU okazały się najbardziej przydatne/użyteczne, a które najmniej przydatne/ użyteczne?
- Co ewentualnie należałoby zmienić i w jaki sposób?
- Czy i jakie różnice występują pomiędzy grupami docelowymi pod względem oceny przydatności wypracowanego produktu?
- Czy osiągnięte efekty produktu będą przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych?

Trwałość

- Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?
- Jaki jest potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?

Oddziaływanie / Wpływ

- Czy testowany PROGRAM jest podatny na powielanie i/lub adaptowanie przez inne podmioty/ instytucje/organizacje, w innych warunkach?
- Czy i w jakim stopniu realizowany projekt może oddziaływać na otoczenie poza grupą beneficjentów?
- Diagnoza czy realizacja projektu będzie miała szerszy, ogólny wpływ wychodzący poza wsparcie udzielone uczestnikom projektu?

Metody i techniki zbierania danych

W ramach ewaluacji zastosowane zostały metody badawcze mające na celu zapewnienie rzetelności i trafności całego procesu ewaluacji.

W ramach ewaluacji została zastosowana **triangulacja badawcza**:

- ✿ **perspektyw badawczych** – zaangażowania w proces ewaluacji kilku badaczy,
- ✿ **źródeł danych** – wykorzystania informacji pochodzących z różnych źródeł,
- ✿ **metodologiczna** – wykorzystania kilku metod do badania jednego zjawiska.

Tabela 3. Metody badawcze wykorzystane w ewaluacji

Technika badawcza	Liczebność i grupy respondentów
Badania ilościowe	
Wywiad wspomagany telefonicznie (CATI)	50 CATI przedstawiciele PES
Wywiad wspomagany komputerowo (CAWI)	50 CAWI pracownicy UMT, przedstawiciele PES
Badanie ankietowe z wykorzystaniem ankiety papierowej (PAPI)	20 PAPI pracownicy UMT, przedstawiciele PES
Analiza statystyczna	-
Badania jakościowe	
Indywidualny wywiad pogłębiony (IDI)	14 IDI pracownicy UMT, przedstawiciele PES, inne osoby zaangażowane w tworzenie bądź realizację Programu
Zogniskowany wywiad grupowy (FGI)	3 FGI pracownicy UMT, przedstawiciele PES, eksperci zaangażowani w tworzenie bądź realizację PROGRAMU
Panel ekspertów	1 panel ekspertów
Analiza SWOT	-

Źródło: opracowanie własne na potrzeby ewaluacji zewnętrznej.

Wyniki badania ewaluacyjnego

Zaangażowanie we wdrożenie „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014” zarówno administracji lokalnej jak i podmiotów ekonomii społecznej (PES), zatem dwóch grup interesariuszy, których celem jest rozwijanie i wspieranie dobra społecznego i publicznego, wydaje się naturalne – administracji samorządowej jako m. in. kreatora polityk publicznych, a podmiotów ekonomii społecznej jako potencjalnych partnerów realizacji tych polityk publicznych.

Administracja samorządowa silnie zaangażowana w działania PROGRAMU traktuje włożony wysiłek i zaangażowanie jako swego rodzaju „inwestycję”, która w dłuższej perspektywie zaowocuje korzyściami dla miasta tak społecznymi, jak i ekonomicznymi. Zasadniczym założeniem PROGRAMU jest przekonanie, że współpraca przyniesie obu stronom wymierne korzyści.

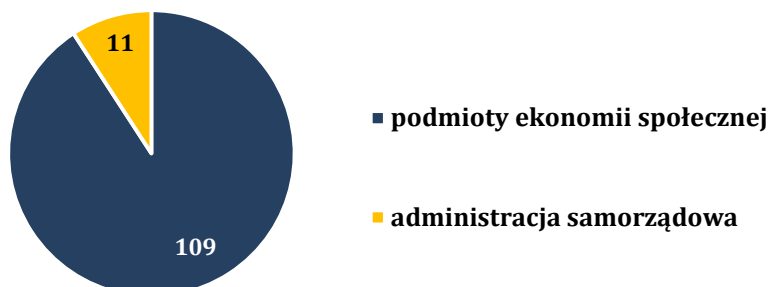
Warto nadmienić, że działania zaprojektowane i wdrożone w ramach PROGRAMU były konstruowane z myślą o ekonomizacji i rozwoju PES – zarówno tych, które już prowadzą tego typu działalność, jak i tych, które dopiero przygotowują się do podjęcia takiej działalności. Badanie „Współpraca podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej miasta Torunia” zrealizowane w ramach projektu, wykazały, że PES prowadzące działalność rynkową to zaledwie około 8% działających NGO. Bardzo rzadko podmioty sprzedają wytworzone przez siebie produkty, przeważająca część z nich działa w obszarze szkoleń, edukacji, kultury, turystyki i ochrony środowiska – zatem w obszarze usługowym.

W tej części raportu zostały przedstawione wyniki analizy danych zebranych przy zastosowaniu wybranych metod badawczych. Dla przejrzystości prezentacji wyników całość analizy uporządkowano według pytań ewaluacyjnych – w częściach poświęconych poszczególnym zagadnieniom badawczym uwzględniono materiał empiryczny zebrany z wykorzystaniem różnych technik badawczych.

W ramach badania ilościowego zebrano materiał od 120 respondentów. Ponieważ dane ilościowe były zbierane przy użyciu różnych technik badawczych, na potrzeby ewaluacji zostały one wtórnie zagregowane.

W Strategii PROGRAMU zostali wyodrębnieni w ramach grupy docelowej odbiorcy i użytkownicy – podmioty ekonomii społecznej oraz administracja lokalna. Ponieważ głównym beneficjentem przewidzianym w Strategii PROGRAMU miały być PES-y, w badaniu ilościowym dominującymi respondentami byli właśnie reprezentanci tej grupy.

Wykres 1. Respondenci ze względu na grupę docelową. Badanie ilościowe

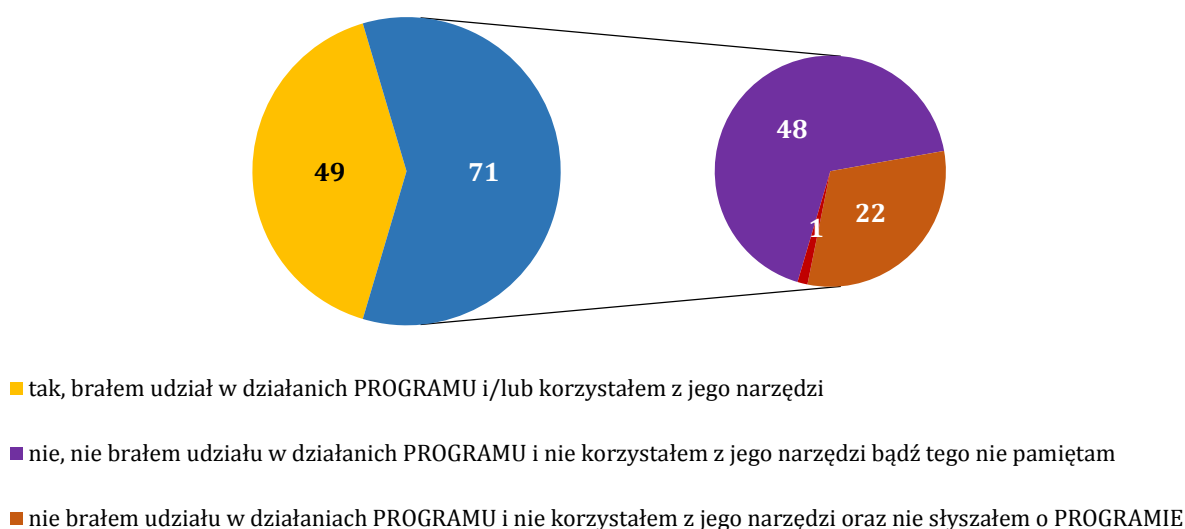

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Kwestionariusz do badań ilościowych został opracowany dla dwóch grup respondentów: dla tych, którzy uczestniczyli w działaniach PROGRAMU bądź korzystali z narzędzi wypracowanych w trakcie jego testowania oraz dla tych, którzy nie uczestniczyli bądź nie pamiętają, że korzystali z produktów i narzędzi stworzonych dla wzmacniania potencjału społecznego PES i administracji lokalnej.

Łącznie zebrano 120 odpowiedzi, w tym 49 respondentów należało do grupy, która uczestniczyła w działaniach bądź korzystała z narzędzi wypracowanych na potrzeby PROGRAMU, natomiast 71 respondentów należało do grupy, która oceniała działania i narzędzia z „hipotetycznej perspektywy”, gdyż albo nie pamiętali, że brali udział bądź faktycznie nie uczestniczyli w działaniach i nie korzystali z narzędzi. W tej grupie 48 osób to respondenci, którzy nie pamiętali, że brali udział bądź nie uczestniczyli w jego działaniach ale słyszeli o projekcie, a 22 respondentów nie brało udziału i nie słyszało o projekcie.

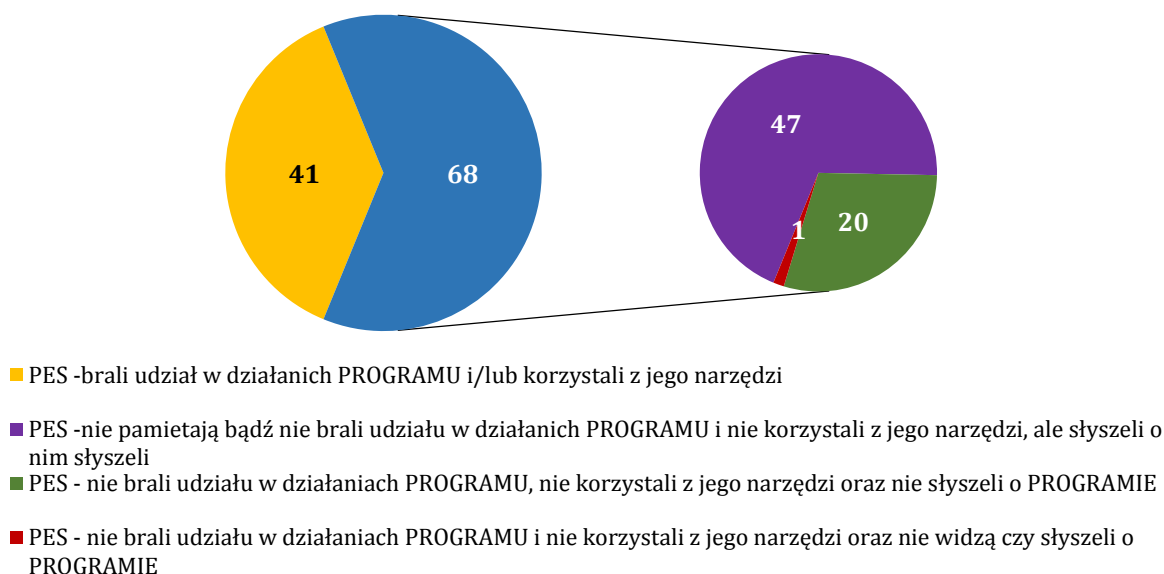
Wykres 2. Respondenci badania ewaluacyjnego testującego. Badanie ilościowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Wśród 11 respondentów administracji samorządowej 8 brało udział w działaniach realizowanych w ramach PROGRAMU bądź korzystało z narzędzi, które zostały dzięki niemu stworzone, natomiast 3 pracowników UMT nie brało udziału ani w działaniach ani w testowaniu narzędzi, w tym 1 przedstawiciel UMT słyszał o projekcie. Jeśli chodzi o respondentów PES to 41 brało aktywny udział i korzystało z działań i narzędzi PROGRAMU, natomiast 68 zadeklarowało, że nie uczestniczyło bądź nie pamięta czy uczestniczyło; w tej grupie 47 respondentów (70%) słyszało o projekcie.

Wykres 3. Podział respondentów podmiotów ekonomii społecznej. Badanie ilościowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

W ramach „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014” zaplanowano 11 działań oraz stworzenie narzędzia informatycznego – platformy internetowej PES-TOR. Platforma została wyposażona w różnego rodzaju funkcjonalności mające na celu zebranie w jednym miejscu informacji i danych zarówno o podmiotach ekonomii społecznej w Toruniu jak również informacji przydatnych PES do funkcjonowania w przestrzeni publicznej. Z racji mnogości wyspecyfikowanych elementów w PROGRAMIE pierwszym krokiem było zdiagnozowanie, w jakich działaniach aktywni respondenci brali udział i z jakich narzędzi skorzystali.

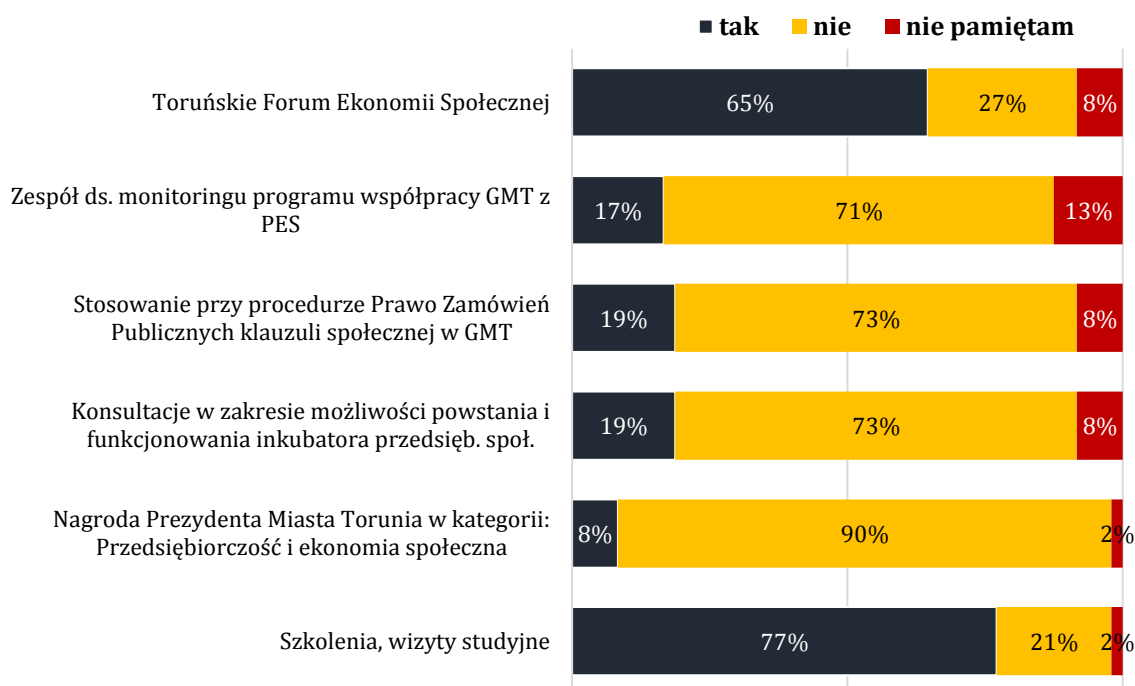
Największą popularnością cieszyły się szkolenia i wizyty studyjne. Generalnie wzięło w nich udział 77% respondentów. Drugim z kolei działaniem, które zebrało największą grupę respondentów, było **Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej** (65%). W przypadku każdego z pozostałych działań poziom uczestnictwa respondentów oscylował wokół 20%, z wyjątkiem nagrody Prezydenta Miasta Torunia w kategorii *Przedsiębiorczość i Ekonomia społeczna*, ale jest to osobna kategoria działań, gdyż tutaj podmioty ekonomii społecznej były zgłaszane do konkursu. W tym działaniu uczestniczyło w sumie 8% respondentów. Jeśli chodzi o nagrodę Prezydenta Miasta

Torunia, to istotny jest odbiór konkursu i poziom zainteresowania nim. Jeden z ekspertów wskazał, że:

(...) ta kategoria cieszyła się sporym zainteresowaniem wnioskujących. To już jest jeden, pierwszy, taki wymierny efekt, który pokazuje, że ci, którzy działają w tym sektorze chcą się pokazywać. Zależy im na tym, żeby to było widoczne i też w pewien sposób promowało sam sposób prowadzenia działalności gospodarczej, bo tak to trzeba widzieć, nastawionej też do pewnych potrzeb społecznych. A nie tylko walkę o zysk. To na pewno jest duża wartość.

Wykres 4. Poziom uczestnictwa w działaniach PROGRAMU. Dane ogólne [w %]

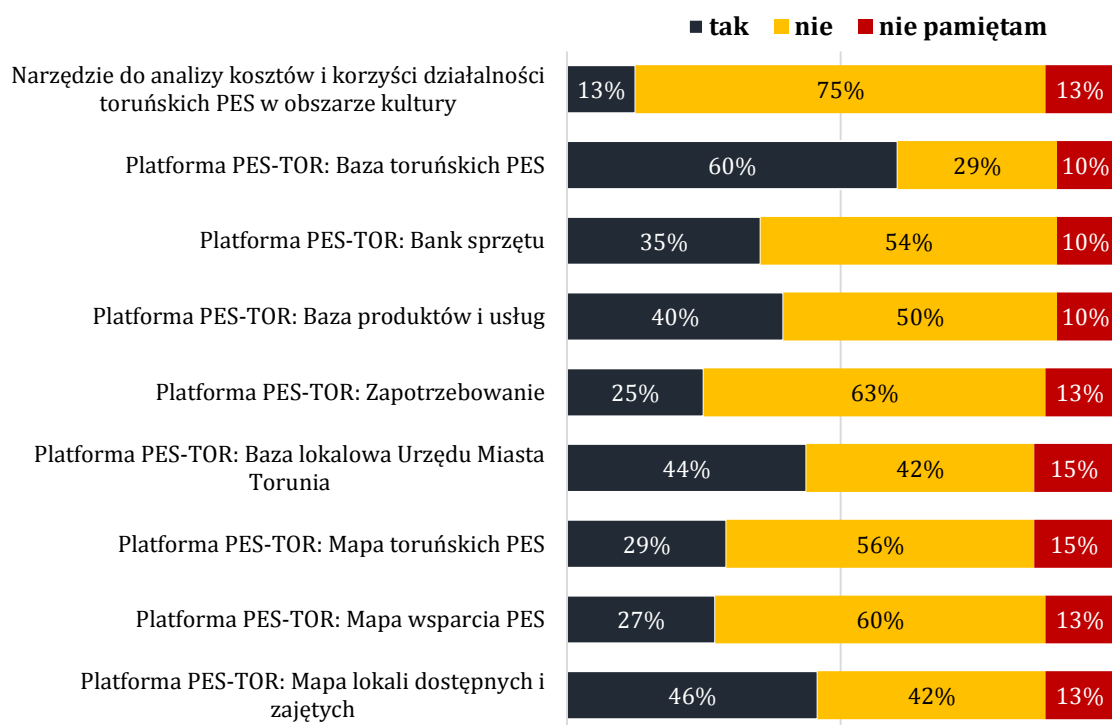
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Wśród funkcjonalności platformy PES-TOR najwięcej respondentów miało styczność z *Bazą toruńskich PES* (60%). Z pozostałych funkcjonalności narzędzia, które cieszyły się najwyższym poziomem użytkowania, to *Baza produktów i usług*, *Baza lokalowa Urzędu Miasta Torunia* oraz *Mapa lokali*, w przypadku których użytkowanie każdorazowo wskazało ponad 40% respondentów.

W narzędziu internetowym zawarto różnego rodzaju funkcjonalności, w większości dedykowane PES, które miały pomóc w zaspokojeniu potrzeb grupy docelowej. Dane ilościowe pokazują, jakie były jej najistotniejsze potrzeby, gdyż korzystanie z poszczególnych funkcjonalności narzędzia było determinowane aktualnymi potrzebami. Zebrane dane wskazują, że w okresie testowania platformy najsilniejsze potrzeby grupy docelowej to potrzeby informacyjne oraz lokalowe.

Wykres 5. Poziom korzystania z narzędzi PROGRAMU. Dane ogólne [w %]

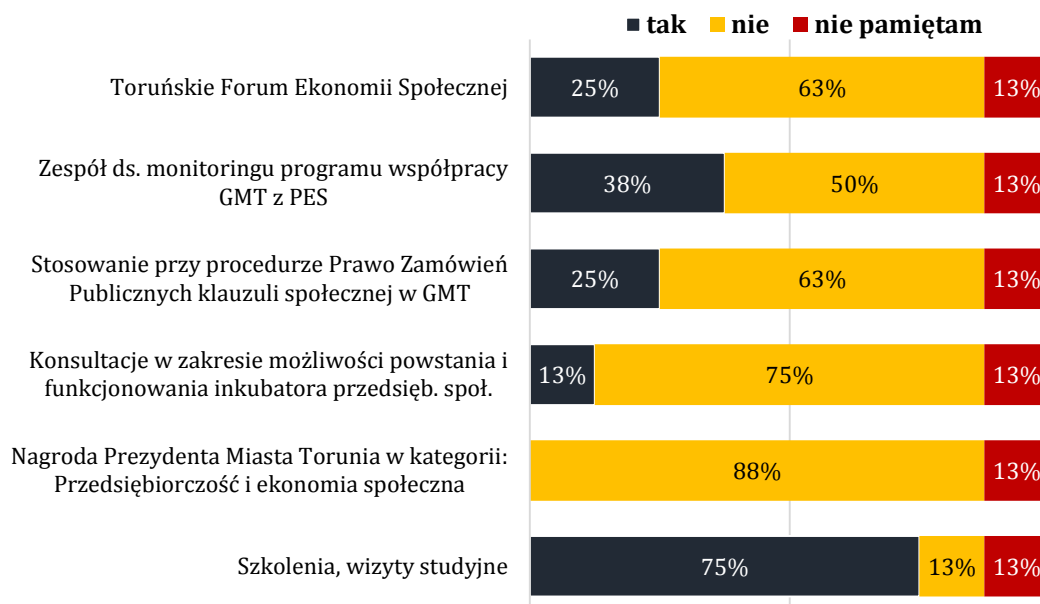

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Najrzadziej – tylko 13% respondentów – korzystano z *narzędzia do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury*. Należy jednak zwrócić uwagę na specyfikę tego narzędzia i węższą grupę odbiorców niż w przypadku platformy PES-TOR, co niewątpliwie miało wpływ na słabsze korzystanie z niego. Narzędzie to powstało dla pracowników UMT, ale wypełniały go PES; służy ono do analizy środków wydatkowanych przez PES działające w obszarze kultury w celu skalkulowania ewentualnych korzyści i wartości dodanej z przeznaczonych przez gminę środków.

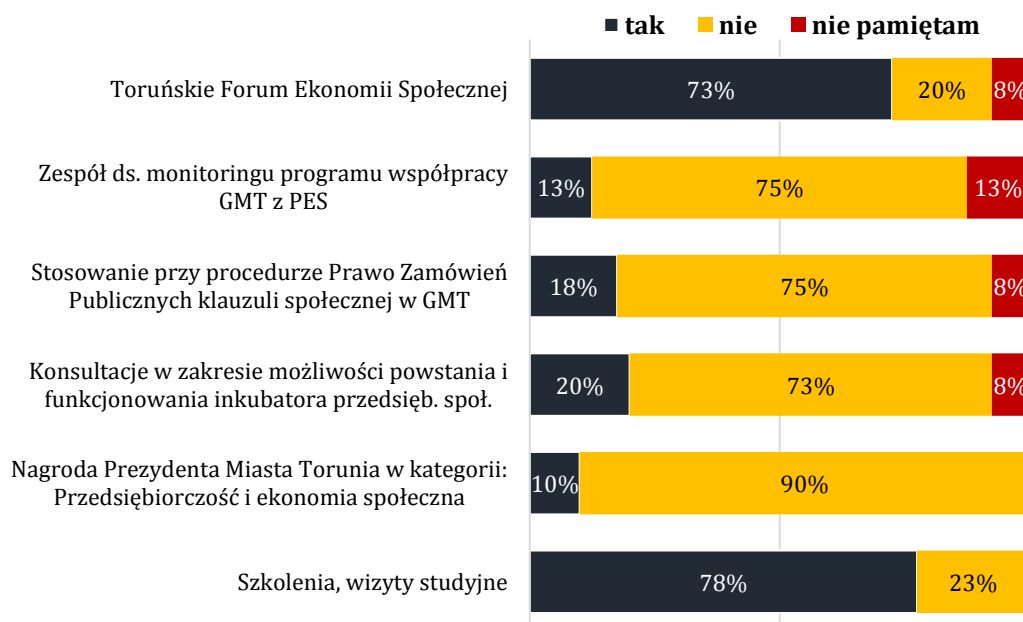
Przy porównaniu aktywności grup widać, że najistotniejsza różnica, jaka rysuje się pomiędzy aktywnościami, to uczestnictwo w *Toruńskim Forum Ekonomii Społecznej*. W tym przypadku akurat znacznie aktywniejsze były podmioty ekonomii społecznej – aż 73% respondentów PES uczestniczyło w tym wydarzeniu, podczas gdy ze strony administracji lokalnej 25% respondentów. Jednak ta dysproporcja wydaje się zupełnie naturalna z punktu widzenia tematyki, głównej grupy docelowej i przeznaczenia Forum.

Wykres 6. Poziom uczestnictwa pracowników administracji lokalnej w działaniach PROGRAMU [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Wykres 7. Poziom uczestnictwa podmiotów ekonomii społecznej w działaniach PROGRAMU [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Działanie *Nagroda Prezydenta Miasta Torunia w kategorii „Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna”* było skierowane głównie do podmiotów ekonomii społecznej (to głównie do nich kierowana była kampania promocyjna rozszerzonej kategorii), ma to

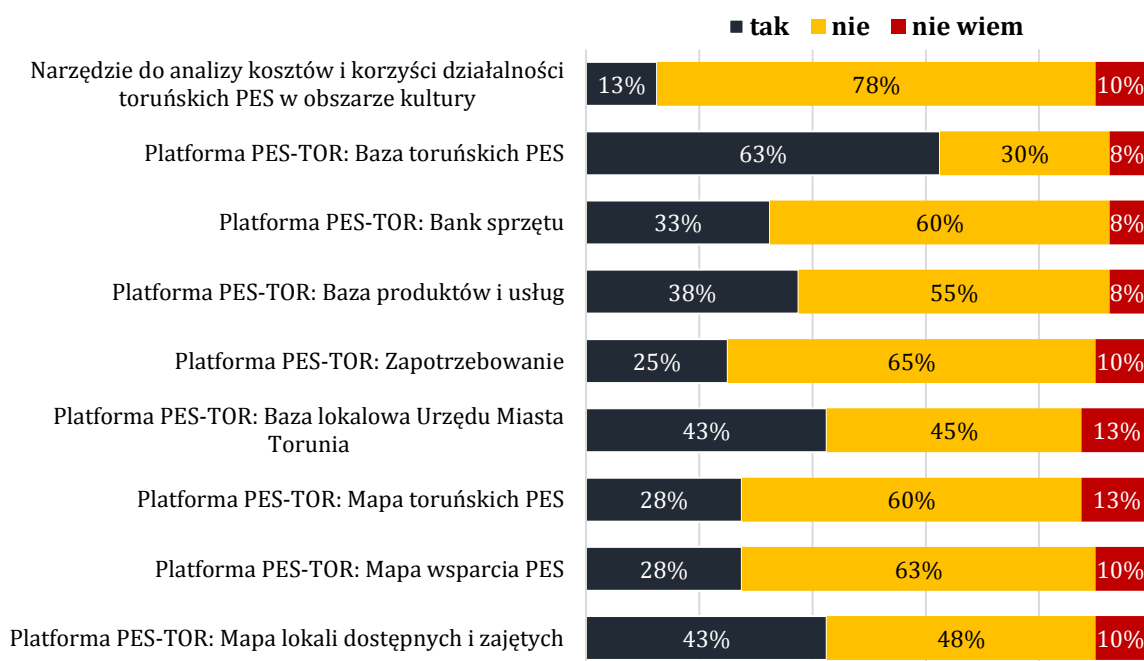

także odzwierciedlenie w wynikach badania ilościowego. Jedynie grupa PES zadeklarowała udział w działaniu (10% respondentów), co może sugerować, że działanie to jeszcze nie cieszy się dużą popularnością. Z kolei pracownicy UMT sami nie mogą zgłosić kandydatów, jedynie może zrobić to sam Prezydent Miasta Torunia bądź jego zastępcy, radni Rady Miasta Torunia, wydziały/biura UMT oraz jednostki organizacyjne Gminy, stąd brak wskazań po ich stronie. Z racji tego, że była to pierwsza edycja konkursu sugeruje się położenie silniejszego nacisku na działania promocyjne, skierowane do PES, w kolejnych latach.

Działaniem, w którym brało udział najwięcej respondentów, były *wizyty studyjne i szkolenia*. W tym przypadku uczestnictwo obu grup było wysokie: dla PES – 78%, dla GMT 75%. Takie wyniki wskazują, że działania cieszyły się sporym zainteresowaniem, dodatkowo wskazują na możliwą integrację odbiorców i użytkowników, gdyż w trakcie takich działań jak wizyty studyjne czy szkolenia ma miejsce wzajemne poznanie obu środowisk, w tym atutów, potrzeb oraz możliwości, jakie obie strony mogą zaoferować.

Analiza procentowego rozkładu zadeklarowanego korzystania z narzędzi i ich funkcjonalności wypracowanych w ramach PROGRAMU wskazuje, że w przypadku **podmiotów ekonomii społecznej najsilniejszym zainteresowaniem cieszyła się Baza toruńskich PES**; kolejne w hierarchii były: *Baza lokalowa UMT* oraz *Mapa lokali dostępnych i zajętych*. Ostatnia funkcjonalność cieszyła się największym powiedzeniem w grupie pracowników UMT. Kolejnymi, z których najczęściej korzystali pracownicy UMT, były *Bank sprzętu*, *Baza toruńskich PES*, *Baza produktów i usług* oraz *Baza lokalowa UMT* (po 50%).

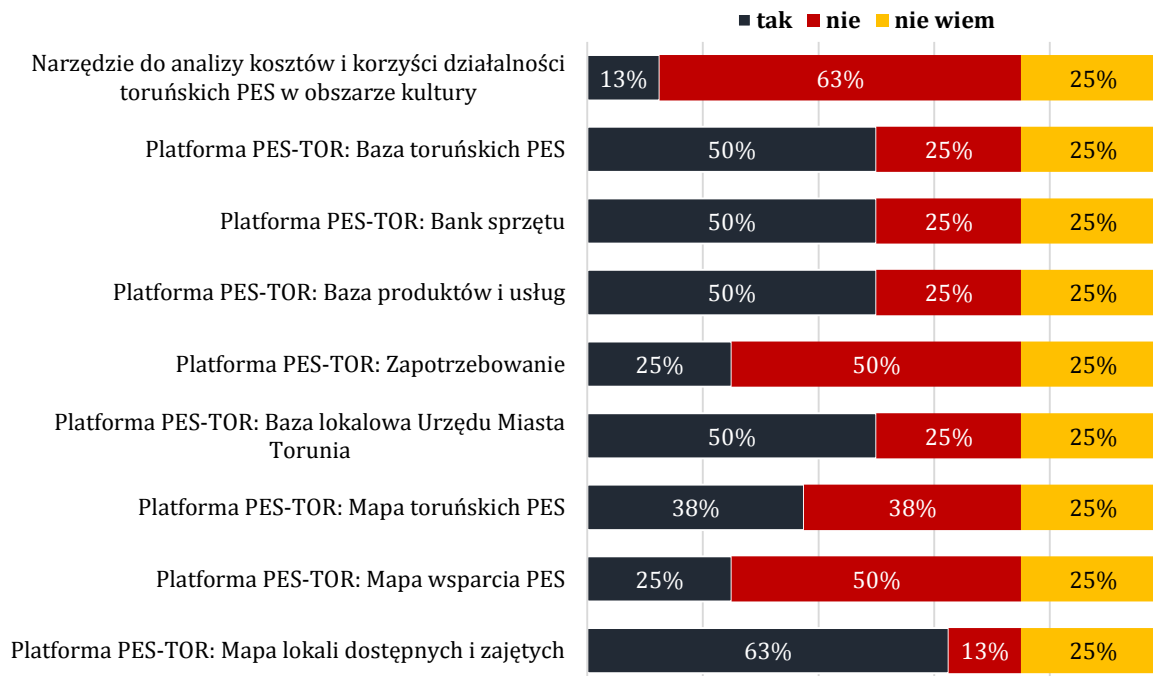
Wykres 8. Poziom korzystania z narzędzi PROGRAMU przez podmioty ekonomii społecznej [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Wykres 9. Poziom korzystania z narzędzi PROGRAMU przez pracowników administracji lokalnej [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Pierwszym kryterium ewaluacyjnym, z którego perspektywy został poddany ewaluacji produkt „Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014”, jest kryterium trafności / adekwatności.

1. Kryteria trafność / adekwatność

W kryterium trafność / adekwatność wyodrębniono następujące pytania ewaluacyjne:

- ❖ Jakie rzeczywiste korzyści z udziału w testowaniu identyfikują odbiorcy i użytkownicy fazy testowania?
- ❖ W jakim zakresie testowany PROGRAM może mieć wpływ na rozwiązywanie problemów grup docelowych?
- ❖ W jakim stopniu podejmowane w ramach PROGRAMU działania były adekwatne do potrzeb i oczekiwań użytkowników i odbiorców? Czy potrzeby wprowadzenia produktu są aktualne?
- ❖ Czy cele i założone metody we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?

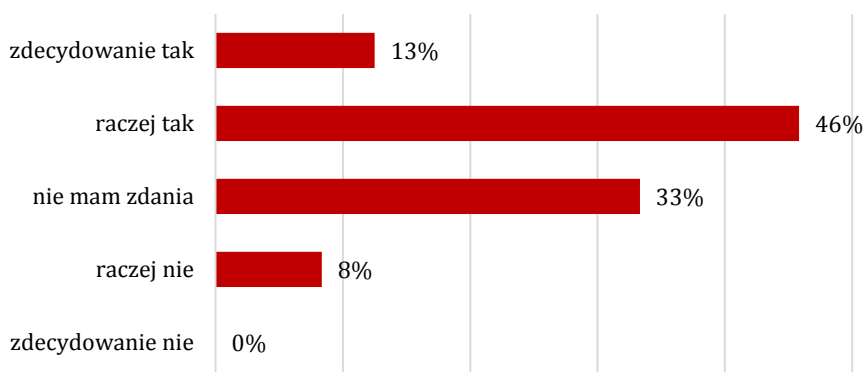
W jakim zakresie testowany PROGRAM może mieć wpływ na rozwiązywanie problemów grup docelowych?

U podstaw projektu PI-PWP – Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES leży kilka zasadniczych problemów, które realizacja PROGRAMU miała zniwelować bądź pomóc rozwiązać; zostały one zidentyfikowane w diagnozie jakości i poziomu współpracy administracji samorządowej oraz podmiotów ekonomii społecznej w Toruniu. Najważniejszymi słabościami były kwestie **niedostatecznej współpracy i nikłego poziomu zaufania pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a administracją samorządową**.

Współpraca podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej

Respondenci zostali poproszeni o wyrażenie opinii czy realizacja PROGRAMU przyczyniła się do wzmocnienia współpracy pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a administracją publiczną. Prawie 60% respondentów badania ilościowego stwierdziła, że zrealizowane działania i wdrożone narzędzia **wprowadzą efekt dodatni w postaci wzmocnienia współpracy**, w tym 13% wskazało, że *zdecydowanie tak*, a 46%, że *raczej tak*; 33% nie miało zdania w tej kwestii. Znalazło się także kilka głosów negatywnych, 8% respondentów wskazało, że PROGRAM *raczej nie* wzmocni współpracy pomiędzy PES a GMT.

Wykres 10. Wzmocnienie współpracy pomiędzy administracją samorządową a podmiotami ekonomii społecznej, jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Dane ogólne [w %]

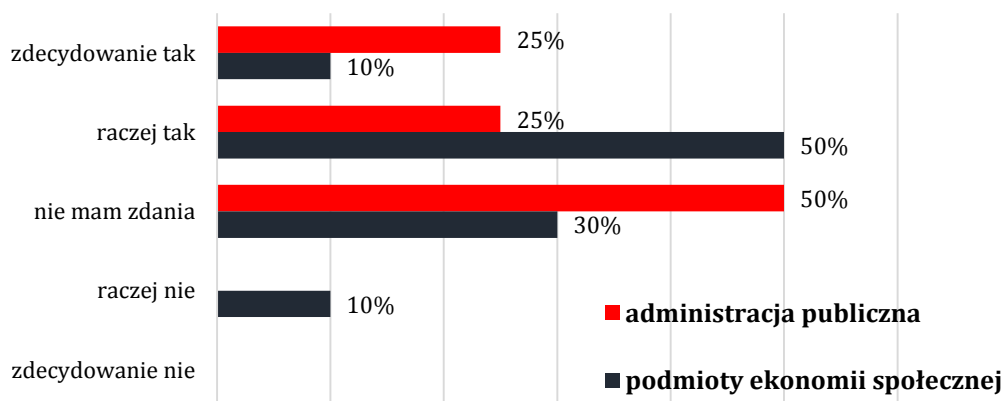
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Analiza odpowiedzi ze względu na kategorie odbiorców i użytkowników pokazuje, że podmioty ekonomii społecznej pozytywniej oceniają efekty wpływu PROGRAMU na wzmocnienie współpracy pomiędzy GMT i PES: 60% PES oceniło, że realizacja PROGRAMU przyczyniła się do wzmocnienia współpracy, w tym 10% badanych uważa, że *zdecydowanie tak*; 30% respondentów nie ma zdania, a 10% ocenia, że PROGRAM *raczej nie* wzmocni współpracy PES i administracji samorządowej. Jeśli chodzi

o administrację publiczną, to połowa respondentów wskazała, że w ich odczuciu PROGRAM przyczynił się do zacieśnienia współpracy pomiędzy GMT i PES, natomiast druga połowa respondentów nie ma zdania w tym zakresie.

Wykres 11. Wzmocnienie współpracy pomiędzy administracją samorządową a PES jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Podział na użytkowników i odbiorców [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Przedstawiciele PES wyrażali bardziej zdecydowane zdanie nt. polepszenia współpracy dzięki takim projektom, natomiast w ogólnym zestawieniu odpowiedzi udzielone przez PES i administrację publiczną są bardzo podobne – ponad połowa ankietowanych wskazała, że PROGRAM wykorzystał potencjał i wzmocnił współpracę.

Uzyskane wyniki są zbliżone do wyników otrzymanych od respondentów, którzy nie brali udziału w PROGRAMIE bądź nie pamiętają, że brali: 84% respondentów wskazało, że projekty podobne zakresem do testowanego PROGRAMU przyczyniają się do wzmocnienia współpracy, w tym 46% respondentów wskazało, że *zdecydowanie tak*. Ocenę negatywną w aspekcie wzmacniania współpracy wystawiło 4% respondentów, natomiast 11% nie miało zdania na ten temat.

Pozytywne opinie nt. wzmocnienia współpracy pojawiały się także w wypowiedziach podczas wywiadów jakościowych:

Myślę, że to jest dobry projekt. Cały czas od lat nawiązywaliśmy współpracę z organizacjami pozarządowymi, niemniej teraz jakby bardziej sformalizowane zostały te działania, określone kierunki. Także myślę, że to przyniesie efekty w postaci szerszego działania niż dotychczas.

No ja myślę, że tak, że z pewnością to jest silne zacieśnienie współpracy.

Nawiązując relacje pomiędzy urzędnikami a osobami, które działają w ekonomii społecznej to wpływa na dalszą współpracę i też na pewno inaczej

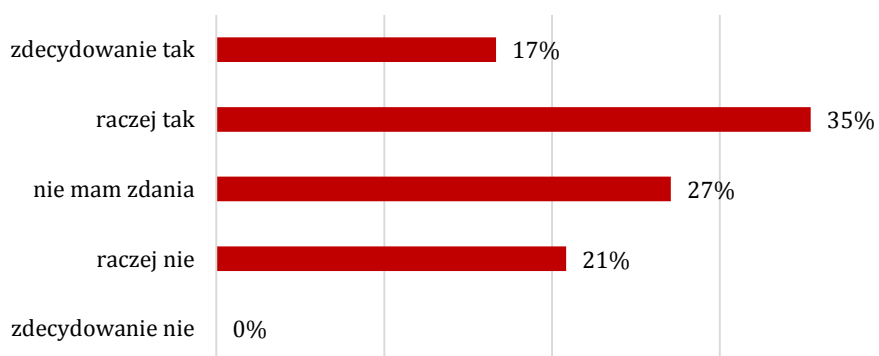
się podchodzi do osób, które się zna ze spotkań niż osoby, które się pojawiają z zewnątrz, których zupełnie nie znamy.

Zaufanie pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a administracją lokalną

Drugim zdiagnozowanym problemem, po słabym poziomie współpracy, był **nikły poziom zaufania pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej**. Z racji tego, że działania PROGRAMU miały przyczynić się do wzrostu poziomu zaufania, zapytano respondentów o zdanie na ten temat.

Według 52% respondentów PROGRAM wpłynął na otwarcie się na siebie obu stron i tym samym podniesienie poziomu zaufania PES i AL, w tym dla 17% w sposób zdecydowany. W przypadku tego obszaru problemowego 27% respondentów wskazało, że nie ma zdania, a 21% wskazało, że PROGRAM raczej nie przyczynił się do wzrostu zaufania; jest to dość duży odsetek, który może być wynikiem tego, że zaufanie jako nastawienie względem (potencjalnego) partnera wymaga bliższej współpracy w dłuższym okresie niż np.: wzmocnienie współpracy.

Wykres 12. Wzrost zaufania pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Dane ogólne [w %]

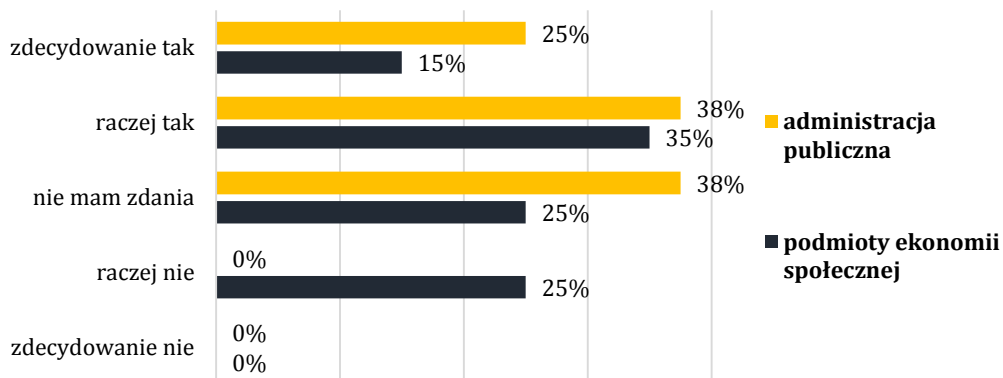

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Analiza odpowiedzi ze względu na kategorie odbiorców i użytkowników wskazuje, że administracja samorządowa pozytywniej ocenia efekty wpływu PROGRAMU na wzrost zaufania pomiędzy GMT i PES; 63% badanych z tej grupy wskazuje, że efektem PROGRAMU jest wzrost zaufania do PES, natomiast reszta respondentów nie ma w tym aspekcie zdania.

W przypadku PES dokładnie połowa respondentów wskazała, że w ich odczuciu PROGRAM przyczynił się do wzrostu zaufania pomiędzy AL i PES, 25% nie ma zdania, i dokładnie tyle samo respondentów ocenia, że PROGRAM raczej nie przyczynił się do wzrostu poziomu zaufania pomiędzy administracją samorządową i podmiotami ekonomii społecznej.

Wykres 13. Wzrost zaufania pomiędzy administracją lokalną a PES jako efekt *Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej* na lata 2013-2014. Podział na użytkowników i odbiorców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

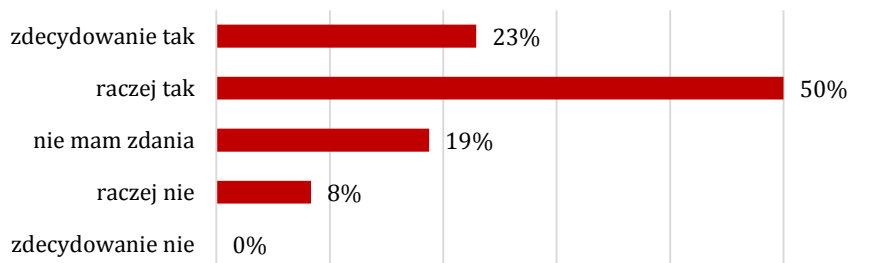
Znacznie lepiej obszar wzrostu zaufania został oceniony przez respondentów, którzy nie brali udziału w działaniach PROGRAMU – 78% respondentów wskazało, że projekty, które mają na celu wspieranie podmiotów ekonomii społecznej przez administrację publiczną przyczyniają się do wzrostu zaufania, 11% nie miało zdania, i dokładnie taki sam odsetek wskazał, że takiego rodzaju projekty raczej nie przyczyniają się do wzrostu poziomu zaufania pomiędzy PES a AL.

Z racji tego, że w projekcie uczestniczyła znaczna ilość PES i nie została wyodrębniona żadna stała grupa docelowa, część PES w działaniach PROGRAMU brała udział sporadycznie, zatem nie zacieśniła kontaktów na tyle, aby przełożyły się one na znaczny wzrost zaufania.

Uświadomienie wzajemnych potrzeb pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a administracją lokalną

Respondentów zapytano czy działania podjęte w ramach PROGRAMU wpłynęły na poziom **świadomości wzajemnych potrzeb** pomiędzy AL i PES. W przypadku tego problemu 73% respondentów badania ilościowego wskazało, że PROGRAM w ich ocenie przyczynił się do wzrostu świadomości wzajemnych potrzeb, 19% nie miało zdania, natomiast 8% respondentów wskazało, że PROGRAM *raczej nie przyczynił się* do wzrostu świadomości potrzeb. Działania PROGRAMU w tym obszarze bardzo dobrze odpowiedziały na zdiagnozowaną potrzebę pogłębienia świadomości potrzeb pomiędzy AL i PES.

Wykres 14. Uświadomienie wzajemnych potrzeb pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Ogólne dane [w %]

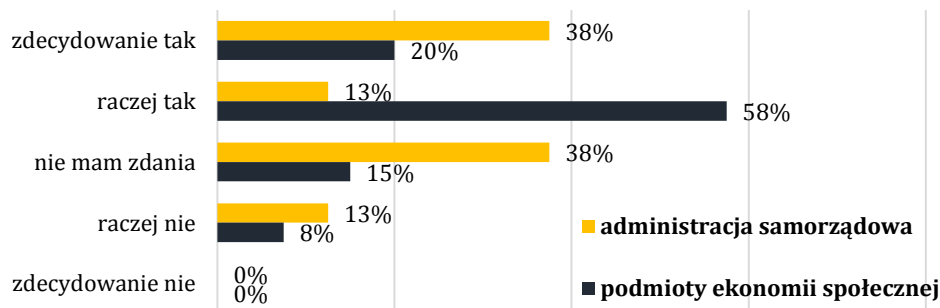

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Analiza odpowiedzi ze względu na kategorie odbiorców i użytkowników pokazuje, że podmioty ekonomii społecznej pozytywniej oceniają efekt wpływu PROGRAMU na uświadomienie wzajemnych potrzeb. I tak, 78% PES wskazało, że efektem PROGRAMU jest uświadomienie wzajemnych potrzeb i oczekiwań, w tym 20%, że PROGRAM miał *zdecydowanie taki* wpływ, 15% respondentów nie miało zdania, a 8% odpowiedziało, że w ich odczuciu PROGRAM nie przyczynił się do uświadomienia wzajemnych potrzeb.

Jeśli chodzi o administrację publiczną to połowa respondentów wskazała, że w ich odczuciu PROGRAM przyczynił się do uświadomienia potrzeb w tym 38%, że *zdecydowanie wpłynął na poprawę* w tym obszarze, 38% respondentów nie miało zdania, a 13% ocenia, że PROGRAM raczej nie przyczyni się do uświadomienia wzajemnych potrzeb AL i PES.

Wykres 15. Uświadomienie wzajemnych potrzeb pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Odpowiedzi użytkowników i odbiorców [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Bardzo dobra ocena wpływu PROGRAMU na wzajemne uświadomienie potrzeb pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej i administracją samorządową w Toruniu udzielona przez respondentów, którzy brali udział w wydarzeniach, pokrywa się

z oceną respondentów, którzy nie uczestniczyli w wydarzeniach realizowanych w ramach PROGRAMU. W przypadku tej grupy respondentów, 87% z nich oceniło pozytywnie wpływ projektów na styku PES i AL na wzajemne uświadamianie sobie swoich potrzeb, w tym aż 55% wskazało, że takie projekty jak testowany PROGRAM *zdecydowanie poprawiają świadomość partnerów*. Jedynie 4% respondentów stwierdziło, że tego typu projekty raczej nie mają pozytywnego wpływu na uświadamianie potrzeb.

Oceny obu grup respondentów badań ilościowych znajdują poparcie w badaniach jakościowych, gdzie zarówno reprezentanci PES jak i UMT bardzo pozytywnie oceniają wpływ PROGRAMU na uświadomienie wzajemnych potrzeb, czyli otwarcie się na drugą stronę oraz skomunikowanie potrzeb przez użytkowników i odbiorców. Poniżej kilka cytatów odnoszących się do tej kwestii:

Program jest ciekawy i może przynieść czy przyniósł wymierne korzyści. (...) chyba największą wartością tego programu jest podniesienie świadomości, przynajmniej mojej, współpracowników na temat podmiotów ekonomii społecznej.

Na pewno się pogłębiła wzajemna wiedza i nasza wiedza na temat podmiotów ekonomii społecznej i ich potrzeb, jak i wiedza tej drugiej strony na temat, tak jak mówiłem, ograniczeń, możliwości, sposobu działania urzędów. Na pewno się poznaliśmy.

Na podstawie wyników badania ilościowego oraz jakościowego można stwierdzić, że działania PROGRAMU miały istotny wpływ na rozpoczęcie rozwiązywania najistotniejszych problemów użytkowników i odbiorców.

Poza powyżej scharakteryzowanymi problemami zostały także zdiagnozowane także takie problemy jak:

- Niewielka wiedza administracji lokalnej na temat oferty podmiotów ekonomii społecznej.
- Niskie poziomy wiedzy administracji lokalnej na temat ekonomii społecznej w ogóle.
- Niski stopień udziału przez podmioty ekonomii społecznej w postępowaniach przetargowych.
- Podmioty ekonomii społecznej w znacznej mierze oczekują od administracji wsparcia finansowego.
- PES sygnalizowały silną potrzebę wsparcia lokalowego i sprzętowego.⁴

Problemem, który został wskazany w diagnozie była niejasna polityka lokalowa UMT. Odpowiedzią na ten problem jest funkcjonalność w narzędziu internetowym PES-TOR,

⁴ Strategia wdrażania projektu innowacyjnego, Toruń 2012 oraz Program współpracy Gminy Miasta Torunia z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014, Toruń, 2012

pokazująca status lokalu (zajęty lub dostępny) będącego własnością Urzędu Miasta Torunia. Ta funkcjonalność była jedną z tych, z której najczęściej korzystano i którą najlepiej oceniano pod kątem użyteczności.

PROGRAM w znacznym zakresie wpływa na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów zarówno użytkowników jak i odbiorców. Oczywiście proces niwelowania barier, w tym podnoszenia świadomości czy wzrostu zaufania, jest procesem długotrwałym, niemniej jak pokazują dane ilościowe oraz wypowiedzi respondentów PROGRAM był silnym impulsem w kierunku przezwyciężania problemów i barier. Na tym etapie realizatorzy PROGRAMU powinni podtrzymywać kontakty z PES i AL tak, aby nie utracić wypracowanych rezultatów.

Poniżej cytat jednego z respondentów, który obrazuje, że u podstaw dobrej współpracy leży wzajemna świadomość oraz wzajemne zrozumienie potrzeb. Te dwie postawy warunkują otwarcie się na drugiego człowieka i są solidną podstawą do rozpoczęcia współpracy:

Wzajemny wzrost świadomości i zrozumienie potrzeb to jest chyba ta największa wartość. Do tego dochodzą oczywiście te materialne wymiary typu właśnie sprzęt, nagroda, lokale, klauzule społeczne, które stosujemy, ale chyba świadomość jest najważniejsza, bo ona później buduje podstawę do działań kolejnych w przyszłości.

Jakie rzeczywiste korzyści z udziału w testowaniu identyfikują odbiorcy i użytkownicy fazy testowania?

Badanie ewaluacyjne metodą ilościową i jakościową umożliwiło zebranie ocen nt. testowanego PROGRAMU, w tym również skatalogowanie korzyści, które przyniósł odbiorcom i użytkownikom. Generalnie należy wskazać, że jako rzeczywiste korzyści respondenci wymieniali zarówno te miękkie, które jest bardzo ciężko zmierzyć, jak i te bezpośrednio twarde korzyści, które można łatwo oszacować.

Wśród **korzyści miękkich**, poza podwyższeniem świadomości, przełamaniem bariery zaufania oraz uświadomieniem wzajemnych potrzeb, respondenci wskazywali na:

- nawiązanie współpracy,
- zbliżenie się do siebie sektora administracji i podmiotów ekonomii społecznej,
- wymianę doświadczeń,
- poznanie wzajemnych możliwości,
- poznanie zasad funkcjonowania urzędu,
- poznanie zasad działania podmiotów ekonomii społecznej,

- poprawienie komunikacji,
- zaznajomienie się z tym, co podmioty ekonomii społecznej tworzą i w jakich obszarach działają,
- podwyższenie wiedzy z zakresu zamówień publicznych,
- korzyści płynące ze stosowania klauzul społecznych (włączanie do życia społeczno-gospodarczego osób wykluczonych, wzrost świadomości przedsiębiorców i urzędników, redukcja wydatków publicznych, zwiększenie wrażliwości społecznej).

Wśród **korzyści twardych** pojawiały się przede wszystkim udogodnienia, które umożliwiają funkcjonalności narzędzia internetowego, czyli m.in.:

- wymiana sprzętu,
- pozyskanie sprzętu za darmo,
- znalezienie wolnego lokalu,
- promocja działalności oferowanych usług i produktów PES,
- przyznanie nagrody Prezydenta Miasta Torunia w kategorii *Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna*.

Korzyścią na pewno jest zbliżenie się obu stron do siebie, na spotkaniach, szkoleniach, wizytach studyjnych – obie strony się zbliżają, poznają siebie, to zbliża do zaufania, do tego żeby przemoc pewne stereotypy i móc do siebie spokojnie zadzwonić jak już się znamy, to będzie nam łatwiej rozmawiać po raz drugi. Korzyścią jest też spotkanie się w przy rozwiązywaniu pewnych problemów i rozwiązywanie problemu komunikacji. Jak urząd czy jego jednostka miała komputery czy szafy do oddania to właściwie nie wiedziała, co z tym zrobić. Często zostało to w różnych sposób spożytkowane łącznie z likwidacją całkowitą. A organizacje mogą z tego jeszcze skorzystać.

Jeśli jest coś zawieszone na platformie, na stronie – to można skorzystać. Komunikacja jest lepsza w różnych dziedzinach przez to narzędzie informatyczne. Sporo organizacji mogło skorzystać oczywiście z klauzul społecznych.

Klauzule są też takim fajnym przykładem, gdzie mogą korzystać organizacje. Z drugiej strony no właśnie lepszy przepływ informacji, komunikacja po prostu. Urzędnicy mają miejsce, gdzie mogą coś wrzucić i coś znaleźć. Platforma przefiltrowuje wiele rzeczy, więc jak urzędnik szuka czy ktoś mu może zrobić catering – wystarczy, że wrzuci na platformie usługi cateringowe czy gastronomiczne i wśród bazy danych wpisanych podmiotów przefiltruje sobie

od razu, że mamy 5-10, które się tym zajmują i do nich może bezpośrednio skierować zamówienie.

Rozpatrywanie różnych problemów, które do tej pory nie były rozpatrywane. To, że się poznawali się osobiście na szkoleniach i wizytach studyjnych. Myślę, że zapoczątkowanie i zauważenie ekonomii społecznej, jako dziedziny w Toruniu jest fajne, bo to tworzy atmosferę i prestiż. I też środowiska urzędnicze mają możliwość poznania. Z Nagrodą wiąże się to, że to jest przedstawiane, co kto robi, więc ta ekonomia społeczna będzie bardziej zauważalna i promowana. Niewątpliwie też klauzula jest bardzo dobrym narzędziem i fajnie, że została wprowadzona nie tylko na czas trwania projektu, jest to zarządzenie Prezydenta, które nie jest tylko na okres testowania tylko cały czas – oczywiście nie musi być zawsze stosowana, ale jeżeli nie ma być stosowana to urzędnik musi napisać opinię - dlaczego.

Mamy fajną rzecz, która myślę, że się bardzo dobrze sprawdziła, czyli wizyty studyjne. Nie są to typowe wyjazdne wizyty tylko przyglądamy się sobie nawzajem. Urzędnicy mogą zobaczyć jak wygląda praca, legalnie wejść w godzinach pracy organizacji pozarządowych. Mamy takie informacje zwrotne: „ja was tylko znałam z podpisu na wniosku”, a wy taką fajną rzecz robicie. Tego na papierze nie widać. Ja oceniam, że jest spore zbliżenie się i obejrzenie jak z drugiej strony „barykada wygląda”.

Urzędnicy, niektórzy przynajmniej, mieli takie pojęcie, że organizacje są tylko po to, żeby pieniądze ciągnąć. Myślę, że to jest też trudny proces, żeby zobaczyć, że te pieniądze to nie jest ciągnięcie tylko, że to jest faktycznie fajnie robiona robota

i że dotacje są nie wydatkiem a inwestycją. To jest bardzo ważne, żeby każda dotacja, która zostanie przyznana była traktowana jako inwestycja. Inwestycja w niepełnosprawność, żeby osoby wychodziły ze swojej trudnej sytuacji. Jasne, że z niektórych niepełnosprawności nie wyjdzie się, ale nie popada się w inne problemy np. izolację, depresję. Te programy i pieniądze dotacyjne mają temu służyć – czyli takie pojmowanie, że dotacja nie jest wydatkiem miasta, a inwestycją.

Nagroda Prezydenta Miasta Torunia – myślę, że to jest dobry sposób na promowanie ekonomii społecznej.

Rolą projektów innowacyjnych jest poszukiwanie nowych, lepszych sposobów działania w celu rozwiązywania problemów. Respondenci badania ilościowego oraz jakościowego wskazali szeroki zakres korzyści, które wyniknęły z jego realizacji i pozwoliły na znalezienie sposobów na rozwiązanie zdiagnozowanych w części diagnostycznej problemów. Część ze zidentyfikowanych korzyści jest wymierna, która pozwala zaspokoić potrzeby – sprzętowe czy lokalowe, niemniej przeważająca większość korzyści, która została wskazana przez respondentów, to sposoby, które

przekładają się na pogłębienie współpracy czy otwarcie na niwelowanie problemów społecznych bądź stereotypów.

PROGRAM jest kompleksowy, czyli ma dużo działań, jest w różnym kierunku skierowany, zarówno do pracowników urzędu jak i do podmiotów ekonomii społecznej, więc tak naprawdę jest kompleksowym projektem i działającym po prostu na różnych płaszczyznach, więc myślę, że właśnie dzięki temu ma większe szanse na odniesienie sukcesu, osiągnięcie tego celu głównego.

W jakim stopniu podejmowane w ramach programu działania były adekwatne do potrzeb i oczekiwań użytkowników i odbiorców? Czy potrzeby wprowadzenia produktu są aktualne?

W PROGRAMIE przewidziano szeroki zakres działań oraz narzędzie internetowe, które jest bogate w różne unikalne funkcjonalności. Samych wizyt studyjnych było 7, 3 szkolenia i 1 Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej, a ponadto spotkania z pracownikami UMT w zakresie klauzul społecznych⁵. Do tego dochodzą konsultacje związane z powstaniem inkubatora ekonomii społecznej oraz spotkania zespołu ds. monitoringu programu. Dobór działań był wynikiem przeprowadzenia diagnozy potrzeb i problemów, na które opracowany PROGRAM miał odpowiadać. Zatem realizatorzy podeszli do realizacji PROGRAMU w sposób systemowy, najpierw zewidencjonowano problemy, braki i potrzeby, a następnie opracowano system wsparcia.

Staramy się, żeby cele i założone metody realizacji we wdrażanym produkcie były adekwatne do problemów. Aczkolwiek myślę, że oprócz tego, że jak będzie to trwało do końca projektu to fajnie by było, żeby trwało dużo dłużej. Narzędzie informatyczne i pewne schematy działania są procesowe. Wymagają długiego czasu. My to przez rok testujemy. To jest dość krótki czas, żeby stało się to powszechnie używane. To jest tylko jakby pogłaskanie i zainicjowanie czegoś.

Dobór działań do potrzeb i oczekiwań użytkowników i odbiorców był przemyślany i adekwatny. Niemniej z racji tego, że każdy projekt jest żywą materią, która niejednokrotnie wymaga zmian czy modyfikacji, na podstawie zebranego materiału, ewaluatorzy stwierdzają, że realizatorzy reagowali stosownie do sytuacji, dokonując modyfikacji w elementach, które tego wymagały.

Myślę, że tak [czy cele i założone metody realizacji we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów]. Może nie w takim stuprocentowym stopniu, ale

⁵ Ignaszczak M., *Ewaluacja wewnętrzna. Ocena wyników testowania*.

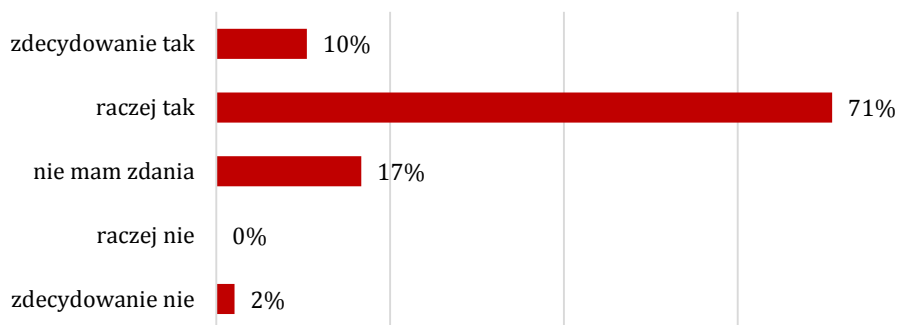

pewne modyfikacje gdzieś musiały się pojawić po drodze (...) np. w organizacji Forum Toruńskiego Ekonomii Społecznej.

Decydując się na konkretne aktywności bądź korzystanie z określonych narzędzi w ramach projektów, ludzie dokonują analizy zysków i strat. Jeżeli przekaz jest interesujący, działanie i narzędzie dostosowane do potrzeb odbiorców, wówczas jednostka decyduje się na udział w danej aktywności z wyobrażeniem nt. wyniesionych korzyści. Biorąc udział w wydarzeniu bądź testując narzędzie dokonuje się weryfikacji tych wyobrażeń. Ważne jest to, na ile zaproponowane działania czy funkcjonalności odpowiedziały na oczekiwania uczestników.

Respondenci biorący aktywny udział w działaniach PROGRAMU zostali poproszeni o określenie czy i w jakim stopniu działania i narzędzia PROGRAMU, z którymi mieli styczność, spełniły ich oczekiwania. Dane ilościowe pokazują, że ponad **81% respondentów wskazało na spełnienie oczekiwań**, w tym dla 10% w sposób zdecydowany, z kolei 17% respondentów wskazało odpowiedź naturalną, a negatywne oceny podało 2% badanych.

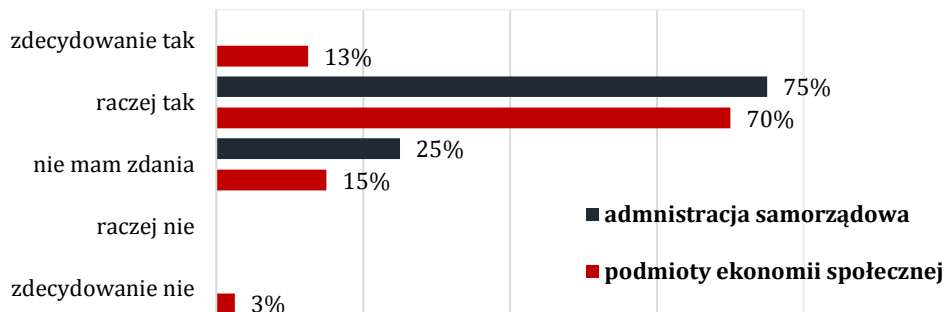
Wykres 16. Czy działania, w których brał/a Pan/i udział bądź narzędzia, z których Pan/i korzystał/a, spełniły Pana/i oczekiwania? Ogólna ocena [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Przyglądając się udzielonym odpowiedziom z perspektywy odbiorców i użytkowników zauważyć można różnice w ocenie. Pracownicy UMT: 75% respondentów wskazała, że działania, w których brali udział i narzędzia, które testowali, *raczej* spełniały ich oczekiwania. W przypadku odpowiedzi udzielonych przez respondentów PES widać większe zróżnicowanie, choć i tak dla przeważającej większości oczekiwania pokryły się z praktycznym wykorzystaniem (83%), w tym dla 13% ankietowanych – *zdecydowanie tak*. W porównaniu z respondentami UMT niższy odsetek odpowiedzi neutralnej udzielili przedstawiciele PES (15% vs. 25%). Tylko w przypadku 3% respondentów PES nie zostały spełnione oczekiwania, czyli sposób zorganizowania działań, w których ci uczestnicy brali udział bądź funkcjonalności narzędzi, które testowali, nie odpowiedziały na ich potrzeby.

Wykres 17. Ocena spełnienia oczekiwania względem działań, w których respondent brał udział bądź narzędzia, z którego respondent korzystał. Podział na użytkowników i odbiorców [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Forum, tak, jak najbardziej przydatne dla podmiotów ekonomii społecznej.

Myślę, że to Forum jest najbardziej przydatne. Wymiana doświadczeń, wymiana takich różnych poglądów, zdań. To jest dobre miejsce gdzie mogą się spotkać i podmioty ekonomii społecznej i administracja.

Nagroda prezydenta miasta Torunia właśnie, to uważam za bardzo ciekawą inicjatywę, która pobudza organizacje do bardziej aktywnej działalności i być może troszkę rywalizacji, ale jednak to jest bardzo duży prestiż i same organizacje dla organizacji, które chcą wieść prym w lokalnym środowisku.

Na podstawie analizy danych źródłowych oraz danych pierwotnych ewaluatorzy stwierdzają, że założone metody wdrażania zostały odpowiednio dobrane pod kątem sposobów rozwiązywania zdiagnozowanych problemów, a ich zakres na okres ewaluacji zewnętrznej jest wyczerpujący. Realizatorzy PROGRAMU podkreślali, że okres testowania był stosunkowo krótki, co wskazuje, że problemy są do pewnego stopnia aktualne. W trakcie wywiadów została poruszona kwestia zidentyfikowanych nowych problemów, jednak uczestnicy nie wskazywali żadnych nowych trudności, o które należałoby rozszerzyć PROGRAM.

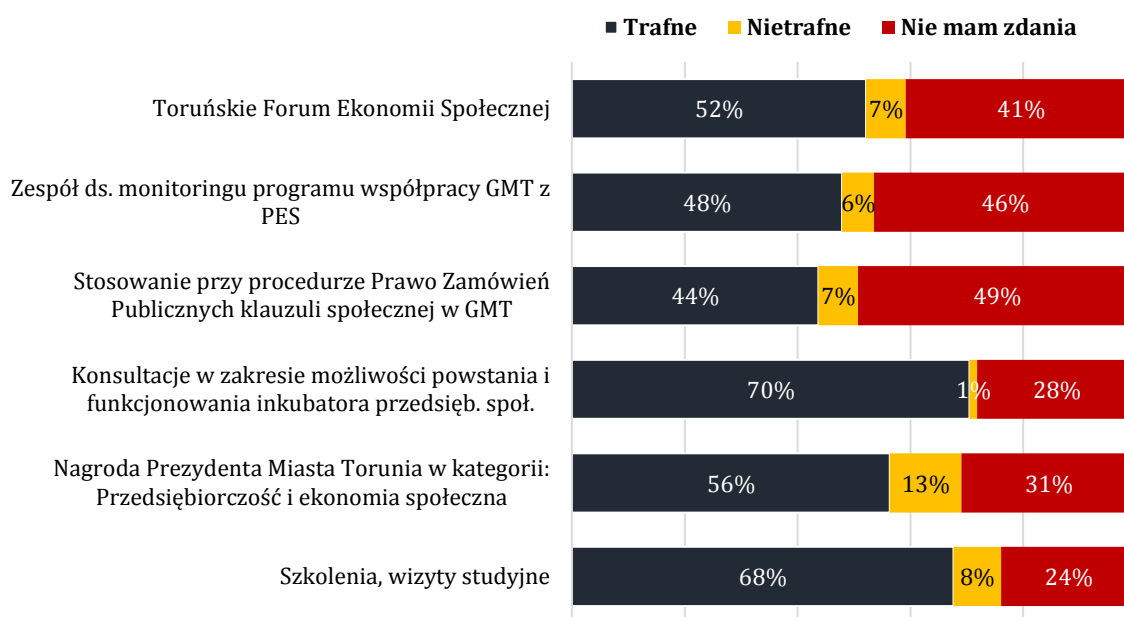
Czy cele i założone metody we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?

Respondenci, którzy nie uczestniczyli w działaniach ani nie testowali narzędzi PROGRAMU, zostali poproszeni o ocenę trafności/adekwatności działań. W narzędziu badawczym zostały wyspecyfikowane działania, narzędzia oraz ich funkcjonalności wraz z krótkim opisem, co zapewniają i do czego służą. Za najbardziej trafne działanie ta grupa badanych uznała **konsultacje w zakresie możliwości powstania inkubatora przedsiębiorczości społecznej** – 70% wskazań respondentów. Drugim

działaniem pod względem trafności są szkolenia i wizyty studyjne (68%), a następnie Nagroda Prezydenta Miasta Torunia (56%) oraz Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej (52%).

Wykres 18. Ocena trafności działań w testowanym PROGRAMIE. Odpowiedzi respondentów nieuczestniczących w PROGRAMIE [w %]

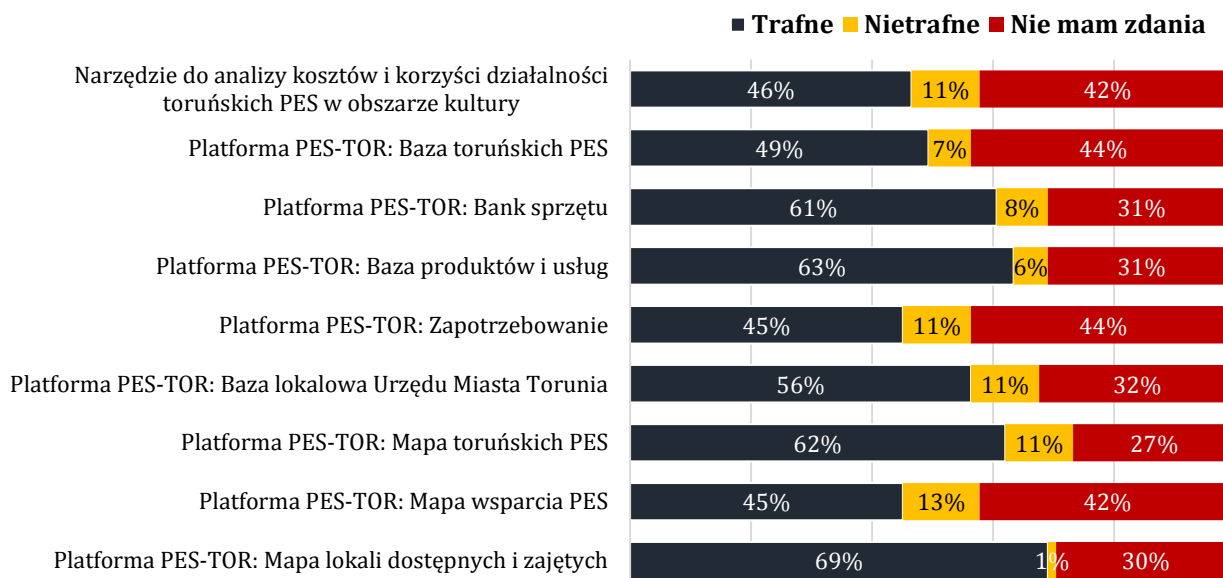

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Generalnie ta grupa respondentów bardzo wysoko ocenia trafność wyselekcjonowanych na potrzeby PROGRAMU działań. Za najmniej trafne zostało uznane stosowanie klauzul społecznych, czego powodem może być ogólnie niski poziom korzystania z zamówień publicznych przez PES.

W przypadku oceny trafności narzędzi i funkcjonalności, za najbardziej trafne została uznana **Mapa lokali dostępnych i zajętych** (69%). Ta ocena pokrywa się z oceną aktywnych PES-ów i pracowników UMT, była ona trzecią kategorią pod względem skali uczestnictwa. Na drugiej pozycji *ex aequo* zostały wytypowane jako najbardziej trafne takie funkcjonalności jak: **Baza produktów i usług, Mapa toruńskich PES** oraz **Bank sprzętu**, różnice we wskazaniach to 1 pp. Poziom trafności w przypadku powyższych funkcjonalności jest zbliżony ze zidentyfikowanymi dla PROGRAMU brakami i potrzebami grupy odbiorców.

Wykres 19. Ocena trafności działań w testowanym PROGRAMIE. Odpowiedzi respondentów nieuczestniczących w PROGRAMIE [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Ocena, która została dokonana przez respondentów deklarujących brak udziału w projekcie wskazuje, że działania i narzędzia internetowe PROGRAMU są oceniane jako rozwiązania przydatne i adekwatne, zatem takie, które mogą stwarzać sposoby do rozwiązania problemów na styku podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej.

Wypracowany Program współpracy Gminy Miasta Toruń oraz podmiotów ekonomii społecznej na lata 2013-2014 jest przez respondentów badania jakościowego oceniany pozytywnie. W większości nie ma znaczących różnic w ocenie pomiędzy odbiorcami i użytkownikami.

Wydaje mi się, że program z samego założenia był przygotowany dobrze i był przemyślany. Tutaj nie sądzę, że na etapie pilotażowym czy próbie wdrażania takiego programu gdzieś dalej wprowadzać jakieś dodatkowe elementy. Element poznawczy jest i są fizyczne działania, które pozwalają na konkretne wsparcie, więc myślę, że zakres – dosyć szeroki – jest wystarczający.

Myślę, że idea tego programu jest bardzo cenna. Miał służyć zaktywizowaniu podmiotów ekonomii społecznej. No myślę, że miał też służyć rozwojowi tych podmiotów.

Myślę, że na pewno tego typu programy są niezbędne, ponieważ współpraca na linii PES – administracja publiczna jest nierozzerwalna. To się wzajemnie uzupełnia, są to przedstawiciele jakby dwóch sektorów, które muszą ze sobą współpracować i wszelkiego rodzaju programy czy też działania są jak

najbardziej pożądanę i tutaj myślę, że produkty, które będą czy są wypracowywane w ramach tego projektu są dobre i potrzebne.

Jak już zostało wskazane, dobór działań oraz narzędzi i ich funkcjonalności był poprzedzony diagnozą, w ramach której na podstawie wielu źródeł danych zostały sformułowane problemy, braki oraz wzajemne podejście pomiędzy użytkownikami i odbiorcami. Podczas badania ewaluacyjnego zarówno użytkownicy jak i odbiorcy również pozytywnie wyrażają się o samym PROGRAMIE i jego działaniach. Wskazują, że PROGRAM w sposób adekwatny został zaprojektowany jako jeden z bardziej kompleksowych rozwiązań w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy.

Zatem na podstawie materiału empirycznego można stwierdzić, że działania i narzędzia zostały dobrane w sposób przemyślany, tak samo jak metody wdrożeniowe testowanego PROGRAMU.

2. Kryterium użyteczność

- ❖ Jakie elementy PROGRAMU okazały się najbardziej przydatne / użyteczne, a które najmniej przydatne / użyteczne?
- ❖ Co ewentualnie należałoby zmienić i w jaki sposób?
- ❖ Czy i jakie różnice występują pomiędzy grupami docelowymi pod względem oceny przydatności wypracowanego produktu?
- ❖ Czy osiągnięte efekty produktu będą przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych?

Jakie elementy programu okazały się najbardziej przydatne / użyteczne, a które najmniej przydatne / użyteczne?

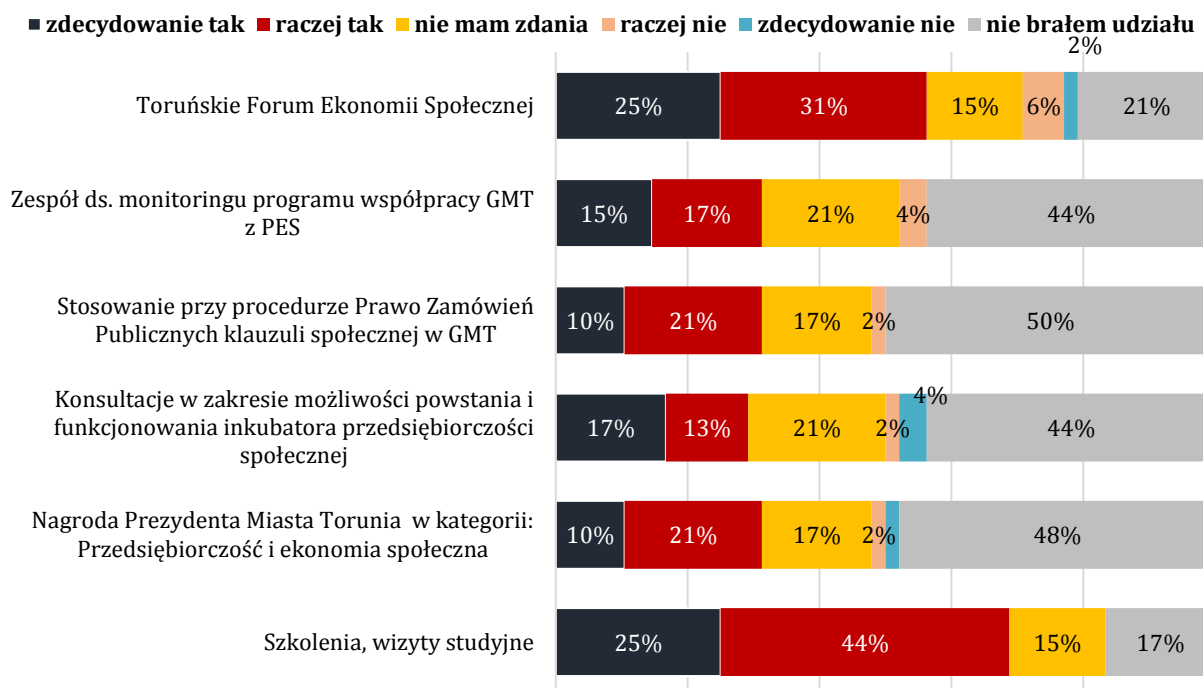
W badaniu ilościowym poproszono o ocenę **użyteczności** wytypowanych na potrzeby PROGRAMU działań, w których respondenci uczestniczyli bądź narzędzi, z których korzystali.

Przeważająca większość odpowiedzi dla **działań**, które się odbyły w ramach PROGRAMU, **jest pozytywna**. Odsetek negatywnych wskazań w przypadku każdego z elementów jest znikomy. W przypadku każdej z kategorii minimum kilkanaście procent respondentów przy każdym z działań wskazało odpowiedź neutralną. Za najbardziej użyteczne działanie, respondenci uznali **szkolenia i wizyty studyjne**. W wypadku tego działania 69% uczestników wskazało, że było użyteczne, w tym 25% oceniło, że **zdecydowanie użyteczne**. Drugim najbardziej użytecznym działaniem według oceny respondentów jest *Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej*, dla którego 56% respondentów zadeklarowało taką ocenę, w tym 25% w sposób zdecydowany. Pozostałe działania zostały ocenione w zbliżony sposób, czyli około 30% respondentów wskazało na użyteczność zrealizowanych działań. Zatem w przypadku

organizowanych wydarzeń i realizowanych działań bardzo trudno jest wskazać takie, które jest najmniej przydatne / użyteczne. Odpowiedzi wskazujące na brak użyteczności pojawiły się, niemniej stanowią one niewielki procent.

Wykres 20. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu działań. Ogólna ocena [w %]

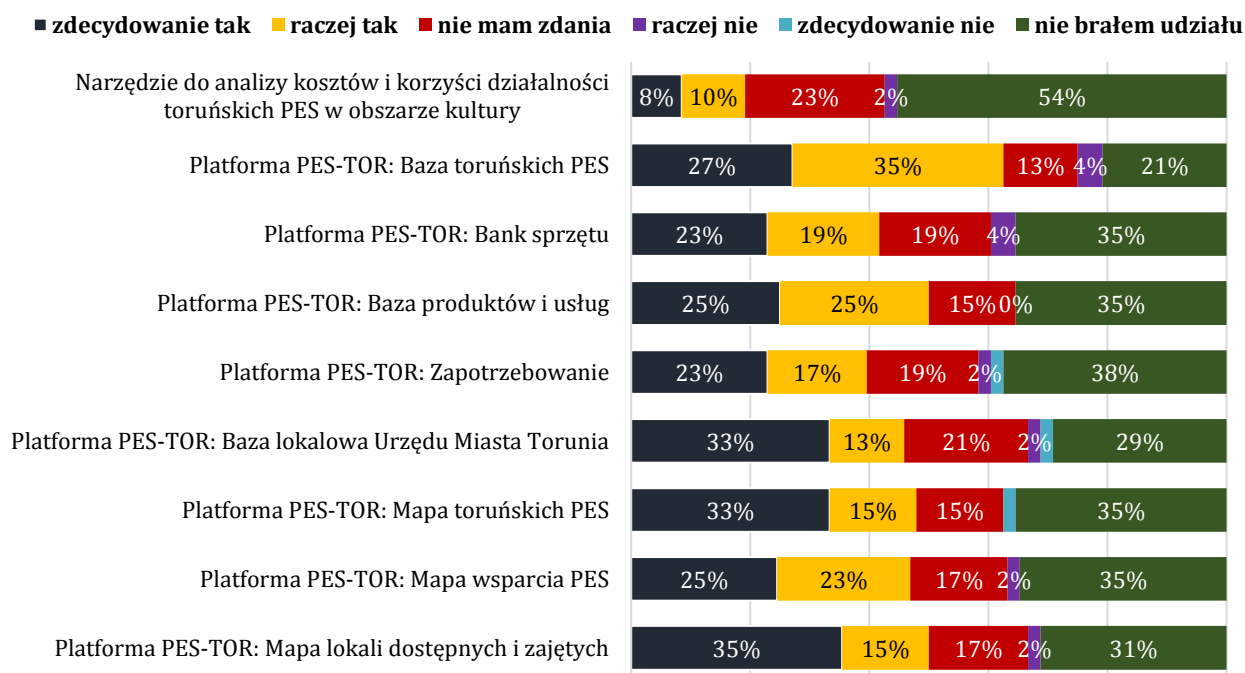

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

W przypadku **oceny użyteczności narzędzi** wdrożonych w ramach PROGRAMU **znacznie więcej respondentów wskazało na większą przydatność** niż w przypadku działań. Z odpowiedzi respondentów wynika, że najbardziej użytecznym z narzędzi jest **Baza toruńskich PES** – 62% pozytywnych wskazań, w tym 27% odpowiedzi *zdecydowanie użyteczne*. Następnie **Baza produktów i usług** – 50%. Najwyższy udział odpowiedzi *zdecydowanie użyteczne* uzyskało narzędzie *Mapa lokali dostępnych i zajętych* (35%), czyli funkcjonalność, która została zaprojektowana na podstawie zdiagnozowanego poziomu współpracy PES z UMT, a w której zostało zawarte, że niejasna polityka lokalowa UMT jest sporym problemem dla PES⁶.

⁶ Ignaszczak M., *Ewaluacja wewnętrzna. Ocena wyników testowania*.

Wykres 21. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu narzędzi. Ogólna ocena [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Na podstawie danych ilościowych można byłoby stwierdzić, że za najmniej użyteczne narzędzie respondenci uznali **narzędzie do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury**. Jednak takie stwierdzenie jest niewskazane ze względu na fakt, że narzędzie jest dedykowane pracownikom UMT. Formularz narzędzia jest wprawdzie wypełniany przez PES, niemniej grupą, dla której został stworzony, jest AL. Formularz został rozesłany przez opiekuna z UMT do wszystkich PES działających w obszarze kultury w Toruniu – 57 podmiotów. Od 32 opiekun otrzymał odpowiedź, zatem 56% PES z obszaru kultury wypełniło narzędzie⁷. Ocena użyteczności pod kątem odbiorców i użytkowników została przedstawiona w następnym pytaniu ewaluacyjnym w kryterium efektywność.

Ogólna ocena użyteczności opracowanych, wdrożonych i przetestowanych narzędzi i ich funkcjonalności jest stosunkowo pozytywna. Odpowiedzi neutralne w prawdzie stanowią spory udział, jednak ważną informacją zwrotną z badania ilościowego jest, że negatywne oceny użyteczności stanowią nikły procent w ogólnym zestawieniu.

Podobnego zdania były osoby, które uczestniczyły w badaniach jakościowych:

⁷ Dokurno E., *Raport końcowy z monitoringu działania 4.2. Narzędzie do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury ramach „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014”*.

Jeśli chodzi o giełdę zamówień społecznych – uważam, że to jest świetne narzędzie, ja właśnie po to się tam zarejestrowałam, bo jako moja fundacja, która została założona pół roku temu to ja potrzebuję komputera, do niedawna jeszcze potrzebowałam siedziby, jakiś sprzętów i w ogóle też wcześniej to bym chyba pisała ogłoszenia na Facebooku, a tutaj mam konkretne narzędzie i fajnie jakby wszyscy mieszkańcy wiedzieli o nim, a nie tylko organizacje.

Jeszcze jakbym miał mówić o tym, co się udało. To moim zdaniem giełda sprzętu jest taką rzeczą dobrą.

Wsparcie sprzętowe i lokalowe. Fajnie to jest na start, bo może to ułatwiać, ale żeby nie rozleniwiało za bardzo i nie budziło może jakiejś oczekującej postawy.

Dobre jest narzędzie, gdzie można sobie wyszukać np. podmiot, który świadczy usługi czy to z zakresu pielęgnacji terenów zielonych czy to usługi opiekuńczy czy jakiegokolwiek usługi czy produkty, które są w przystępnych cenach i z których można skorzystać praktycznie od zaraz.

Jedna z uczestniczek badania jakościowego wskazała, że jej zdaniem najmniej użytecznym działaniem było Forum. Respondenci badań jakościowych niezwykle rzadko negatywnie wypowiadali się o którymś z działań. Kwestii Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej został poświęcony jeden z opracowanych *case study*.

Najmniej użyteczne w tych działaniach? Jedyne zastanawiam się nad Forum – ze znakiem zapytania.

Wprawdzie ocena użyteczności stosowania klauzul społecznych w badaniu ilościowym wypadła przeciętnie (21% respondentów oceniło jako użyteczne), to jednak uczestnicy badań jakościowych bardzo wysoko ocenili to działanie:

Myślenie jest takie, że organizacje korzystają. Ale korzystają i organizacje i instytucje. Jeżeli organizacja wygra przetarg, zatrudni niepełnosprawnych to w tym czasie gmina nie wydaje pieniędzy w formie zasiłków i innej pomocy. Korzystają dwie strony.

W dalszych częściach raportu wielokrotnie będą przytaczane wypowiedzi w podobnym tonie na temat stosowania klauzul społecznych. Fakt niskiej oceny użyteczności przez respondentów badania ilościowego może wynikać z braku wiedzy nt. korzyści takiego rozwiązania prawnego. Dodatkowo także z faktu, że niewiele PES działa na rynku konkurencyjnym i po prostu dla nich takie rozwiązanie w tym momencie jest mało użyteczne. Dane ilościowe obrazują, że jest to obszar, który wymaga interwencji w zakresie wypracowania rozwiązań uświadamiających PES nt. partykularnych korzyści ubiegania się o zamówienia publiczne czy szerszych korzyści społeczno-gospodarczych. Ten problem zostanie poruszony kilkakrotnie

w przedmiotowym raporcie. Kwestii klauzul społecznych został poświęcony jeden z trzech *case study* – w załączeniu.

Na podstawie zebranych danych ilościowych i jakościowych można stwierdzić, że najbardziej użyteczne są te działania, które umożliwiają nawiązanie kontaktów, wymianę doświadczeń, *networking* oraz takie, które dedykowane są zarówno PES, jak AL. Jeśli chodzi o funkcjonalności platformy PES-TOR, to wszystkie zostały wysoko ocenione jako użyteczne, w tym najbardziej *Baza toruńskich PES*, następnie *Baza produktów i usług* oraz *Mapa lokali dostępnych i zajętych*.

Co ewentualnie należałoby zmienić i w jaki sposób?

Zgodnie ze zgłoszonymi opiniami pewnych modyfikacji można dokonać w ramach internetowej platformy PES-TOR, w takich elementach jak: nawigacja, wygląd, aktualizacja ogłoszeń czy status informacji. Wyrażane opinie pochodziły głównie od osób młodych, często korzystających z internetu, dla których kwestie *designu* oraz użyteczności stron są obecnie bardzo istotne. Stąd pojawiły się krytyczne opinie:

Właśnie do platformy mam uwagi, bo reprezentuję młode pokolenie i jestem człowiekiem internetu (...) Mało intuicyjne, grafika bardzo nieprzystępna i mi się ciężko nawiguje po stronie. (...) jak ktoś coś wrzuci do bazy sprzętu to nie ma terminu, kiedy to zrobił. I mam wrażenie, że może pół roku wisi, aktualne czy nie. A powinno być odhaczane albo mieć termin ważności, żeby wygasało. Wielokrotnie miałam pomysł, żeby zrobić zapytanie, że potrzebuję komputera czy czegoś, ale mi się nie chciało – dla mnie to było trudne.

Jeżeli zaprojektować to uczciwie, bo będą z tego korzystać młode osoby, a nie my weterani i one będą tam wchodziły, to powinno być pod nich zrobione, to będą się czuli dobrze i częściej zaglądali. I jeżeli będą się z czymś takim spotykali, że nieaktualne, – po co mam zaglądać jak tam same nieaktualne rzeczy?

Ja nie złożyłam żadnej oferty, zapytania, bo pomyślałam, że prościej będzie mi wrzucić informację na Facebooka i ktoś od razu odpisze.

Pojawiły się także głosy, że *Baza lokali* miasta Toruń nie jest aktualizowana na bieżąco:

(...) terminy albo automatyczne rozwiązania, że dana oferta po jakimś czasie wygasa i przychodzi do autora „czy nadal jest aktualne? Jeśli tak, kliknij to się automatycznie zaktualizuje”. Chodzi o takie nowoczesne rozwiązania, to nie musi być super fajna grafika, ale intuicyjne. Jeżeli mam wejść na stronę i kliknąć 10 razy, żeby kliknąć to wychodzi się z takiej strony. Musi maksymalnie 3 razy kliknąć i znaleźć to, co się potrzebuje.

Warto zastanowić się nad modyfikacją platformy i dostosowaniem jej do aktualnych trendów tak, aby funkcjonalność i użyteczność narzędzia była przystępna dla jej użytkowników. Poprawa funkcjonalności niektórych z elementów, jak określenie

statusu danego przedmiotu do oddania czy dodanie archiwum danej kategorii, podpięcie wtyczek społecznościowych, nie są zagadnieniami, które są trudne do zrealizowania. Takie modyfikacje nie muszą być kosztowne, ale mogą posłużyć jako punkt odniesienia podczas spotkań czy warsztatów, które realizowane są w ramach aktywizacji działań środowisk start-upowych czy społecznościowych, np. Smart Space⁸ w Toruniu czy inicjatywa Koduj dla Polski Fundacji ePaństwo⁹, która na terenie całego kraju współorganizuje różnego rodzaju warsztaty z obszaru IT. Osoby biorące w nich udział spotykają się, aby rozwiązać konkretny problem, jak np.: przebudowa platform. Z realizacją takiego działania nie powinno być problemu, gdyż narzędzie internetowe jest platformą, która ma być społecznie i publicznie użyteczna. Innym sposobem jest współpraca z twórcami platformy OrbiToruń.pl w celu wspólnej modyfikacji narzędzi bądź ewentualna współpraca z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu w celu zaangażowania studentów w prace nad platformą. Forma może mieć np. postać konkursu pod patronatem Prezydenta Miasta Torunia, gdzie przewidziana będzie nagroda. Konkursy takie często odbywają się wśród studentów informatyki¹⁰.

Jedną z obserwacji, którą podzieliła się respondentka badania jakościowego była kwestia zaangażowania PES w udział w zamówieniach publicznych z klauzulami społecznymi.

Z moich obserwacji wynika, że podmioty ekonomii społecznej mało odważnie reagowały na zaproszenia do udziału w realizacji zamówień publicznych. Mało mieliśmy ofert ze strony podmiotów ekonomii społecznej. Nie wiadomo, z czym to się wiązało – z braku wiedzy, mimo że ogłoszenia były publicznie udostępniane. Czy też te podmioty ekonomii społecznej jednak nie miały na tyle mocy czy możliwości, żeby te zamówienia były realizowane.

Warto w tym przypadku prowadzić działania upowszechniające wśród PES tak, aby pokazać im, że administracja publiczna jest gotowa je wspierać na takich samych zasadach jak podmioty gospodarcze. Warsztaty z Prawa zamówień publicznych mogłyby być realizowane od czasu do czasu przez pracowników UMT zajmujących się zamówieniami publicznymi, byłoby to działanie bezkosztowe i upowszechniające oraz pokazujące, że administracji zależy na rozwoju PES i wsparciu ich w działaniu na rynku komercyjnym.

Innego rodzaju sugestią, która pojawiła się w kontekście postępowań z **klauzulą społeczną**, jest umożliwienie składania dokumentów przez elektroniczny formularz.

⁸ <http://smart.exea.pl/#begin> – strona internetowa (6.06.2014)

⁹ Fundacja ePaństwo jest jedną z najważniejszych organizacji działających na rzecz otwartej i przejrzystej władzy oraz zaangażowania obywatelskiego. Inicjatywa Koduj dla Polski

¹⁰ <http://www.torun.pl/pl/konkurs-na-aplikacje-mobilna>
<http://bit.ly/1hrNwwT>

Być może, jeśli pomyślimy sobie, że wprowadzimy taki formularz zgodny ze wszystkimi wymogami formularzy elektronicznych – już pewnie przez platformę e-PUAP – to być może w przyszłości tego typu funkcjonalność warto by było wprowadzić po to, żeby nie trzeba było papierów w to wszystko angażować tylko zrobić za pomocą formularza. Ale też nie jako jedyna opcja, bo sporo jest organizacji, które nie używają jakiś elektronicznych podpisów czy profili na e-PUAP.

W przypadku rozważenia takiego scenariusza w przyszłości należałoby bardzo blisko współpracować z UMT tak, aby wszystko, co zostanie opracowane, było zgodne z obowiązującym prawem.

W przypadku narzędzia PROGRAMU „Karta oceny dla podmiotów wnioskujących o dotacje w obszarze kultury” należy docenić fakt, że podjęto próbę wprowadzenia systemu do analizy kosztów i korzyści, ukierunkowaną na racjonalizację wydatków publicznych przy jednoczesnym wsparciu realizacji zadań publicznych z obszaru kultury. Z analizy jednego z ekspertów projektu wynika, że „(...) trudno uznać, iż system alokacji na działania organizacji pozarządowych w obszarze kultury uwzględnia finansowanie wszystkich celów zawartych w Strategii Rozwoju Torunia do 2020 roku w ramach zadań publicznych lokujących się w obszarze kultury, podobnie jak system ten nie uwzględnia zrównoważonych alokacji w ramach podstawowych trzech naczelných zadań”¹¹. Ekspert sugeruje pewne rozwiązania, które powinny sprzyjać wdrożeniu analizy kosztów i korzyści.

„Analizy wewnętrzne wykazują, że szereg zadań/celów uznawanych za priorytetowe w obszarze kultury nie jest realizowanych (alokacje nie wpisują się w te cele/zadania). Można wówczas ukierunkować/zmodyfikować system dotacyjny – dystrybuować środki wg zasady, że środki są zarezerwowane na działania skierowane na wszystkie priorytetowe efekty”.

„Analizy wewnętrzne wykazują, że szereg zadań/celów uznawanych za priorytetowe w obszarze kultury nie jest realizowanych. Karta oceny wniosków może być wykorzystana do selekcji wniosków – w kolejnych latach można promować (w systemie oceny wniosków) inicjatywy, które wpisują się w efekty dotychczas nie finansowane lub w małym stopniu wspierane finansowo”¹².

¹¹ Karwacki, A., Raport końcowy z testowania działania 4.2. Narzędzie do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich podmiotów ekonomii społecznej w obszarze kultury – wnioski z wdrażania karty oceny wniosków o dotacje i inspiracje do dalszych działań, Toruń.

¹² Ibidem.

Dodatkowo ekspert sugeruje, aby „wnioski o dotację zawierały bardziej precyzyjne opisanie działań zorientowanych na realne osiągnięcie efektu a nie jedynie deklaratywne zorientowanie na efekt. To pozwoli selekcjonować podmioty innowacyjne, mające realny pomysł jak osiągać efekty a jednocześnie gwarantować swoim działaniem realizację celów strategicznych Torunia w obszarze kultury”¹³.

Powyższe rekomendacje powinny zostać rozważone do uwzględnienia przez pracowników UMT, gdyż rekomendowane działania mogą przyczynić się do racjonalizacji wydatków publicznych, a co za tym idzie zwiększenia efektywności realizowanych inicjatyw przez PES.

I Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej było zrealizowane razem z Toruńskim Forum Organizacji Pozarządowych w 2013 roku. Jak już zostało wskazane, Forum było bardzo dobrze ocenione zarówno przez odbiorców jak i użytkowników.

Forum, jak najbardziej przydatne dla podmiotów ekonomii społecznej. Forum to wymiana doświadczeń, wymiana takich różnych poglądów, zdań. To jest dobre miejsce gdzie mogą się spotkać i podmioty ekonomii społecznej i administracja.

Pojawiały się opinie, że obie inicjatywy powinny pozostać połączone.

Moim zdaniem nie ma, co na siłę robić osobnej imprezy, lepiej eksponować tematykę w ramach corocznego Forum NGO.

Ja myślę, że można połączyć to, (...) nie mówię, że co roku łączone, ale co 2 lata cykl, że łączymy wszystkich też mogłoby być dobre, bo więcej osób się spotka jednocześnie.

Uważam, że na obecnym etapie rozwoju PES robienie Forum jest działaniem nadmiarowym. I moim zdaniem ta tematyka powinna coraz częściej pojawiać się w ramach Forum NGO. Powinna być silnie reprezentowana, ale jeszcze jest chyba za szybko, żeby nadawać temu tak duży wymiar jak osobne Forum, na przykład albo, jako równoważne Forum ES z Forum NGO. Dlatego ja bym wolał, żeby tematyka PES-u była silnie akcentowana w programie Forum dla organizacji pozarządowych. Bo to nie chodzi o nazewnictwo, tak naprawdę. Świadomość wśród samych pozarządówek jest niewielka i rzeczywiście tych PES-ów wbrew definicji użytej w programie, nie jest kilkaset tylko kilka. I jeżeli będzie merytorycznie dobrze przygotowany to wówczas stanie się wartością sam w sobie. I być może z biegiem czasu stanie się osobną imprezą.

¹³ Ibidem.

Z racji tego, że Toruńskie Forum Organizacji Pozarządowych jest od kilku lat organizowane cyklicznie, warto rozważyć połączenie sił i wprowadzić do tego Forum tematykę ekonomii społecznej poprzez osobną ścieżkę, w ramach której będą odbywały się seminaria, wykłady czy warsztaty. Forum NGO ma już „wyrobioną” markę i dobrze byłoby z tego skorzystać. Organizowanie osobnego Forum Ekonomii Społecznej na tym etapie rozwoju zjawiska nie wydaje się zasadne głównie z punktu widzenia kosztów. Połączenie Forów w jedno wpłynie na ograniczenie wydatków, zatem będzie sprzyjać gospodarności. Przy obecnym wsparciu ekonomii społecznej możliwe, że za parę lat warto będzie pokusić się o zorganizowanie osobnego wydarzenia.

W przypadku podjęcia decyzji o połączeniu obu Forów w jedno warto rozważyć kwestię zmiany nazwy *Toruńskie Forum Organizacji Pozarządowych* poprzez dodanie drugiego członu i *Ekonomii Społecznej* i promowanie miasta Toruń jako miejsca przyjaznego obu obszarom.

W temacie edukacji pojawił się także postulat, aby **szkolenia i wizyty studyjne** kontynuować zarówno w opisanym powyżej obszarze zamówień publicznych, jak również poprzez dodanie nowych tematów.

Życzyłabym sobie szkoleń i jeszcze raz szkoleń. (...)Ciekawe byłoby szkolenie na temat prowadzenia rachunkowości przez organizacje pożytku publicznego i pozostałe podmioty ekonomii. Bo pożytek mają tylko te podmioty, które są zarejestrowane w KRS-ie i mają ten statut. Ale generalnie wszystkie inne prowadzą działalność w zakresie tego pożytku tylko jeszcze nie mają tak. W każdym razie na pewno jest dużo problemów takich, nie mówię rachunkowych, ale właśnie o rozliczaniu się, prowadzeniu rachunkowości, rozliczanie podatkowe z urzędem skarbowym. (...)Poza tym, w 2010 r. została znowelizowana ustawa o praniu brudnych pieniędzy. Też byłby dobry problem, żeby na jakimś szkoleniu to omówić i też to jest taka tematyka właśnie, że tam nie tylko fundacje, ale i stowarzyszenia, które tam przekraczają dochody chyba o 15 tys. €, że chyba też dobrze by było, żeby ktoś uwrażliwił te organizacje na tę problematykę.

Może nie tylko z takich spraw formalnych związanych z rachunkowością, podatkami, ale czasami brakuje w takich organizacjach podstaw wiedzy z zarządzania, budowania struktury organizacji, z prowadzenia i realizacji projektów. Zauważam, że tego brakuje. Co jeszcze... z przedsiębiorczości też takie szkolenia by mogły się przydać.

Spory nacisk kładły organizacje na działalność edukacyjną związaną z wszelkiego rodzaju możliwościami, jakie PES-y mają. Nie zawsze, takie podmioty są w stanie śledzić uregulowania prawne, bo nie zawsze jest tak, że osoby, które tam pracują mają taką zdolność, umiejętność czy czas, żeby te wszystkie zmiany – nawet i proponowane, które za chwilę się staną – śledzić.

Więc taką potrzebą, która gdzieś tam powinna się pojawić w dalszej perspektywie, jeśli chodzi o działania to jest taka ciągła edukacja. I to jest nowa rzecz, o której wiemy i mówimy, że warto edukować. Czyli coś takiego, że ktoś powie inkubator – ale coś więcej niż inkubator. Takie wsparcie, organizacja, która bieżącego wsparcia będzie mogła udzielać w różnych sferach, ale też takiej organizacyjnej, rozwojowej PES-ów. I to myślę jest taka rzecz, która się pojawiła. W moich dyskusjach i moim myśleniu na ten temat. Warto by było to też ujmować w programach.

Kilkoro respondentów, jak wynika między innymi z powyższej przytoczonej wypowiedzi, odniosło się do **powołania inkubatora ekonomii społecznej**. Respondenci wskazywali, że powołanie go będzie bardzo dobrym pomysłem. Podobnego zdania byli respondenci badania ilościowego, którzy nie uczestniczyli w działaniach PROGRAMU ani nie testowali narzędzi wypracowanych w jego ramach; w ich ocenie konsultacje w sprawie powołania inkubatora ekonomii społecznej, w ramach którego docelowo miałyby zostać zapewnione różnego rodzaju wsparcie dla PES, było oceniane jako najbardziej trafne działanie PROGRAMU. Natomiast dane zebrane od potencjalnych użytkowników pokrywają się w większości z oceną użyteczności dokonaną przez pracowników UMT, w przypadku których udział odpowiedzi pozytywnie oceniających użyteczność w całościowej ocenie wynosił 63%. W przypadku grupy docelowej inkubatora, czyli PES, odsetek ten wyniósł 26%.

(...) ja brałam sama osobiście udział w tych konsultacjach, zgadza się. Konsultacje były. Ja mówię natomiast o realnym powołaniu takiego inkubatora w projekcie. To na pewno bardzo by pomogło. Jest problem z przestrzenią w mieście, lokale komercyjne są dość kosztowne i dla podmiotu często zbyt kosztowne i wiele organizacji jednak nie ponosi tego ryzyka, boi się. I to ogranicza rozwój podmiotów – stąd też taka forma inkubacji byłaby na pewno świetnym narzędziem.

Nie wiem, czy to byłoby to możliwe, ale być może stworzenie funduszu, który pobudzałby współpracę pomiędzy organizacjami. Nie wiem czy to możliwe, ale coś takiego też by na pewno zwiększyło współpracę pomiędzy różnymi organizacjami – być może patrzę też ze swojej perspektywy jak to wygląda, bo można by było realizować bardzo ciekawe projekty, na które bardzo często zwyczajnie brakuje funduszy.

Czy i jakie różnice występują pomiędzy grupami docelowymi pod względem oceny przydatności wypracowanego produktu?

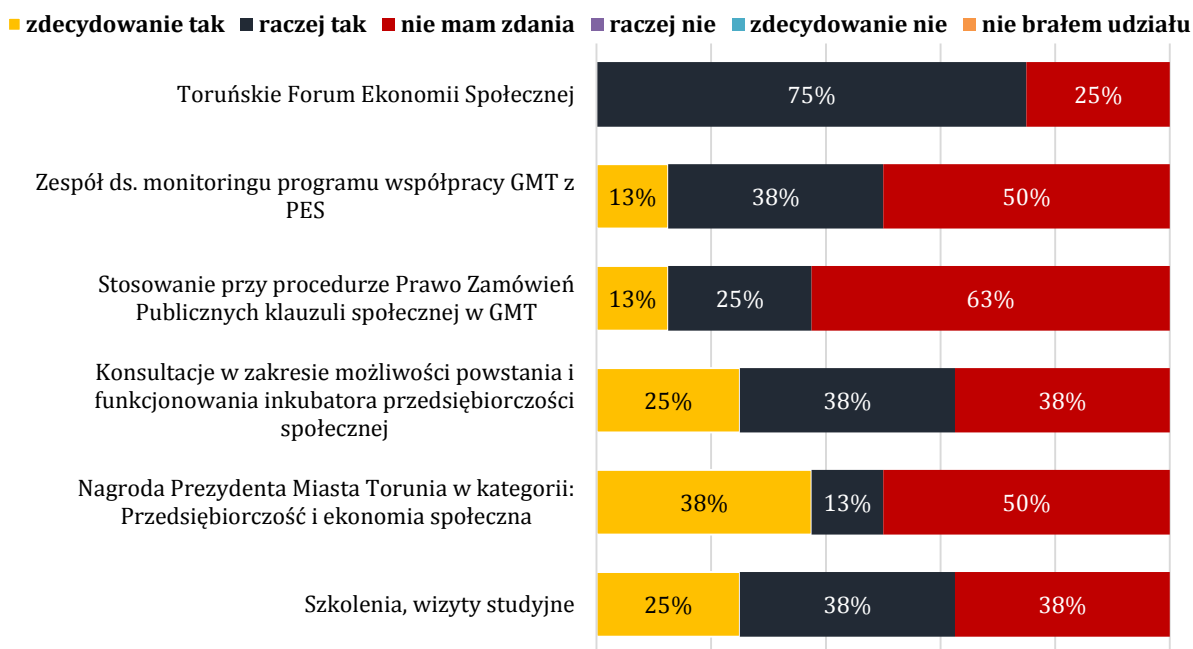
Analizując ocenę użyteczności poszczególnych działań i funkcjonalności narzędzia zauważyć można pewne różnice w ich ocenie pomiędzy użytkownikami i odbiorcami. Ocena obu grup była zbliżona w przypadku wizyt studyjnych oraz szkoleń, jak również

Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej. W pozostałych działaniach pracownicy UMT oceniali wyżej użyteczność działań niż robili to przedstawiciele PES, dodatkowo żadnego z działań nie ocenili jako nieużyteczne, natomiast znaczny udział procentowy dla każdego z działań ma ocena *nie mam zdania*.

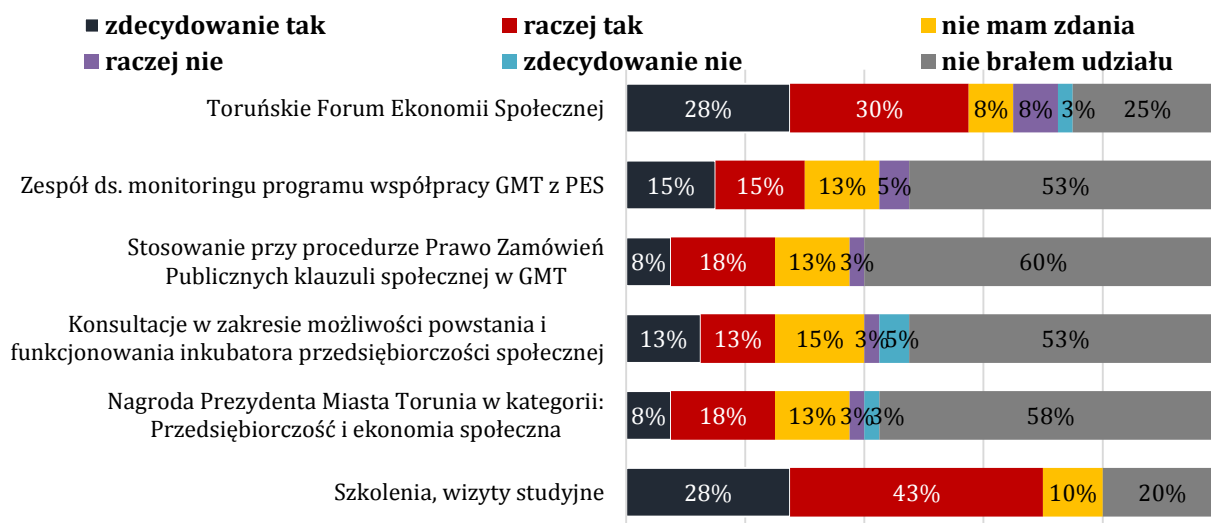
W przypadku podmiotów ekonomii społecznej, poza wysoką oceną użyteczności szkoleń i wizyt studyjnych oraz Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej, pozostałe działania zostały ocenione jako użyteczne przez około 30% respondentów. Niemniej należy zaznaczyć, że w przypadku wszystkich kategorii działań, z wyjątkiem szkoleń i Forum, spory odsetek respondentów zaznaczył, że nie brał w nich udziału. Każde z działań, z wyjątkiem szkoleń i wizyt studyjnych, zostało przez kilka procent użytkowników ocenione jako nieużyteczne. Najwięcej (11%) zebrało działanie, które w rankingu użyteczności działań zajęło drugie miejsce, czyli Forum.

Wykres 22. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu działań. Odpowiedzi administracji samorządowej [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

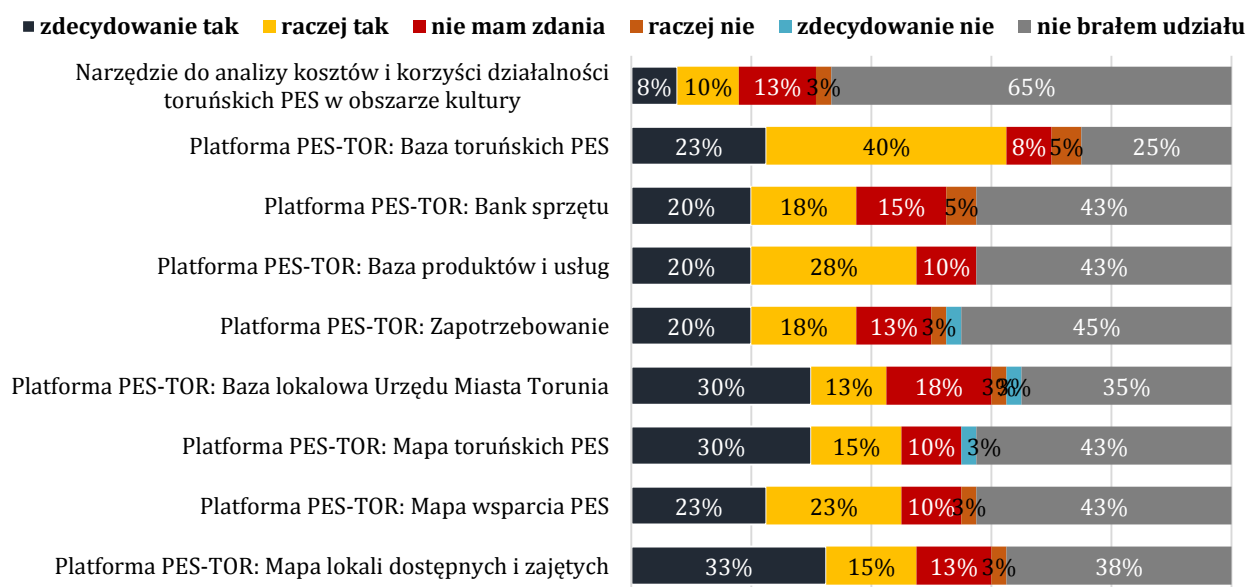
Wykres 23. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu działań. Odpowiedzi podmiotów ekonomii społecznej [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Porównując oceny użyteczności narzędzi oraz funkcjonalności platformy PES-TOR mamy podobną sytuację, jak w przypadku oceny użyteczności działań, czyli w przypadku ocen PES rysuje się bardziej rozproszona ocena ze sporym udziałem odpowiedzi neutralnych. Jeśli chodzi o AL wszystkie narzędzia z funkcjonalnościami zebrały tylko pozytywne oceny pod kątem użyteczności, jednak spory odsetek wskazał odpowiedź neutralną.

Wykres 24. Ocena użyteczności narzędzi stworzonych w ramach projektu. Odpowiedzi podmiotów ekonomii społecznej [w %]

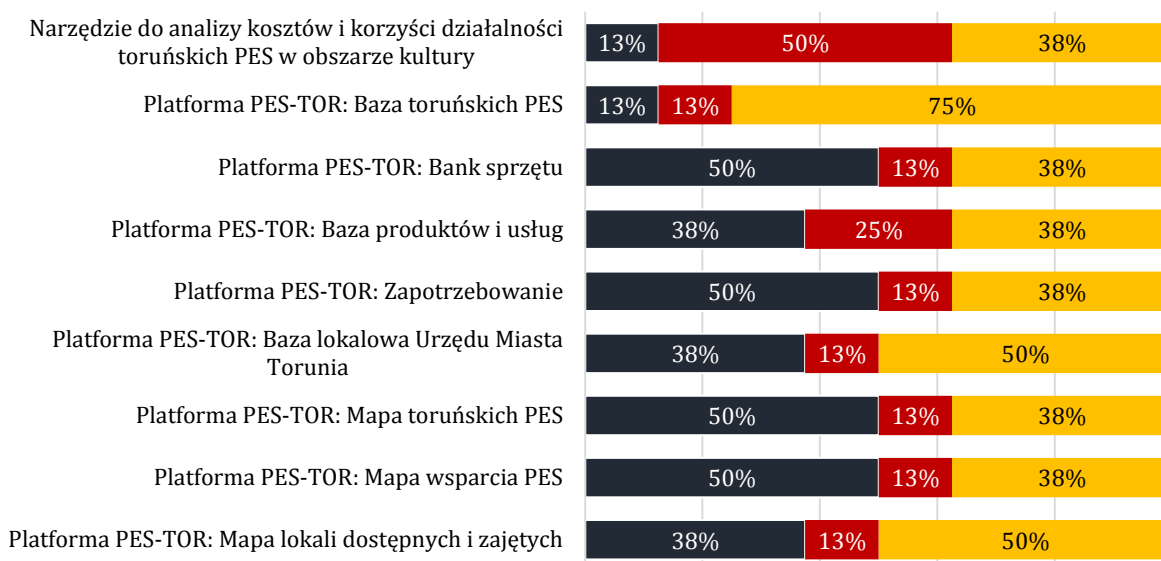
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

W ocenie użyteczności konkretnych funkcjonalności narzędzia internetowego najwięcej pozytywnych ocen (*zdecydowanie użyteczne*) przyznanych przez podmioty ekonomii społecznej zdobyła *Baza toruńskich PES* (60%), pozostałe funkcjonalności, z wyjątkiem narzędzia do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury, generalnie zostały ocenione jako użyteczne przez około 40% respondentów. Pracownicy administracji lokalnej w przeważającej większości wskazali, że *nie mają zdania* na temat użyteczności tej funkcjonalności. Ta grupa respondentów jako najbardziej użyteczne oceniła (*zdecydowanie użyteczne*) cztery funkcjonalności: *Bank sprzętu*, *Zapotrzebowanie*, *Mapa toruńskich PES* oraz *Mapa wsparcia PES* (po 50%). Natomiast generalnie jako użyteczne funkcjonalności PES-TOR zostały ocenione przez około 60% respondentów, z wyjątkiem *Bazy toruńskich PES* (26%).

Wykres 25. Ocena użyteczności narzędzi stworzonych w ramach projektu. Odpowiedzi administracji publicznej [w %]

■ zdecydowanie tak ■ raczej tak ■ nie mam zdania ■ raczej nie ■ zdecydowanie nie ■ nie brałem udziału

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Analizując wyniki użyteczności działań i narzędzi według grup docelowych projektu, przedstawiciele administracji publicznej nie wskazali żadnych negatywnych ocen.

Mimo wspomnianych różnic każde z działań zostało dobrze ocenione pod kątem jego użyteczności, a odpowiedzi wskazujące na brak użyteczności są marginalne w przypadku podmiotów ekonomii społecznej. Niemniej to pracownicy UMT wskazywali znacznie wyższą użyteczność dla każdego z działań niż podmioty ekonomii społecznej.

Czy osiągnięte efekty produktu będą przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych?

Respondenci wskazują, że PROGRAM wpływa pozytywnie na podniesienie potencjału grupy docelowej w tym zarówno odbiorców jak i użytkowników.

Ja myślę, że tak, bo dla mnie te podmioty ekonomii społecznej dla nich taką szansą to właśnie jest realizowanie zamówień publicznych, bo to jest kwestia finansowania działalności i osiągania pewnych przychodów. Przecież te podmioty ekonomii społecznej to są podmioty, które dają zatrudnienie osobom, które były bezrobotne albo osobom, które nie znajdują się na rynku pracy, bo są na przykład niepełnosprawne. Uważam, że realizacja tego programu, który – między innymi – ma służyć zaktywizowaniu tych podmiotów ekonomii społecznej na rynku realizacji zamówień służy rozwojowi tych podmiotów.

Kilkakrotnie w raporcie były przytaczane wyniki badań ilościowych i cytaty nt. szkoleń i wizyt studyjnych, które oceniane są przez respondentów bardzo wysoko, zarówno pod kątem trafności tematycznej, jak i umożliwienia wzajemnego poznania się, zawiązania i pogłębienia współpracy, otwarcia się na drugą stronę, podniesienia świadomości oraz wiedzy, jak również wskazania możliwych ścieżek sprzyjających rozwojowi potencjału głównie PES.

Warto także przypomnieć kwestię stosowania klauzul społecznych oraz ich wpływu na rozwój ekonomizacji PES, wzrost świadomości pracowników AL oraz wspieranie wzrostu świadomości wśród obywateli, w tym przedsiębiorców, czyli sposobów w jakie klauzule jako narzędzie prawne mogą wpływać na rozwój społeczno-gospodarczy, w tym w szczególności w przypadku osób wykluczonych.

Warto wskazać, że jednym z działań PROGRAMU było uruchomienie ścieżki specjalizacyjnej „Usługi społeczne” w ramach studiów II stopnia na kierunku Socjologia w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Celem kształcenia jest przygotowanie absolwentów do profesjonalnego podejmowania aktywności w zakresie konkretnych usług społecznych. W roku akademickim 2012/2013 na 65 osób studiujących socjologię na II stopniu, w ramach ścieżki specjalizacyjnej „usługi społeczne” podjęły studia 24 osoby, zatem 36% studiujących. W następnym roku akademickim na 114 osób studiujących socjologię na II stopniu, w ramach ścieżki specjalizacyjnej „usługi społeczne” podjęło studia 18 osób, czyli 16%. W roku otwarcia nowa ścieżka przyciągnęła więcej studentów. Z pewnością jest to efekt spowodowany świeżością nowego kierunku. Podsumowując, dzięki utworzeniu nowej ścieżki w ostatnich 2 latach na rynek weszło łącznie 42 absolwentów profesjonalnie przygotowanych do podjęcia pracy w sektorze podmiotów ekonomii

społecznej¹⁴, zatem kadra, która być może wesprze merytorycznie PES bądź nawet rozpocznie własną działalność w obszarze ekonomii społecznej.

Na podstawie zebranego materiału oraz analizy danych wtórnych i pierwotnych stwierdza się, że efekty zrealizowanych elementów testowanego PROGRAMU będą w dużym stopniu przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych, jak również innych grup, które na potrzeby PROGRAMU nie zostały zdefiniowane: przedsiębiorców, mediów, studentów czy też mieszkańców.

3. Kryterium efektywność

W kryterium efektywność wyodrębniono następujące pytania ewaluacyjne:

- ❖ Czy proponowane podejście okazało się atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej, czy jest bardziej skuteczne, tańsze, bardziej efektywne?
- ❖ Na ile jest to nowe, unikalne, kreatywne rozwiązanie, na które jest zapotrzebowanie wśród odbiorców i użytkowników?
- ❖ Czy zaproponowane rozwiązanie jest efektywne (nakłady do rezultatów)?
- ❖ Co ewentualnie należałoby zmienić i w jaki sposób?

Czy proponowane podejście okazało się atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej, czy jest bardziej skuteczne, tańsze, bardziej efektywne?

Przed uruchomieniem projektu i opracowaniem PROGRAMU były realizowane projekty na styku PES i administracji lokalnej w Toruniu, natomiast nie były realizowane projekty, które były dedykowane jednocześnie administracji publicznej oraz podmiotom ekonomii społecznej w takim sensie, że obie grupy miały wymieniać doświadczenia, pogłębiać współpracę czy tworzyć wspólnie rozwiązania w zakresie usług publicznych, tak aby spróbować wpłynąć na podniesienie jakości społeczeństwa obywatelskiego.

Wcześniej nie było w ogóle takich metod nam znanych. Jediną formą współpracy organizacji pozarządowych w gminie była Rada Działalności Pożytku Publicznego, która wynika z ustawy, która nie realizowała podobnych działań, a działania zgodnie z ustawą i była ciałem opiniodawczym dla prezydenta czy urzędników w różnych zakresach. No inna forma to są dotacje, ale myślę, że tego nie można nazwać stricte współpracą

¹⁴ Źródło: Piątek K., Raport dla zespołu monitorującego wdrażanie ekonomii społecznej, Wdrażanie ścieżki specjalizacyjnej „Usługi społeczne” w ramach studiów II-go stopnia na kierunku Socjologia w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

tylko odpowiedzią na potrzebę urzędu. To dostajemy dotację i mamy dobrze się rozliczyć. Tego typu form współpracy, jakie myśmy zastosowali nie było.

Znaczy w każdym projekcie z priorytetu 7, poddziałanie 7.2.2 jest takie działanie związane z budowaniem partnerstw w koalicji na rzecz ekonomii społecznej, więc takie działania są prowadzone, ale nic konkretnego. Czy uważam za potrzebne [takie działania jak w ramach PROGRAMU]? Oczywiście, że potrzebne, bo im bliżej beneficjenta jest możliwość zrealizowania danej formy wsparcia tym lepiej. Jest szansa zejścia niżej w dół, do poziomu gminnego czy powiatowego, w małych środowiskach, a nie poprzestawaniu na dużych miastach.

Jednym z najważniejszych rezultatów PROGRAMU jest narzędzie internetowe, platforma PES-TOR, które jest rozwiązaniem nowatorskim, gdyż istniejąca już w Toruniu platforma Orbitorun.pl posiada zupełnie inne funkcjonalności niż PES-TOR.

Jeśli chodzi o narzędzia internetowe to dla organizacji pozarządowych w Toruniu powstała jakiś czas temu platforma OrbiToruń. Jednak jej przeznaczenie i wbudowane funkcje są zupełnie inne, OrbiToruń jest platformą stricte promocyjną i informacyjną dla NGO'sów. Funkcja informowania i promowania to jedyne funkcje, które pokrywają się w przypadku obu narzędzi.

Z kolei w przypadku zamówień publicznych z klauzulą społeczną do tej pory w UMT nie stosowano takich rozwiązań prawnych.

Nie jest możliwe określenie na ile wypracowane na potrzeby PROGRAMU podejście okazało się atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej, gdyż brak jest odniesień, do których można je porównać. Natomiast na podstawie zebranego materiału badawczego można stwierdzić, że działania i narzędzia PROGRAMU są skuteczne i efektywne. Analiza budżetu wskazuje na niską kosztochłonność realizowanego przedsięwzięcia, a celem projektodawców była realizacja takich działań, które będą możliwe do kontynuowania po zakończeniu projektu.

Myślę, że projekt i działania są efektywne. Chociażby biorąc pod uwagę to, że jest to 3-letni, innowacyjny projekt i pewne działania muszą być podjęte. Jeśli chodzi o finanse to wartość projektu wynosi ponad 800 tys., więc na 3 lata działania projektu to nie jest aż tak dużo. Nie pociąga za dużo kosztów, które musieliśmy ponieść, żeby wprowadzić. Był duży nacisk, żeby te działania właśnie były możliwe do późniejszej realizacji i nie pociągały za sobą kosztów.

Na ile jest to nowe, unikalne, kreatywne rozwiązanie, na które jest zapotrzebowanie wśród odbiorców i użytkowników?

Część rozwiązań zaproponowana w PROGRAMIE jest nowa. Takiego zdania jest spora część respondentów badania jakościowego.

*Nie było wcześniej nic takiego, nie widzę, ale mogę nie o wszystkim wiedzieć.
Z mojego punktu widzenia czegoś takiego nie ma.*

Jak zostało przedstawione w pierwszej części analizy – uczestnictwo w PROGRAMIE – zarówno odbiorcy, jak i użytkownicy korzystali z narzędzia internetowego oraz brali udział w wydarzeniach realizowanych w ramach PROGRAMU. Działania i funkcjonalności zapewnione dzięki wdrożeniu PROGRAMU zostały ocenione dobrze i jako działania trafne.

Tak, jednym z atutów jest to, że jest to projekt innowacyjny i że jest to zapoczątkowanie dobrych praktyk i współpracy. Otwarcia większego na siebie.

Testowany program, cały projekt, według mnie jest projektem trudnym, nikt nie powiedział, że projekty innowacyjne mają być łatwe.

Także oceniam, że cały projekt jest dość trudny, innowacyjny, bo do tej pory nie było podobnych. Zaczynają się w tej chwili pojawiać projekty, które mają pewne elementy współpracy np. projekty dotyczące konsultowania czegoś. Czyli nauczania obu stron, że o pewnych rzeczach trzeba rozmawiać, konsultować i wypracowywać wspólnie jakieś zdanie, tak. Ale to jest jakiś element.

Jak zostało pokazane we wcześniejszych rozdziałach, każde działanie zebrało uczestników, każde z narzędzi, jak również każda z zaproponowanych funkcjonalności platformy PES-TOR zostały przetestowane. Użyteczność elementów PROGRAMU została oceniona dobrze, ponadto respondenci, którzy nie uczestniczyli w działaniach PROGRAMU oraz nie korzystali z jego narzędzi, oceniali trafność zaproponowanych elementów – generalna ocena jest bardzo dobra.

Testowany PROGRAM jest innowacyjny, do tej pory nie były stosowane i realizowane w takim układzie i w takim połączeniu działania w Polsce. Z zebranych danych ilościowych oraz jakościowych od respondentów stwierdza się, że zapotrzebowanie na elementy testowanego PROGRAMU jest wysokie.

Czy zaproponowane rozwiązanie jest efektywne (nakłady do rezultatów)? Co ewentualnie należałoby zmienić i w jaki sposób?

Projekt „PI-PWP – Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES” jest realizowany od lutego 2012 do stycznia 2015. Całkowity budżet projektu wynosi 834 036,79 zł. Jak zostało wskazane powyżej, projektując wykonanie elementów PROGRAMU starano się,

aby można było kontynuować je bez większych nakładów finansowych, a najlepiej bezkosztowo. Część działań jak np.: wizyty studyjne, nie pochłaniało funduszy.

Moim zdaniem opłacało się. Program jest, to musi być jakieś tam pieniądze. Ale zapoczątkowanie myślenia o współpracy, o tym, żeby coś było otwarte, żeby być ze sobą kontrahentami, partnerami. Zapoczątkowanie, jako procesu myślę, że powoli będzie przynosiło efekty.

Realizatorów PROGRAMU zapytano czy można byłoby zrealizować działania PROGRAMU niższym kosztem finansowym. Wskazali, że pewne działania byłyby możliwe bez projektu, ale zrealizowano by je w znacznie późniejszym terminie i byłyby bardzo rozproszone. Kilkutorowo rozwiązywano problemy i niwelowano braki. Taki mechanizm zazwyczaj powoduje spiętrzenie pracy i nakładów, ale mnogość rozłożonych w krótkim czasie działań powoduje, że w sposób systemowy i przemyślany realizowana jest odpowiedź na wyniki diagnozy potrzeb, wykonanej przez realizację PROGRAMU.

Być może taniej, ale czy lepiej to bym wątpiła.

Pewnie można byłoby, wszystkie rzeczy, które robiliśmy – takie myśleniowe typu szkolenia wspólne, spotkania wspólne, klauzula – można było zrobić bez projektu. Tylko pewnie trudniej byłoby, jeżeli nie byłoby projektu i dłużej by trwało. Jeżeli administracja nie jest czymś związana, nie ma umowy, terminu to niekoniecznie wychodzi z rzeczami, które nie są związane z bieżącą pracą, z ustawą, decyzją, realizacją zadań. To jest coś zupełnie dodatkowego. Też organizacje nie mają takich zasobów, żeby mogły tyle czasu poświęcać na wymyślanie, wdrażanie, pilotowanie, monitorowanie. U nas w tej chwili robi to 2 pracowników. Nie sądzę, żeby któraś z organizacji miała środki na to, żeby przez wiele miesięcy 2 pracowników pracowało na taką rzecz. Może można byłoby, jeśli rozwiązałoby się sprawę finansową.

Na podstawie zebranego materiału analitycznego stwierdza się, że zaproponowany PROGRAM jest efektywny, a uzyskane rezultaty, czyli efekt dodatni projektu, względem poniesionych nakładów na realizację PROGRAMU jest zadowalający.

4. Kryterium skuteczność

W kryterium skuteczność wyodrębniono następujące pytania ewaluacyjne:

- ❖ W jakim stopniu realizatorom udało się skutecznie przeprowadzić zaplanowane działania w fazie testowania i osiągnąć zakładane cele i efekty testowania?
- ❖ Jakie elementy zrealizowanych działań miały wpływ na ocenę pozytywną / negatywną testowanego Programu?

- ❖ Jakie czynniki utrudniały testowanie Programu? Czy czegoś zabrakło w założeniach testowanego Programu np. odnośnie procedur, przebiegu procesu, nakładów, zasobów, narzędzi?
- ❖ Co się sprawdziło w zaplanowanej metodologii testowania Programu, a co należy zmodyfikować ze względu na specyficzną grupę uczestników lub inne czynniki? Czy coś należałoby zmienić, udoskonalić w założeniach do poszczególnych działań?
- ❖ Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami?
- ❖ Jak można ocenić stopień, w jakim zakładane działania odnośnie wdrażania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?

W jakim stopniu realizatorom udało się skutecznie przeprowadzić zaplanowane działania w fazie testowania i osiągnąć zakładane cele i efekty testowania?

Na potrzeby etapu testowania PROGRAMU założono osiągnięcie określonych wskaźników. Część danych, takich jak zadeklarowany wzrost zaufania pomiędzy PES a GMT oraz wzrost jakości współpracy, pochodzi z badania ilościowego zrealizowanego w ramach ewaluacji zewnętrznej, pozostałe dane zostały przedstawione w raporcie z ewaluacji wewnętrznej.

W przypadku listy wskaźników, które miały zostać osiągnięte w pierwszej fazie, przeważająca większość została zrealizowana znacznie ponad zakładany stan.

Tabela 4. Wskaźniki wykonane w pierwszej fazie projektu

Lp.	Wskaźnik	Zakładany	Wykonanie	%
1	Liczba PES, które otrzymają wsparcie w ramach projektu	20	21	105
2	Liczba instytucji AL, które otrzymają wsparcie w ramach projektu	1	1	100
3	Liczba osób, które zwiększą wiedzę w zakresie zagranicznych rozwiązań dot. współpracy	20	20	100
4	Liczba zrealizowanych diagnoz dot. współpracy PES i AL	1	1	100
5	Liczba zrealizowanych szkoleń dla członków zespołu eksperckiego	2	2	100
6	Liczba opracowanych wstępnych wersji produktu oraz strategii jego wdrażania	1	1	100
7	Liczba zorganizowanych seminariów dla PES	1	1	100
8	Liczba zorganizowanych zagranicznych wizyt studyjnych	1	1	100

Źródło: Opracowanie na podstawie ewaluacji wewnętrznej oceny wyników testowania – raport końcowy Projekt: „PI-PWP: Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES” oraz badania ilościowego realizowanego w ramach ewaluacji zewnętrznej.

Wszystkie zaplanowane na etap testowania produktu wartości wskaźników zostały osiągnięte, a w przypadku sporej ilości wskaźników przekroczone względem pierwotnie zakładanego stanu.

Tabela 5. Wskaźniki wykonane w drugiej fazie projektu

Lp	Wskaźnik	Zakładany	Wykonanie	%
1	Liczba PES, które pozytywnie potwierdzą wzrost jakości współpracy	20	28	140
2	Liczba PES, które zwiększą wiedzę dot. potrzeb AL	20	38	190
3	Liczba AL, które zwiększą wiedzę dot. potrzeb PES	1	1	100
4	Liczba AL, które zwiększą wiedzę dot. oferty PES	1	1	100
5	Liczba PES, u których nastąpi wzrost zaufania do AL	20	25	125
6	Liczba AL, u których nastąpi wzrost zaufania do PES	1	1	100
7	Liczba opracowanych wstępnych wersji produktu oraz strategii jego wdrażania	1	1	100
8	Liczba zrealizowanych narzędzi IT	1	1	100
9	Liczba godzin szkoleń dla PES i AL	32	32	100
10	Liczba wejść na stronę internetową / narzędzie IT	500	3609	722
11	Liczba zorganizowanych Toruńskich Forów Ekonomii Społecznej	1	1	100
12	Liczba spotkań Zespołu ds. monitoringu programu współpracy GMT z PES	4	4	100
13	Liczba zastosowań klauzul społ. przy procedurze PZP	10	15	150
14	Liczba konsultacji dot. powstania i funkcjonowania inkubatora przedsiębiorczości społecznej	1	1	100
15	Liczba przyznanych wyróżnień Prezydenta Miasta Torunia w kategorii: „Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna”	1	1	100
16	Liczba studentów realizujących ścieżkę edukacyjną dot. ekonomii społecznej	15	24	160
17	Liczba wspólnych szkoleń dla PES i GMT	3	3	100
18	Liczba zrealizowanych wizyty studyjnych w PES dla GMT	7	7	100
19	Liczba wypełnionych kart oceny analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury	20	33	165

Źródło: Opracowanie na podstawie „Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy”, Projekt: „PI-PWP: Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES” oraz badania ilościowego realizowanego w ramach ewaluacji zewnętrznej.

Projektodawcom udało się zrealizować założone działania i zaplanowane wartości wskaźników w ustalonym harmonogramie, zatem skutecznie rozłożono w czasie realizację poszczególnych działań i odpowiednio zaplanowano pracę.

Jakie elementy zrealizowanych działań miały wpływ na ocenę pozytywną / negatywną testowanego Programu? Jakie czynniki utrudniały testowanie Programu? Czy czegoś zabrakło w założeniach testowanego Programu np. odnośnie procedur, przebiegu procesu, nakładów, zasobów, narzędzi?

PROGRAM był realizowany w bliskim partnerstwie z Urzędem Miasta Torunia. Generalnie opinie na temat współpracy pomiędzy partnerami są pozytywne, często była podkreślana chęć do współpracy i otwartość.

Wydaje mi się, że nie pojawiły się większe problemy.

Nie identyfikuję istotniejszych problemów, które mogłyby zaburzyć współpracę.

Dużym atutem realizacji tego projektu jest to, że jest to projekt wspólny.

Co było silnym wsparciem dla realizacji, to niewątpliwie zaangażowanie pracowników i też otwartość urzędu na to, żeby to było robione.

Na pewno, wydaje mi się, że to, abyśmy razem realizowali ten projekt było wzajemne poznawanie się, czyli uczestniczenie w wizytach studyjnych, gdzie spotykały się obydwie strony. Miały ze sobą kontakt, mogły ze sobą porozmawiać – czy to o sprawach bieżących, czy o swoich planach. I to chyba był właśnie taki klimat najbardziej sprzyjający realizacji tego projektu.

Czynnikiem, który mógł negatywnie oddziaływać na realizację PROGRAMU, była nierzadko sama biurokracja po stronie administracji lokalnej. Niemniej, z czasem partnerom udało się wypracować system, który gwarantował sprawną komunikację i realizację zadań.

Biurokracja. Decyzyjność w urzędzie jednak jest taka (...) tak hierarchiczna, zazwyczaj sama góra musi podjąć a to wymaga czasu.

Pewne trudności pojawiały się na etapie urzędu. (...) po pewnym czasie użytkowania czy realizacji projektu, udało się wypracować mechanizmy, które już sprawiły, że praca szła gładko.

Jedna z respondentek poruszyła także temat zaangażowania:

Obie strony niestety też czasami za mało z siebie dają, żeby coś zmienić właśnie, żeby coś poprawić.

Problem zaangażowania dotyczył również samych podmiotów ekonomii społecznej, dla których w głównej części przewidziano realizację poszczególnych elementów PROGRAMU.

Myślę, że problem niewielkiej aktywności albo ograniczonej nam się pojawił.

Czasami bezpośrednie telefony na przykład do osób, które już wzięły udział w jakimś działaniu – staraliśmy się, żeby osoba przyszła jeszcze raz jakby była

zainteresowana. Więc telefonicznie, mailowo, bezpośrednio. I przy okazji spotkań konsultacyjnych o tych działaniach też takie informacje były.

Trzeba chęci i muszą się same zaangażować [PES], same od siebie chcieć coś zmienić, coś zrobić. Większe chęci są ze strony organizacji, bo może jest ich więcej i z tego to wynika. Ale nie jest to łatwe i tak naprawdę mieliśmy sporo spotkań, różnych konsultacji i było tak, że na pierwszy rzut wszyscy byli zachwyceni projektem i działaniami i była pewna deklaracja zaangażowania się. Po czym jednak czas weryfikuje to, i zazwyczaj wyglądało tak, że trzeba było po jakimś czasie o sobie przypomnieć i wtedy to najlepsze efekty przynosiło. (...) jednak ta informacja musiała często, gęsto iść do odbiorców, żeby rzeczywiście ten efekt uzyskać.

Biorąc po uwagę liczną zbiorowość podmiotów trzeciego sektora – w samym Toruniu jest ok. 800 zarejestrowanych jednostek – projektodawca zgromadził w bazie ok. 350 podmiotów, z którymi nawiązano kontakty. Zatem mimo problemów z aktywizacją PES realizatorom udało się zaangażować ok. 100 aktywnie uczestniczących NGO, które chciały aktywnie partycypować w realizacji PROGRAMU, między innymi poprzez organizację wizyt w swoich instytucjach bądź udział u innych instytucji.

Co sprzyjało testowaniu programu? Na pewno to, że organizacje pozarządowe chciały się pokazać, zaistnieć. Poprzez wizyty studyjne. Mieliśmy kilka zaplanowanych wizyt studyjnych i było wiadomo, z jakimi organizacjami i gdzie. A widać, że organizacje pozarządowe, które chciały się pokazać innym były bardzo chętne. Więc myślę, że taka chęć zaistnienia na rynku ekonomii społecznej była jednym z czynników.

Kolejny element, który warunkował testowanie PROGRAMU, to nastawienie względem narzędzia internetowego. Jak zostało to przedstawione przez jednego z respondentów, PES wykazywały nikłe zainteresowanie wpisaniem informacji na temat swojej działalności.

Organizacje niekoniecznie chciały wpisywać się w bazy danych. Organizacje, które mają spory potencjał mówiły: „następne kwity do wypełniania”. Natomiast jest też sporo organizacji, dla których narzędzie IT jest barierą wręcz nie do pokonania. I w tych przypadkach musieliśmy tak pracować z organizacjami, że siedzieć z nimi przy narzędziu i one tylko mówiły, a nasz pracownik osobiście musiał to wpisywać.

W przypadku użytkowania narzędzia internetowego przez pracowników UMT także pojawiły się niedogodności.

Taką samą mieliśmy trudność z administracją. Robiliśmy szkolenia dla administracji, pokazywaliśmy nowe narzędzie: jak, gdzie można wpisywać itd., ale na szkoleniu nie byli wszyscy urzędnicy, tylko wyznaczeni i ta osoba widziała to było fajnie, bo mogła używać, ale już sąsiadka czy sąsiad to niekoniecznie. Z drugiej strony jak nie było to używane albo okazało się, że jest mało zapamiętane, trzeba było pomóc znowu i pracownicy projektu chodzili, siedzieli razem z urzędnikiem, pokazywali od nowa, bo nie byli na szkoleniu.

Poruszona została także kwestia działania Rady Działalności Pożytku Publicznego, która mogła wesprzeć realizację PROGRAMU. Jednak na samym początku pojawiły się trudności w zaangażowaniu Rady w wypracowanie PROGRAMU. Natomiast z czasem problem został rozwiązany dzięki zmianie składu osobowego Rady.

Mieliśmy taki problem... może nie problem, ale – zaczęliśmy projekt z gminą i gmina chciała to realizować, kiedy działała poprzednia Rada Pożytku Publicznego – to było pod koniec jej kadencji. Tamta Rada niekoniecznie chciała się angażować, twierdząc, że to inne działanie i nie jej zakres. Myślę, że dużo pomogłoby nam gdyby Rada była bardziej włączona. Myślimy byli na jednym z posiedzeń Rady, przedstawialiśmy program – prosiliśmy o uwagi, co do narzędzia, wskazówki, żeby nam pomogła. Jakoś nie było odzewu z tamtej strony. Obojętność.

(...) Rada nie była czynnikiem uwzględnianym w diagnozie, ale potem stwierdziliśmy, że mogłaby być przydatna i współpraca mogłaby pomóc, ale była obojętność ze strony pierwszej kadencji Rady jak zaczęliśmy działać. Teraz jest druga i następna kadencja i ta Rada już jest bardziej dynamiczna.

Problem to określona sytuacja, która w danym okresie realizacji projektu uznawana jest za niekorzystną. Każdy problem ma swoje przyczyny i to od ich usunięcia czy złagodzenia zależy sukces działań zaplanowanych w projekcie. **Realizatorzy projektu konkretnie zdefiniowali problemy i przyczyny ich wystąpienia, wraz z zastosowaniem środków zapobiegawczych występujących niedogodności.**

Ostatecznie, przy dużym zaangażowaniu projektodawców, zrealizowano założone wartości wskaźników, dlatego można uznać działania realizatorów za sukces projektu.

Co się sprawdziło w zaplanowanej metodologii testowania Programu, a co należy zmodyfikować ze względu na specyficzną grupę uczestników lub inne czynniki? Czy coś należałoby zmienić, udoskonalić w założeniach do poszczególnych działań?

Generalnie opinia o zaplanowanych działaniach i ich słuszności była pozytywna.

Myślę, że z mojej perspektywy wszystkie działania, które sobie założyliśmy mają sens. Być może to działanie związane z Forum Ekonomii Społecznej można by było połączyć tak jak w zeszłym roku z Forum NGO, bo mało jeszcze jest tych podmiotów zekonomizowanych, które na siebie także zarabiają.

W opinii respondentów pewne działania czy funkcjonalności narzędzia internetowego nie sprawdziły się. Pojawiły się także opinie o mnogości realizowanych działań i funkcjonalności narzędzia, wskazywano na „rozmycie się” działań, przez co włączanie się PES w praktyczne wykorzystanie jest mniejsze niż wynikało to z początkowego entuzjazmu.

Wydaje się, że problem, który się tu gdzieś pojawił - w tym PROGRAMIE - to jest jego zakres, on jest za szeroki. To znaczy właściwie jak spojrzymy na listę narzędzi to może problemem jest to, że wszystko się rozmywa, są bazy, mapy, wszystko. Nie ma jakiegoś punktu, w którym te działania by się skoncentrowały i dały jakiś znaczny sukces. Dużo fajnych rzeczy, fajnych historii, które promują ekonomię społeczną - nagroda prezydenta - ale również Toruńskie Forum też jest elementem promocyjnym. Natomiast o ekonomii społecznej w Polsce mówiło się bardzo dużo. I problem polegał zawsze na tym, że było bardzo dużo chętnych do rozmowy na temat ekonomii a mało tych, co chcieli realizować.

Program jest dobrą rzeczą. Założenie o stworzeniu takiego PROGRAMU jest naprawdę dobre, tylko czasami wydaje mi się, że to było trochę porywaniem się z motyką na słońce. Fakt, że PROGRAM był nowością w Polsce i był pierwszym z PROGRAMÓW, które tak szeroko obejmowały wsparcie organizacji i angażował zarówno gminę jak i inne instytucje w pomoc i współpracę.

Osoby, które pisały ten projekt miały idealistyczne podejście do organizacji pozarządowych. Samych. Wiadomo, że żeby była dobra współpraca to musi wynikać z dwóch stron. Nie będę nikogo usprawiedliwiać ani obwiniać, ale czasami mam wrażenie, że organizacje pozarządowe chciałyby dużo, ale czasami nie wykonując nic. (...) Wiadomo, że organizacje potrzebują sprzętu, wszystkiego, ale czasami z ich strony brakowało kroku naprzód. Wyjścia, zwrócenia się czy jest coś takiego. Może to wynikało też z braku informacji, tak że coś takiego istnieje.

W trakcie wywiadów pojawiały się opinie na temat jej przyszłego funkcjonowania platformy internetowej PES-TOR:

(...) cały silnik i mechanizm jest dobry tylko problem polega na tym, że nie został on profesjonalnie wypełniony ofertą. Żeby coś takiego funkcjonowało to musi być stały koordynator, który zbiera oferty, komunikuje ze sobą tych klientów, żeby to działało na zasadzie takiego systemu jak allegro. Ludzie wchodzą, szukają, sprawdzają i widzą, że coś tam się dzieje.

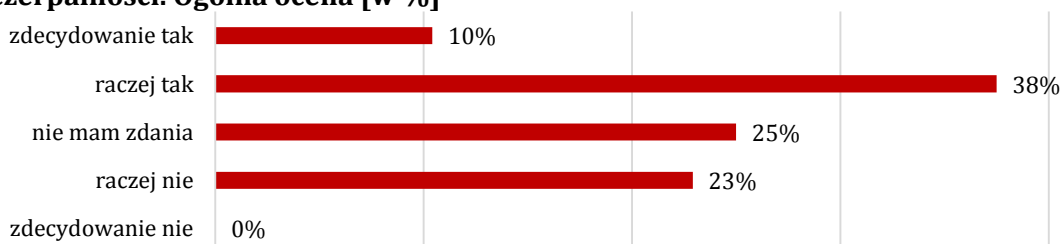
Kwestia jest taka, że jak każde narzędzie musi być prowadzone profesjonalnie, tak. Jeżeli zostaje to pozostawione sobie to umrze. Druga kwestia jest budowania oferty przez poszczególne PES – tak naprawdę te podmioty nie potrafią dobrze budować swojej oferty, nie potrafią się sprzedawać.

Kwestia systematycznej promocji platformy pojawiała się tak samo często jak potrzeba jej wzbogacenia o nowe funkcjonalności. Aby kontynuować funkcjonowanie platformy, warto w dalszym ciągu promować i upowszechniać to narzędzie różnymi kanałami.

Takie narzędzie może być dobrze przygotowane graficznie, programistycznie, technicznie, ale bez administracji i promocji to nie widzę szansy na jego rozwój. To jest problem. Bo to trzeba inwestować cały czas i cały czas ktoś powinien się tym zajmować.

W kwestii skuteczności realizacji projektu ważny jest także wątek jego wypromowania. Respondentów badania ilościowego poproszono o ocenę działań promocyjnych, przy czym 48% oceniło je jako wystarczające i adekwatne, 25% nie miało w tym obszarze zdania, natomiast 23% wskazało, że były one *raczej niewystarczające*.

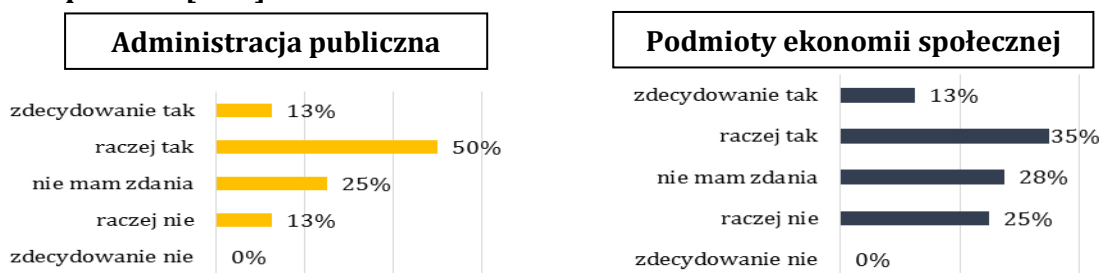
Wykres 26. Ocena przeprowadzonych działań promocyjnych pod kątem adekwatności i wyczerpalności. Ogólna ocena [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ilościowych.

W przypadku podziału na odbiorców i użytkowników widać zróżnicowanie w ocenie działań promocyjnych. Pracownicy administracji samorządowej znacznie lepiej oceniają kampanię promocyjną, 63% wskazuje, że działania były wystarczające i adekwatne, 13% ankietowanych uznało, że były *raczej niewystarczające*.

Wykres 27. Ocena przeprowadzonych działań promocyjnych pod kątem adekwatności i wyczerpalności [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ilościowych.

W trakcie wywiadów pogłębionych padały opinie o niewystarczającej promocji platformy w szerszej grupie odbiorców. Badani uznali za wartościowe wypromowanie platformy wśród wszystkich mieszkańców Torunia.

Brakuje promocji, że warto odwiedzić.

Ograniczona liczba osób wie o tym.

Właśnie ta platforma nie jest rozpowszechniona. Mieszkańcy o tym nie wiedzą w żaden sposób. Trudno dotrzeć z jakąkolwiek informacją. Gdzie znalazłyście taką informację o platformie? Nie ma.

Szkoda, że ona [platforma] nie jest tak powszechna. Gdyby to poszło, że tak powiem, w miasto platforma na pewno by miała bardzo duże wzięcie i wiele osób skorzystałoby – nie tylko organizacje pozarządowe, ale również przypuszczam zwykli ludzie w każdej potrzebie.

My między organizacjami znajdziemy jakieś dojście do siebie. Ale tak żeby przeciętny Kowalski wiedział gdzie się udać po pomoc i nie szukać w internecie na 15 stronach. (...) Dla mnie pomysł fajny, ale brakuje tej reklamy, tego, żeby dotarło do przeciętnego Kowalskiego.

Promocja była skierowana do urzędników i do podmiotów ekonomii społecznej. Nie była kierowana do osób z zewnątrz.

Z kolei sama akcja promocyjna wśród grup docelowych projektu była intensywnie prowadzona przez realizatorów projektu.

Maili to było prawie 8 tys. wysłanych łącznie wszędzie. Na bieżąco informowaliśmy o wszystkich działaniach, spotkania bezpośrednie, czyli konsultacje, gdzie albo jeździliśmy do organizacji albo one do nas. Tak samo w urzędzie spotkania się odbywały. I przy okazji każdych z tych działań zaplanowanych w programie też informacje. Cały czas jaki to PROGRAM, co ma na celu.¹⁵

Wszystkie zaplanowane na etap testowania produktu wskaźniki dotyczące upowszechniania zostały osiągnięte w stopniu znacznie wyższym niż pierwotnie założono.

¹⁵ Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy Projekt: „PI-PWP: Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES”, CISTOR

Tabela 6. Osiągnięte wartości wskaźników dotyczących upowszechniania i PROGRAMU.

Lp.	Wskaźnik	Wartość docelowa wskaźnika	Wartość wskaźnika osiągnięta od początku realizacji projektu	Stopień realizacji wskaźnika (%)
1	Liczba komunikatów zamieszczonych na stronach internetowych Lidera i Partnera dot. produktu	40	86	215,00
2	Liczba wydarzeń dot. ekonomii społecznej, podczas których zaprezentowane zostało doświadczenie wypracowane w ramach projektu	3	5	166,67
3	Liczba zrealizowanych indywidualnych konsultacji dla PES i AL	60	71	118,33
4	Liczba rozesłanych maili do PES	3000	7432	247,73

Źródło: Opracowanie na podstawie „Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy”, Projekt: „PI-PWP: Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES” oraz badania ilościowego realizowanego w ramach ewaluacji zewnętrznej.

W przypadku pytań dotyczących modyfikacji PROGRAMU czy też dodatkowych działań, które powinny być realizowane w jego ramach, bardzo często pojawiało się odniesienie do szkoleń i warsztatów dla PES. Poza tymi, które zostały wymienione już w raporcie, czyli z obszaru Prawa zamówień publicznych, stosowania klauzul społecznych, rachunkowości i finansów, zarządzania, marketingu i PR, warto rozszerzyć je o prezentacje oferty, autoprezentację i o szkolenia z obszaru handlu, jak budowanie relacji z klientem, podtrzymywanie ich, prowadzenie sprzedaży internetowej.

Chcąc, aby podmioty ekonomii społecznej gdzieś zafunkcjonowały na rynku to muszą funkcjonować jak podmioty gospodarcze, które posiadają pieniądze, posiadają działania marketingowe i wiedzą jak zarobić. Muszą się tego nauczyć. Tak naprawdę tak powinny wyglądać też oferty – są to produkty niszowe, można z tego zrobić atut tylko trzeba wiedzieć jak. Kwestia jest taka – można pójść dalej, dogadywać się, żeby wspólnie tworzyć oferty eventowo - warsztatowe. Mnóstwo jest tematów tylko często jest tak, że każdy sobie rzepkę skrobie i nie chce się dogadywać z innymi tylko pewne tematy zaganiać do siebie i koniec.

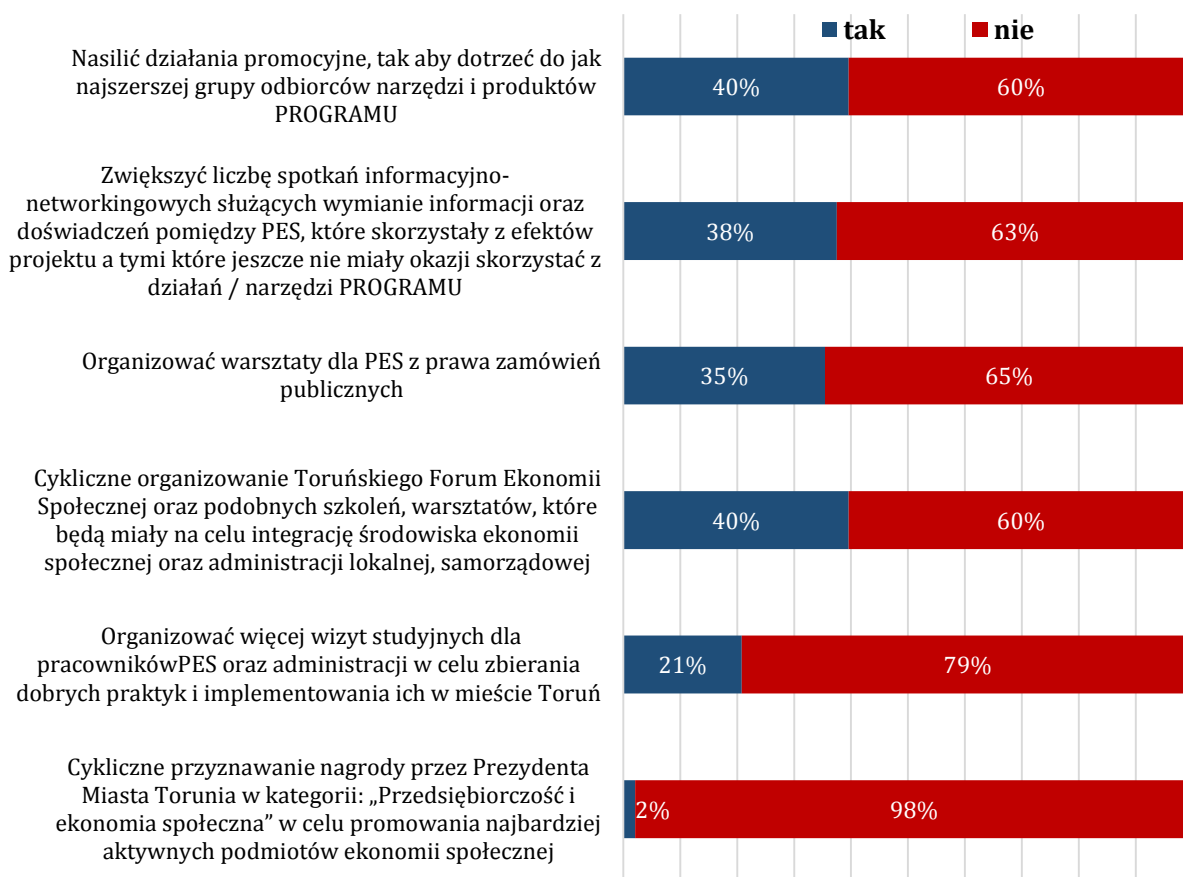
Realizowany PROGRAM był nastawiony na pogłębienie zaufania i współpracy pomiędzy PES i GMT, natomiast jak wynika z przytoczonej wypowiedzi poziom zaufania i współpracy pomiędzy PES także wymaga interwencji. **Warto podjąć próbę uświadomienia PES, że sukces rynkowy nie tylko wymaga dobrego produktu, ale także współpracy, otwartości i sieci kontaktów.**

Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod?

PROGRAM miał na celu m.in. zacieśnienie współpracy oraz uświadomienie wzajemnych możliwości i oczekiwań pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej i administracją samorządową w Toruniu. Działania oraz narzędzie informatyczne wraz z funkcjonalnościami zostały ocenione jako użyteczne przez respondentów ze wskazaniem na wzbogacenie go o nowe funkcjonalności i uwzględnienie profesjonalnego zarządzania. Na potrzeby badania ilościowego zostało wyspecyfikowanych kilka działań, które mogłyby zwiększyć skuteczność i użyteczność PROGRAMU, czy pogłębić współpracę PES z GMT, świadomość wzajemnych potrzeb oraz poziom zaufania.

Wykres 28. Działania, które mogą zwiększyć skuteczność i użyteczność wypracowanego PROGRAMU współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Działaniami, które zyskały najwięcej głosów, były działania związane z **nasileniem kampanii promocyjnej**, tak aby dotrzeć do jak najszerzej grupy odbiorców, **organizowanie cyklicznie Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej** oraz podobnych **szkoleń, warsztatów**, które będą miały na celu integrację środowiska ekonomii społecznej oraz administracji lokalnej, samorządowej. W tych przypadkach

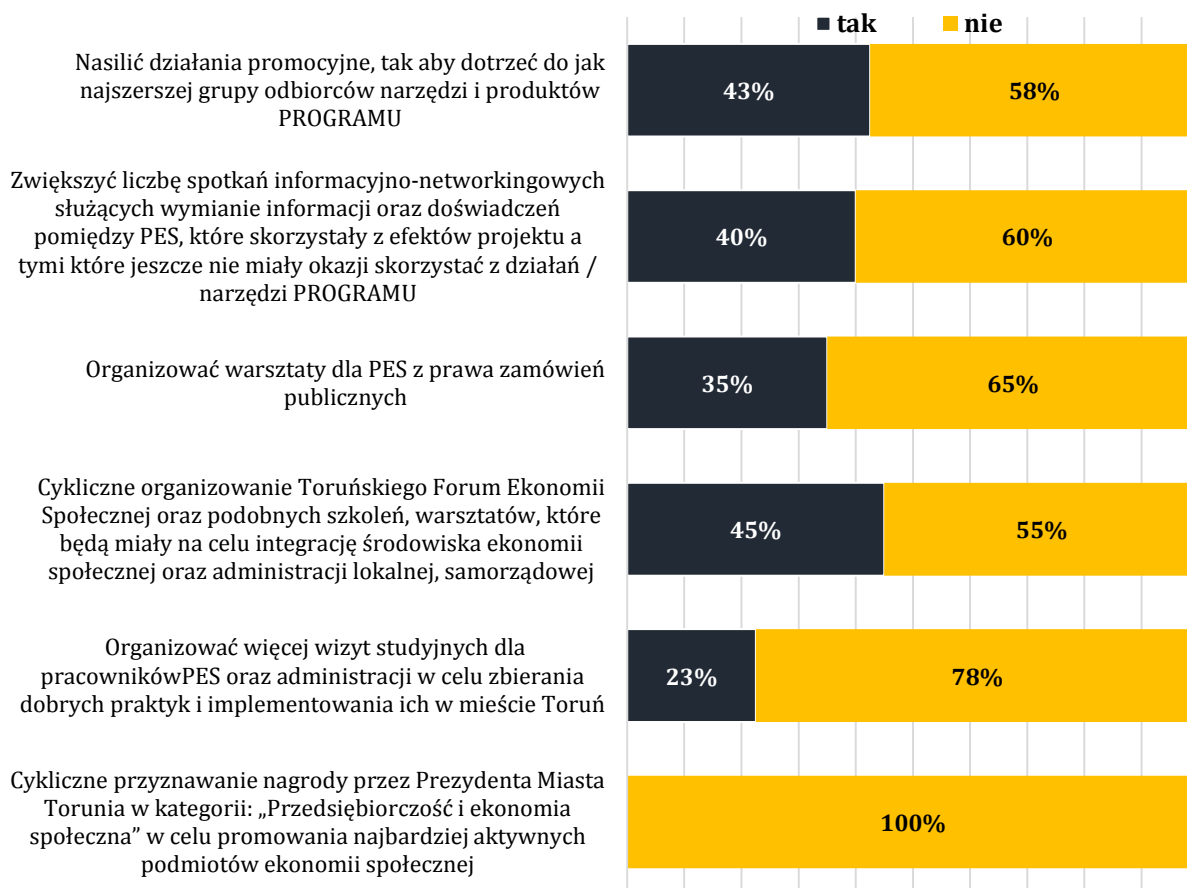

40% respondentów było zdania, że takie działania mogą zwiększyć skuteczność wypracowanego PROGRAMU. Następnie respondenci wskazali, że należałoby zwiększyć liczbę **spotkań informacyjno-networkingowych** służących wymianie informacji oraz doświadczeń pomiędzy PES, które skorzystały z efektów projektu a tymi, które jeszcze nie korzystały z działań / narzędzi PROGRAMU (38%).

W kontekście zwiększenia skuteczności i użyteczności PROGRAMU najmniejszą popularnością cieszyło się działanie związane z przyznaniem nagrody Prezydenta Miasta Torunia w celu promowania PES.

Przyglądając się odpowiedziom użytkowników i odbiorców PROGRAMU, PES dopatrują się większej adekwatności i użyteczności poprzez takie działania jak cykliczne organizowanie Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej oraz podobnych szkoleń, warsztatów, które będą miały na celu integrację środowiska PES oraz GMT (45%), nasilenie działań promocyjnych tak, aby dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców narzędzi i produktów PROGRAMU (40%).

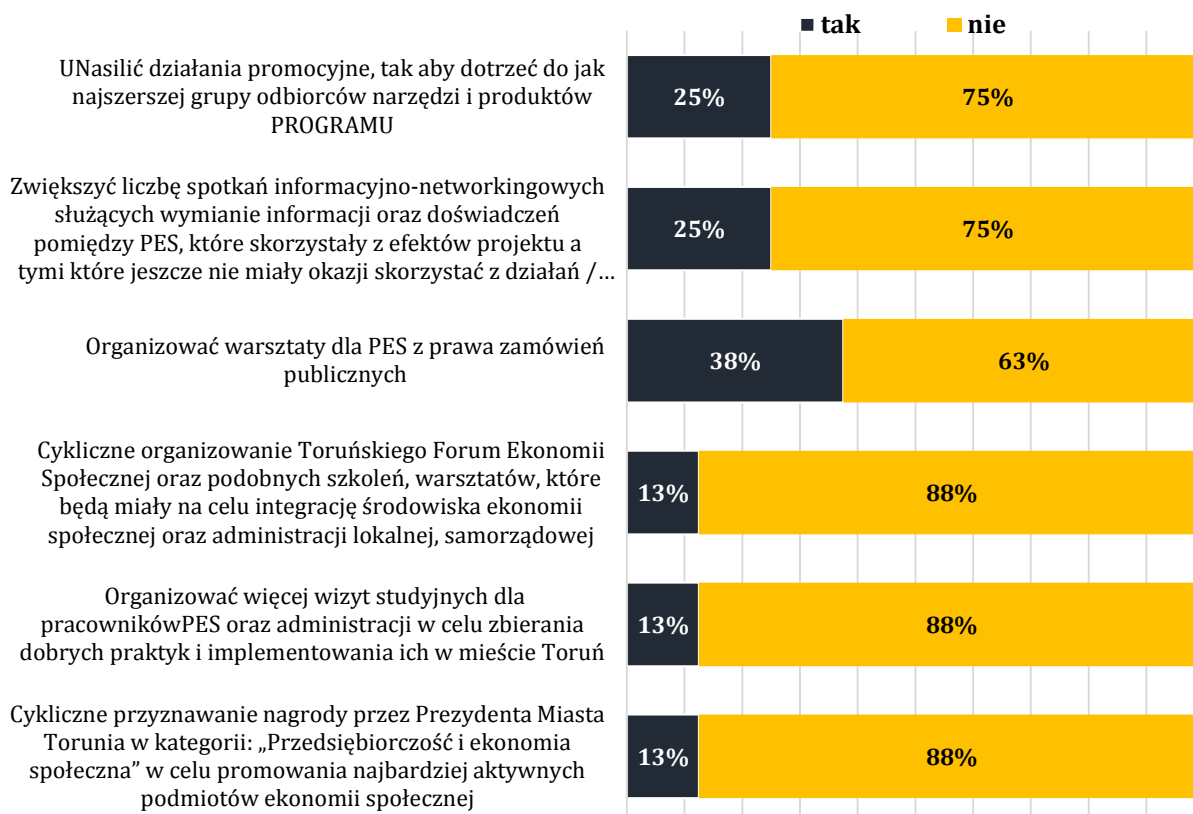
Wykres 29. Działania, które mogą zwiększyć skuteczność i użyteczność wypracowanego programu współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną. Podmioty ekonomii społecznej [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

W przypadku administracji lokalnej działaniem, które może przyczynić się do zwiększenia skuteczności i użyteczności, jest organizowanie warsztatów dla PES z zakresu Prawa zamówień publicznych (35%).

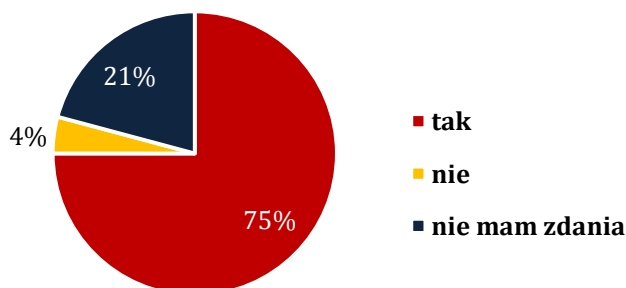
Wykres 30. Działania, które mogą zwiększyć skuteczność i użyteczność wypracowanego programu współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną. Administracja lokalna [w %].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Respondenci badania ilościowego zostali zapytani czy w przyszłości wzięliby udział w podobnym projekcie – 75% wskazało, że wzięłoby udział, tylko 4% było przeciwnego zdania.

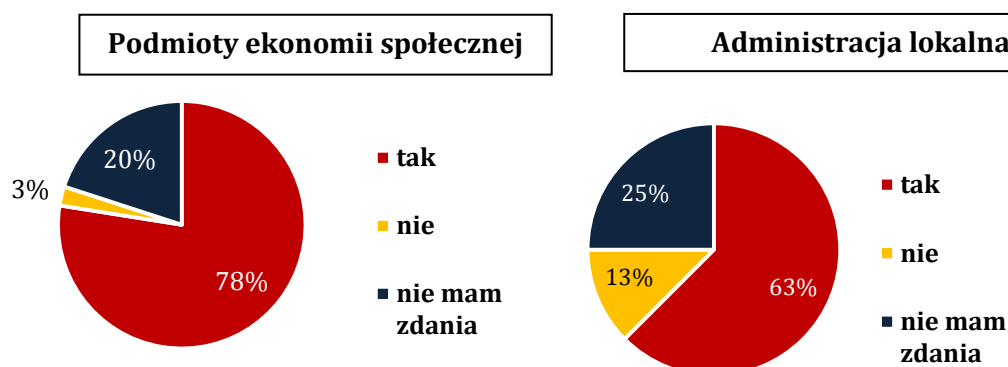
Wykres 31. Chęć udziału w podobnym projekcie w przyszłości [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

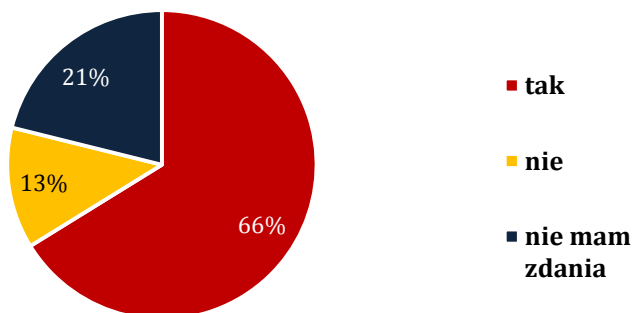
W przypadku podmiotów ekonomii społecznej 78% wskazało, że wzięłoby udział ponownie w takim projekcie, tylko 3% było przeciwnego zdania. W przypadku pracowników UMT chętnych do ponownego udziału w takim projekcie było mniej (68%, a 13% wskazało, że nie wzięłoby udziału w przyszłości w podobnym projekcie). Zapytano także respondentów, którzy nie uczestniczyli w działaniach PROGRAMU ani nie testowali narzędzia, czy wzięliby udział w takim projekcie w przyszłości – 66% wskazało, że tak.

Wykres 32. Chęć udziału w podobnym projekcie w przyszłości [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Wykres 33. Chęć udziału w podobnym projekcie w przyszłości. Respondenci, którzy nie uczestniczyli w działaniach PROGRAMU ani nie testowali narzędzia [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Jak można ocenić stopień, w jakim zakładane działania odnośnie wdrażania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?

By umożliwić osiągnięcie przyjętych celów, projekt został podzielony na zadania, które musiały zostać wykonane w określonym porządku. Niniejszy projekt jest bardzo złożony, dlatego realizowane zadania wymagały starannej koordynacji i kontroli w następujących kategoriach:

- ❖ uzyskiwanych wartości wskaźników,

- ❖ czasu,
- ❖ wykorzystywanych zasobów,
- ❖ kosztów.

Analiza uzyskanych danych pozwoliła stwierdzić, że pomimo występujących problemów koordynacja założonych działań była skuteczna, co pozwoliło zrealizować wszystkie założone wartości wskaźników. W przypadku sporej grupy wskaźników przekroczono znacznie założone poziomy wykonania. W trakcie realizacji projektu dokonywano bieżących modyfikacji, które wynikały ze zmieniającej się sytuacji, kształtowanej przez czynniki zewnętrzne. Zmiany te jednak nie powodowały zmniejszenia jakości przedsięwzięcia, a wpływały znacznie na poprawę jego skuteczności.

5. Kryterium trwałość

W kryterium trwałość wyodrębniono następujące pytania ewaluacyjne:

- ❖ Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?
- ❖ Jaki jest potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?

Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?

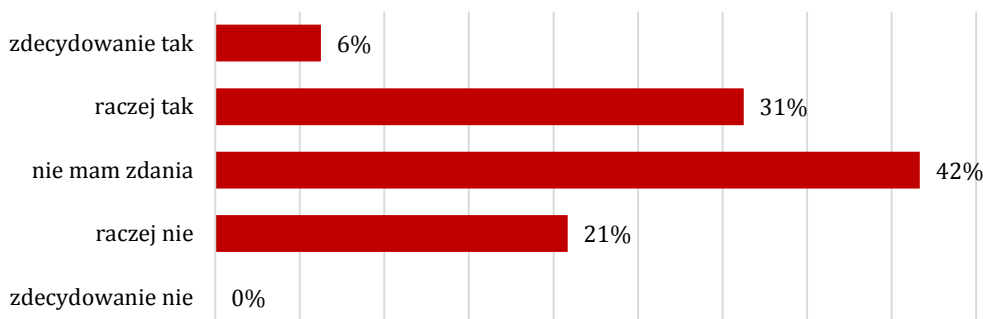
Głównym celem projektu jest wzrost stabilności i trwałości funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w okresie 2012-2014¹⁶. Innowacyjność PROGRAMU wyrażona jest w dwóch wymiarach: w wymiarze wsparcia i w wymiarze problemu. *Wiodącym wymiarem innowacyjności produktu finalnego jest wymiar formy wsparcia. Wymiar problemu ma charakter uzupełniający*¹⁷. Wymiar formy wsparcia wdrażany jest poprzez niepraktykowane dotąd formy działań przy jednoczesnym położeniu nacisku na działania już istniejące i wypracowane tak, aby upowszechnić je jak największej ilości grup odbiorców.

Respondenci badania ilościowego zostali zapytani o możliwość utrzymania zaangażowania beneficjentów oraz użytkowników po zakończeniu PROGRAMU. Uzyskane odpowiedzi wskazują, że 37% respondentów uważa, że utrzymanie zaangażowania jest możliwe, według 21% jest to raczej niemożliwe, niestety 42% respondentów nie ma zdania w tym obszarze.

¹⁶ Strategia wdrażania projektu innowacyjnego testującego, str. 10, Toruń 2012

¹⁷ Ibidem.

Wykres 34. Utrzymanie zaangażowania beneficjentów oraz użytkowników programu po zakończeniu działań projektowych. Dane ogólne [w %]

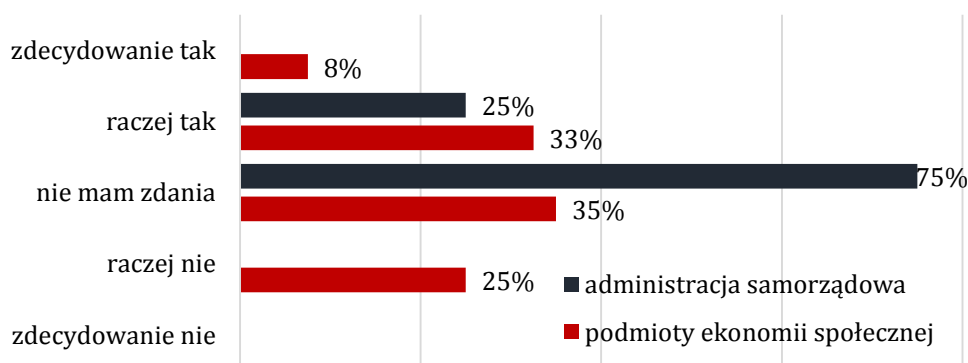

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Przyglądając się danym z uwzględnieniem ocen użytkowników i odbiorców można zauważyć, że przedstawiciele administracji samorządowej są grupą respondentów, której najciężiej jest ocenić możliwość zaangażowania po zakończeniu działań PROGRAMU – aż 75% wskazało, że *nie ma zdania*. Pozostała część respondentów GMT wskazała, że utrzymanie zaangażowania jest *raczej* możliwe.

W przypadku respondentów z grupy PES 41% jest zdania, że uda się utrzymać zaangażowanie beneficjentów, w tym 8% wskazało, że jest to *zdecydowanie możliwe*. Natomiast 25% wskazało, że jest to *raczej niemożliwe*, 35% *nie ma zdania* w tym obszarze.

Wykres 35. Utrzymanie zaangażowania beneficjentów oraz użytkowników programu po zakończeniu działań projektowych. Podział na użytkowników i odbiorców [w %]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ilościowych.

Utrzymanie zaangażowania po zakończeniu realizacji PROGRAMU jest istotnym elementem dla projektu. W pewnym sensie działaniem blokującym utrzymanie zaangażowania jest mnogość działań i projektów, które realizują różne instytucje. Ilość grantów, szkoleń i działań dedykowanych NGO jest bardzo

wysoka, dlatego w celu zachowania trwałości PRODUKTU warto byłoby w dalszym ciągu prowadzić działania upowszechniające i promujące działania i narzędzia PROGRAMU wspólnie z Partnerem projektu.

Realizacja projektów unijnych w znacznym stopniu przyczynia się do wdrażania myślenia perspektywicznego i szczegółowego planowania, przez co przekłada się na bardziej efektywne wykorzystanie środków, a przede wszystkim racjonalny rozwój. **Z przeprowadzonej analizy wynika, że niniejszy PROGRAM był konstruowany w taki sposób, aby jego realizacja była możliwa po zakończeniu projektu, tzn. jego elementy nie wymagały wysokich kosztów.** Szczególnie dotyczy to opracowanych i wdrożonych narzędzi, typu: stosowanie klauzuli społecznej, administrowanie narzędziem internetowym czy nagroda Prezydenta Miasta Torunia. Zatem istnieje duże prawdopodobieństwo, że po zakończeniu projektu, przy zastosowaniu odpowiednich działań promocyjnych i podtrzymaniu współpracy z innymi podmiotami, a także przeanalizowaniu i uwzględnieniu opinii wygłaszanych w trakcie badania ewaluacyjnego, będzie możliwe funkcjonowanie PRODUKTU po zakończeniu projektu.

Tak. Uważam, że w sporej części [jest możliwe funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu]. Nie twierdzę, że wszystkie elementy, które testowaliśmy powinny być zachowane, o tak powiem. Może lepiej powiedzieć, że wymagają modyfikacji. Ale takie elementy jak klauzule społeczne, wizyty studyjne, szkolenia, baza sprzętu, nagroda w kwestii ekonomii społecznej, dla osób, które działają w tej sferze – to są rzeczy, które są cenne i one nie tylko mają szansę, ale wręcz pewność funkcjonowania.

Ja myślę, że tak [funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu]. Zostanie cała platforma, która potem może być wykorzystywana. Jest zarządzenie, które nie zmieni się po zakończeniu projektu dotyczące klauzuli – będzie to wykorzystywane. Ten proces będzie trwał już po zakończeniu projektu. (...) Utrzyma się nagroda prezydenta, czyli prestiż, szerzenie uznania społecznego. I właściwie znak zapytania tylko, co do Forum. (...) Przynajmniej większość z tych narzędzi będzie funkcjonować dalej.

Jaki jest potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?

Respondenci badań jakościowych, w tym realizatorzy projektu, zostali poproszeni o określenie potencjału PROGRAMU i jego skali.

Potencjał jest duży. To jest takie pytanie dziwne i odpowiedź może też brzmieć dziwnie. Ale jeżeli już dzisiaj – po tym okresie testowym – ja jestem w stanie powiedzieć, że spojrzenie nasze się zmieniło. I spojrzenie drugiej strony, partnera naszego, czyli PESów też w jakiś sposób się zmienia. Że wspólnie widzimy potrzeby i możliwości zaspokojenia tych potrzeb. Że widzimy i umiemy

stosować te narzędzia, które stanowią pomoc – typu klauzula społeczna, baza sprzętu. I że, mam nadzieję, że znajdzie się 1-2-3 organizacje, które powiedzą – czujemy to wsparcie będące efektem tego programu. To w kolejnych miesiącach i latach używania tych narzędzi, które powstały będziemy w stanie powiedzieć, że to się dobrze zakorzeniło. Służy rozwojowi organizacji i służy osobom, które dzięki PES-om znajdują pracę i jakąś misję o charakterze społecznym.

Dla niektórych respondentów fakt, że część z działań PROGRAMU została wprowadzona i uregulowana zarządzeniami Prezydenta Miasta Torunia, warunkuje fakt działania produktu w dłuższej perspektywie:

Myślę, że po prostu te działania zostały wypracowane, będą trwałe, bo są wprowadzone zarządzeniami pana prezydenta Torunia. I myślę, że ta ekonomia społeczna kwitnie cały czas w Toruniu i coraz więcej będzie tych podmiotów ekonomii społecznej. Współpraca – myślę, że na tyle urzędnicy się otworzyli, na tyle administracja lokalna tutaj pokazała, że jest w stanie współpracować i że jest pomocna, że myślę, że to będzie szło w lepszym kierunku.

Z punktu widzenia ewaluatorów PROGRAMU, wdrożone rozwiązania mają potencjał w dłuższej perspektywie czasowej; aby utrzymać zaangażowanie trzeba podtrzymywać wypracowane relacje nie tylko w środowisku PES, ale także z administracją lokalną jako kreatorem i realizatorem polityk publicznych. Utrzymanie zaangażowania, bądź nawet rozszerzenie grupy odbiorców, wymaga nakładów promocyjnych i upowszechniających, poprzez ciągłe pokazywanie korzyści z korzystania, szczególnie narzędzia internetowego. Jednym z kanałów, dzięki którym można to realizować, są nowoczesne media.

6. Kryterium oddziaływanie / wpływ

W kryterium oddziaływania/wpływu wyodrębniono następujące pytania ewaluacyjne:

- ❖ Czy testowany Program jest podatny na powielanie i/lub adaptowanie przez inne podmioty / instytucje / organizacje, w innych warunkach?
- ❖ Czy i w jakim stopniu realizowany projekt może oddziaływać na otoczenie poza grupą beneficjentów?
- ❖ Diagnoza czy realizacja projektu będzie miała szerszy, ogólny wpływ wychodzący poza wsparcie udzielone uczestnikom projektu?

Czy testowany Program jest podatny na powielanie i/lub adaptowanie przez inne podmioty / instytucje / organizacje, w innych warunkach?

W przypadku tego kryterium ważne jest czy wypracowane rezultaty są na tyle uniwersalne, że problemy, które PROGRAM ma rozwiązać poprzez innowacyjne metody będą mogły być przyjęte przez instytucje czy podmioty o podobnym profilu działania.

Według respondentów badań jakościowych testowany PROGRAM ma szansę na zaadaptowanie w innych warunkach. Badani podkreślają, że wypracowane rezultaty stanowią dobrą bazę i łatwo można je powielić. Dla innych instytucji czy podmiotów zainteresowanych rezultatami ważnym aspektem jest fakt, że projekt realizowany jest z pieniędzy unijnych i każda instytucja czy podmiot, który będzie chciał skorzystać z narzędzi czy rezultatów, może przejąć je i zaadaptować je za darmo.

Zawsze jest oczywiście pytanie czy kupować w pudełku czy szyć na miarę. Czy z wieszaka brać garnitur czy iść do krawcy, żeby go uszył. Ale myślę, że też nie warto wywierać otwartych drzwi. Więc ...da się zastosować ten program. Być może z pewnymi modyfikacjami. Zawsze z uwzględnieniem jakiś warunków lokalnych, bo gdzieś tam jest mniejsze środowisko na przykład, a gdzieś utarte ścieżki działania, które też należałoby uwzględnić i wpisać, więc pewnie trudno byłoby wprost przenieść i powiedzieć – zróbcie to w 100%. Ale na pewno jest to dobra baza, dobra podstawa do tego, żeby PROGRAM z lekką 10-15% modyfikacją wdrażać, sprawdzać, testować. A być może od razu bezpośrednio wdrażać po to, żeby osiągać efekty jeszcze szybciej, bez dłuższych testów.

Projekty innowacyjne mają to do siebie, że to, co zostanie wypracowane, zawsze może zostać poddane korekcie lub mniej bądź bardziej zmodyfikowane, tak aby dopasować do zaistniałych warunków.

Myślę, że każdy poziom administracji – zarówno gminny, powiatowy, wojewódzki – to narzędzie może wykorzystywać i zaadaptować różne jego użyteczności. Mamy zarządzenia, co do klauzul – przeszły przez radców prawnych. (...) Klauzule trwają rok, więc były w różny sposób oglądane i nie było żadnych problemów.

Różne środowiska widzą jeszcze inne możliwości wykorzystania tego narzędzia np. pokazywałam na spotkaniu Krajowego programu ekonomii społecznej – i tam są różne grupy finansowe i akurat na grupie prawnej i finansowej okazało się, że to by się przydało. My myśleliśmy o współpracy na poziomie gminy. (...) Okazało się, że na poziomie województwa to narzędzie też może być wykorzystane na tej samej zasadzie. Mało tego, był przedstawiciel ROPSu z Poznania i mówi tak: to jest fantastyczne narzędzie

do komunikacji właśnie odpowiedniego urzędu polityki społecznej i z jednostkami pomocy społecznej i organizacji pozarządowych. Na tym możemy dużo zrobić. Powiem szczerze, że mi nie przyszły do głowy takie rozwiązania (...) nawet tam nie trzeba wielkich rozwiązań dodawać, modułów to od razu można przełożyć do innych rzeczywistości niż my planowaliśmy.

Grupy, które będą mogły zaadaptować wypracowane rezultaty, to głównie administracja, a dzięki jej aktywności również PESy na danym obszarze, a także mieszkańcy danego terytorium. Wydaje się, że tą bardziej aktywną stroną w korzystaniu z wypracowanych rezultatów na początku powinna być administracja, która w pewien sposób przejmie rozwiązania i wdroży na własnym terenie.

Czy i w jakim stopniu realizowany projekt może oddziaływać na otoczenie poza grupą beneficjentów?

Podmioty administracji publicznej oraz podmioty ekonomii społecznej to główni beneficjenci PROGRAMU. Jednak tworząc nowy projekt, który ma wesprzeć daną grupę odbiorców czy beneficjentów, niejednokrotnie dzieje się tak, że w trakcie realizacji zaplanowanych działań pojawiają się nowe grupy, które korzystają z wypracowanych rozwiązań. Takie zjawisko jest bardzo pozytywne dla realizatorów, jest także pożądane z punktu widzenia ewaluacji.

Uczestnicy badań jakościowych zidentyfikowali dodatkowe grupy docelowe. Jedną z nich są przedsiębiorcy, kolejną osoby wykluczone społecznie, które dzięki klauzulom społecznym w postępowaniach przetargowych mogły dostać zatrudnienie. Ważnym odbiorcą wybranych elementów PROGRAMU mogą być sami mieszkańcy Torunia, których aktywność w użytkowaniu platformy PES-TOR podniosłaby jej statystyki. Kolejna grupa to dziennikarze oraz osoby pracujące w mediach, gdyż ze względu na różnorakie działania PROGRAMU dowiedzieli się o zjawisku ekonomii społecznej.

(...) klauzule społeczne, dla mnie najważniejszy element tego programu, to oddziaływanie na właśnie powstałe podmioty działające na rynku gospodarczym. Że one się dowiadują, że coś takiego jest, a po drugie zastanawiają się, w jaki sposób mogłyby skorzystać też z tych preferencji. Bo tam też są zapisy dotyczące zatrudnienia np. osób niepełnosprawnych czy pozostających bez pracy od dłuższego czasu. Można by mówić dalej o szkoleniowych, wzroście świadomości dziennikarzy, którzy czasami słyszeli, a czasami nie – dzięki temu, że byli na kilku konferencjach prasowych, Forum, spotkaniu szkoleniowym, wizycie studyjnej dowiedzieli się pewnych rzeczy i to puscili w eter. Ale chyba najważniejszym wymiernym efektem, o którym mówię jest to, co wynika z klauzul społecznych.

Inną grupą to szeroko pojęty trzeci sektor.

(...) z działań, które zostały podjęte korzystać mogą w ogóle organizacje pozarządowe. I nie mówmy tutaj właśnie o podmiotach ekonomii społecznej tylko mówmy o organizacjach pozarządowych. Bo one mogą wprowadzać te działania w życie. I one mogą się ulepszać po prostu.

W ramach działań PROGRAMU zostało przewidziane otworzenie specjalności na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Na tę dodatkową grupę można popatrzeć z różnych perspektyw: z jednej strony z perspektywy studentów, a z drugiej z perspektywy wykładowców, którzy, aby prowadzić zajęcia na nowo otwartej ścieżce, także muszą się do niej dogłębnie przygotować, gdyż chociaż ten obszar wiedzy w Polsce funkcjonuje od kilku lat, niemniej ulega silnemu rozwojowi, co wiąże się dla wykładowców z uzupełnianiem wiedzy z obszaru ekonomii społecznej.

Diagnoza czy realizacja projektu będzie miała szerszy, ogólny wpływ wychodzący poza wsparcie udzielone uczestnikom projektu?

Z racji tego, że w ramach PROGRAMU przewidziano stosowanie klauzul społecznych w postępowaniach przetargowych, to dodatkowy wpływ zostanie odnotowany w obszarze polityki społecznej i wsparcia społecznego. Przedsiębiorca realizujący zamówienie z klauzulą społeczną jest zobowiązany spełnić wymogi w niej zawarte, czyli np. zatrudnić osobę niepełnosprawną bądź długotrwale bezrobotną. Z jednej strony pozwala to osobom wykluczonym społecznie znaleźć zatrudnienie i umożliwia odnalezienie się na rynku pracy, a z drugiej strony zmniejszane są koszty opieki społecznej.

Kolejną grupą odbiorców są świetlice dla dzieci czy różnego rodzaju domyienne, które mogą przyjąć sprzęt bądź np. zabawki.

Trzecia grupa, która w pewien sposób została ujęta w PROGRAMIE, to mieszkańcy Torunia, którzy mogą także korzystać z internetowego narzędzia, a tym samym z oferowanych przez PES produktów czy usług.

(...) grupami docelowymi były organizacje pozarządowe i administracja. Ale pośrednio korzystają nie same organizacje, jako organizacje, instytucje, ale także osoby zatrudniane. Niepełnosprawni, bezrobotni, tak. W naszym przypadku platforma jest otwarta, może zalogować się każdy. Poszczególne osoby fizyczne. Dzieci wyrastają z ubranek i pani chce oddać. Spokojnie może pani dać taki post na platformie i znajdzie się ktoś, kto to weźmie. Albo organizacja, która prowadzi świetlicę dla dzieci i jakieś tam zabawki być może przyjmie. Różne osoby mogą jeszcze oprócz organizacji korzystać.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Im szerszy jest zasięg danego działania, tym lepsze i trwalsze osiąga ono efekty. Jak się okazało oddziaływanie realizacji niniejszego PROGRAMU dotyczyło nie tylko dwóch grup docelowych: podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej, ale także pozostałych odbiorców, tworząc przy tym pozytywny klimat społeczny.

Podsumowanie odpowiedzi na pytania badawcze

Trafność / Adekwatność	
Jakie rzeczywiste korzyści z udziału w testowaniu identyfikują odbiorcy i użytkownicy fazy testowania?	Jako rzeczywiste korzyści respondenci wymieniali zarówno te miękkie, które jest bardzo ciężko zmierzyć, jak i te bezpośrednie twarde korzyści, które można łatwo oszacować. - Wśród korzyści miękkich, poza podwyższeniem świadomości, przełamaniem bariery zaufania oraz uświadomieniem wzajemnych potrzeb, respondenci wskazywali na: nawiązanie współpracy, zbliżenie się do siebie sektora administracji i podmiotów ekonomii społecznej, wymianę doświadczeń, poznanie wzajemnych możliwości, poznanie zasad funkcjonowania urzędu, poznanie zasad działania podmiotów ekonomii społecznej, poprawienie komunikacji, zaznajomienie się z tym, co podmioty ekonomii społecznej tworzą i w jakich obszarach działają, podwyższenie wiedzy z zakresu zamówień publicznych, korzyści płynące ze stosowania klauzul społecznych (włączanie do życia społeczno-gospodarczego osób wykluczonych, wzrost świadomości przedsiębiorców i urzędników, redukcja wydatków publicznych, zwiększenie wrażliwości społecznej). - Wśród korzyści twardych pojawiały się przede wszystkim udogodnienia, które umożliwiają funkcjonalności narzędzia internetowego, czyli m.in.: wymiana sprzętu, pozyskanie sprzętu za darmo, znalezienie wolnego lokalu, promocja działalności oferowanych usług i produktów PES, przyznanie nagrody Prezydenta Miasta Torunia w kategorii Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna.
W jakim zakresie testowany PROGRAM może mieć wpływ na rozwiązywanie problemów grup docelowych?	Najważniejszymi słabościami były kwestie niedostatecznej współpracy i nikłego poziomu zaufania pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a administracją samorządową a także brak znajomości wzajemnych potrzeb. - Prawie 60% respondentów badania ilościowego stwierdziła, że zrealizowane działania i wdrożone narzędzia wprowadzą efekt dodatni w postaci wzmocnienia współpracy. - Według 52% respondentów PROGRAM wpłynął na otwarcie się na siebie obu stron i tym samym podniesienie poziomu zaufania PES i AL. - 73% respondentów badania ilościowego wskazało, że PROGRAM w ich ocenie przyczynił się do wzrostu świadomości wzajemnych potrzeb. Na podstawie wyników badania ilościowego oraz jakościowego można stwierdzić, że działania PROGRAMU miały istotny wpływ na rozpoczęcie rozwiązywania najistotniejszych

	problemów użytkowników i odbiorców.
W jakim stopniu podejmowane w ramach PROGRAMU działania były adekwatne do potrzeb i oczekiwań użytkowników i odbiorców? Czy potrzeby wprowadzenia produktu są aktualne?	Respondenci biorący aktywny udział w działaniach PROGRAMU zostali poproszeni o określenie czy i w jakim stopniu działania i narzędzia PROGRAMU, z którymi mieli styczność, spełniły ich oczekiwania. Dane ilościowe pokazują, że ponad 81% respondentów wskazało na spełnienie oczekiwań. Na podstawie analizy danych źródłowych oraz danych pierwotnych ewaluatorzy stwierdzają, że założone metody wdrażania zostały odpowiednio dobrane pod kątem sposobów rozwiązania zdiagnozowanych problemów, a ich zakres na okres ewaluacji zewnętrznej jest wyczerpujący. Realizatorzy PROGRAMU podkreślali, że okres testowania był stosunkowo krótki, co wskazuje, że problemy są do pewnego stopnia aktualne. W trakcie wywiadów została poruszona kwestia zidentyfikowanych nowych problemów, jednak uczestnicy nie wskazywali żadnych nowych trudności, o które należałoby rozszerzyć PROGRAM.
Czy cele i założone metody we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?	Ocena, która została dokonana przez respondentów deklarujących brak udziału w projekcie wskazuje, że działania i narzędzia internetowe PROGRAMU są oceniane jako rozwiązania przydatne i adekwatne, zatem takie, które mogą stwarzać sposoby do rozwiązania problemów na styku podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej. Za najbardziej trafne działanie ta grupa badanych uznała konsultacje w zakresie możliwości powstania inkubatora przedsiębiorczości społecznej – 70% wskazań respondentów. Drugim działaniem pod względem trafności są szkolenia i wizyty studyjne (68%), a następnie Nagroda Prezydenta Miasta Torunia (56%) oraz Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej (52%).
Efektywność	
Czy proponowane podejście okazało się atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej, czy jest bardziej skuteczne, tańsze, bardziej efektywne?	Nie jest możliwe określenie na ile wypracowane na potrzeby PROGRAMU podejście okazało się atrakcyjną alternatywą dla metod stosowanych wcześniej, gdyż brak jest odniesień, do których można je porównać. Natomiast na podstawie zebranego materiału badawczego można stwierdzić, że działania i narzędzia PROGRAMU są skuteczne i efektywne. Analiza budżetu wskazuje na niską kosztochłonność realizowanego przedsięwzięcia, a celem projektodawców była realizacja takich działań, które będą możliwe do kontynuowania po zakończeniu projektu.
Na ile jest to nowe, unikalne, kreatywne rozwiązanie, na które jest	Testowany PROGRAM jest innowacyjny, do tej pory nie były stosowane i realizowane w takim układzie i w takim połączeniu działania w Polsce. Z zebranych danych ilościowych oraz

zapotrzebowanie wśród odbiorców i użytkowników?	jakościowych od respondentów stwierdza się, że zapotrzebowanie na elementy testowanego PROGRAMU jest wysokie.
Czy zaproponowane rozwiązanie jest efektywne (nakłady do rezultatów)?	Analiza budżetu wskazuje na niską kosztowność realizowanego przedsięwzięcia, a celem projektodawców była realizacja takich działań, które będą możliwe do kontynuowania po zakończeniu projektu. Na podstawie zebranego materiału analitycznego stwierdza się, że zaproponowany PROGRAM jest efektywny, a uzyskane rezultaty, czyli efekt dodatni projektu, względem poniesionych nakładów na realizację PROGRAMU jest zadowalający.
Skuteczność	
W jakim stopniu realizatorom udało się skutecznie przeprowadzić zaplanowane działania w fazie testowania i osiągnąć zakładane cele i efekty testowania?	Projektodawcom udało się zrealizować założone działania i zaplanowane wartości wskaźników w ustalonym harmonogramie, zatem skutecznie rozłożono w czasie realizację poszczególnych działań i odpowiednio zaplanowano pracę. W przypadku listy wskaźników, które miały zostać osiągnięte w pierwszej fazie projektu, przeważająca większość została zrealizowana znacznie ponad zakładany stan. Tak samo w przypadku wskaźników zaplanowanych na etap testowania produktu.
Jakie elementy zrealizowanych działań miały wpływ na ocenę pozytywną/negatywną testowanego PROGRAMU? Jakie czynniki utrudniały testowanie PROGRAMU? Czy czegoś zabrakło w założeniach testowanego PROGRAMU np. odnośnie procedur, przebiegu procesu, nakładów, zasobów, narzędzi?	Realizatorzy projektu konkretnie zdefiniowali problemy i przyczyny ich wystąpienia, wraz z zastosowaniem środków zapobiegawczych występujących niedogodności. Ostatecznie, przy dużym zaangażowaniu projektodawców, zrealizowano założone wartości wskaźników, dlatego można uznać działania realizatorów za sukces projektu. Czynnikiem, który mógł negatywnie oddziaływać na realizację PROGRAMU, była nierzadko sama biurokracja po stronie administracji lokalnej. Niemniej, z czasem partnerom udało się wypracować system, który gwarantował sprawną komunikację i realizację zadań. Problem zaangażowania na początku dotyczył pracowników UMT, ale również samych podmiotów ekonomii społecznej, dla których w głównej części przewidziano realizację poszczególnych elementów PROGRAMU. Mimo problemów z aktywizacją PES realizatorom udało się zaangażować ok. 100 aktywnie uczestniczących NGO, które chciały aktywnie partycypować w realizacji PROGRAMU, między innymi poprzez organizację wizyt w swoich instytucjach bądź udział u innych instytucji. Poruszona została także kwestia działania Rady Działalności Pożytku Publicznego, która mogła wesprzeć realizację

	PROGRAMU. Jednak na samym początku pojawiły się trudności w zaangażowaniu Rady w wypracowanie PROGRAMU. Natomiast z czasem problem został rozwiązany dzięki zmianie składu osobowego Rady.
Co się sprawdziło w zaplanowanej metodologii testowania PROGRAMU, a co należy zmodyfikować ze względu na specyficzną grupę uczestników lub inne czynniki? Czy coś należałoby zmienić, udoskonalić w założeniach do poszczególnych działań?	Generalnie opinia o zaplanowanych działaniach i ich słuszności była pozytywna. W opinii respondentów pewne działania czy funkcjonalności narzędzia internetowego nie sprawdziły się. Pojawiły się także opinie o mnogości realizowanych działań i funkcjonalności narzędzia, wskazywano na „rozmycie się” działań, przez co włączanie się PES w praktyczne wykorzystanie jest mniejsze niż wynikało to z początkowego entuzjazmu. W kwestii skuteczności realizacji projektu ważny jest także wątek jego wypromowania. Respondentów badania ilościowego poproszono o ocenę działań promocyjnych, przy czym 48% oceniło je jako wystarczające i adekwatne, 25% nie miało w tym obszarze zdania, natomiast 23% wskazało, że były one <i>raczej niewystarczające</i>. Wszystkie zaplanowane na etap testowania produktu wskaźniki dotyczące upowszechniania zostały osiągnięte w stopniu znacznie wyższym niż pierwotnie założono. realizowanego w ramach ewaluacji zewnętrznej. W przypadku pytań dotyczących modyfikacji PROGRAMU czy też dodatkowych działań, które powinny być realizowane w jego ramach, bardzo często pojawiało się odniesienie do szkoleń i warsztatów dla PES. Poza tymi, które zostały wymienione już w raporcie, czyli z obszaru Prawa zamówień publicznych, stosowania klauzul społecznych, rachunkowości i finansów, zarządzania, marketingu i PR, warto rozszerzyć je o prezentacje oferty, autoprezentację i o szkolenia z obszaru handlu, jak budowanie relacji z klientem, podtrzymywanie ich, prowadzenie sprzedaży internetowej.
Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami?	Działania oraz narzędzie informatyczne wraz z funkcjonalnościami zostały ocenione jako użyteczne przez respondentów ze wskazaniem na wzbogacenie go o nowe funkcjonalności i uwzględnienie profesjonalnego zarządzania. Na potrzeby badania ilościowego zostało wyspecyfikowanych kilka działań, które mogłyby zwiększyć skuteczność i użyteczność PROGRAMU, czy pogłębić współpracę PES z GMT, świadomość wzajemnych potrzeb oraz poziom zaufania. Działaniami, które zyskały najwięcej głosów, były działania związane z nasileniem kampanii promocyjnej, tak aby dotrzeć do jak najszerzej grupy odbiorców, organizowanie cyklicznie Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej oraz podobnych szkoleń, warsztatów, które będą miały na celu integrację

	środowiska ekonomii społecznej oraz administracji lokalnej, samorządowej. Respondenci badania ilościowego zostali zapytani czy w przyszłości wzięliby udział w podobnym projekcie – 75% wskazało, że wzięłoby udział, tylko 4% było przeciwnego zdania.
Jak można ocenić stopień, w jakim zakładane działania odnośnie wdrażania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?	Analiza uzyskanych danych pozwoliła stwierdzić, że pomimo występujących problemów koordynacja założonych działań była skuteczna, co pozwoliło zrealizować wszystkie założone wartości wskaźników. W przypadku sporej grupy wskaźników przekroczono znacznie założone poziomy wykonania. W trakcie realizacji projektu dokonywano bieżących modyfikacji, które wynikały ze zmieniającej się sytuacji, kształtowanej przez czynniki zewnętrzne. Zmiany te jednak nie powodowały zmniejszenia jakości przedsięwzięcia, a wpływały znacznie na poprawę jego skuteczności.
Użyteczność	
Jakie elementy PROGRAMU okazały się najbardziej przydatne/użyteczne, a które najmniej przydatne/użyteczne?	Przeważająca większość odpowiedzi dla działań, które się odbyły w ramach PROGRAMU i narzędzie, które w ramach niego powstały, jest pozytywna. Odsetek negatywnych wskazań w przypadku każdego z elementów jest znikomy. Za najbardziej użyteczne działanie, respondenci uznali szkolenia i wizyty studyjne (69% uczestników wskazało, że było użyteczne). Drugim najbardziej użytecznym działaniem według oceny respondentów jest Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej, (56% respondentów zadeklarowało taką ocenę). Pozostałe działania zostały ocenione w zbliżony sposób, czyli około 30% respondentów wskazało na użyteczność zrealizowanych działań. W przypadku oceny użyteczności narzędzi wdrożonych w ramach PROGRAMU znacznie więcej respondentów wskazało na większą przydatność niż w przypadku działań. Z odpowiedzi respondentów wynika, że najbardziej użytecznym z narzędzi jest Baza toruńskich PES – 62% pozytywnych wskazań. Następnie Baza produktów i usług oraz Mapa lokali dostępnych i zajętych – po 50%.
Co ewentualnie należałoby zmienić i w jaki sposób?	Zgodnie ze zgłoszonymi opiniami pewnych modyfikacji można dokonać w ramach internetowej platformy PES-TOR, w takich elementach jak: nawigacja, wygląd, aktualizacja ogłoszeń czy status informacji. Wyrażane opinie pochodziły głównie od osób młodych, często korzystających z internetu, dla których kwestie designu oraz użyteczności stron są obecnie bardzo istotne. Warto zastanowić się nad modyfikacją platformy i dostosowaniem jej do aktualnych trendów tak, aby

	funkcjonalność i użyteczność narzędzia była przystępna dla jej użytkowników. Jedną z obserwacji, którą podzieliła się respondentka badania jakościowego była kwestia zaangażowania PES w udział w zamówieniach publicznych z klauzulami społecznymi. Warto w tym przypadku prowadzić działania upowszechniające wśród PES tak, aby pokazać im, że administracja publiczna jest gotowa je wspierać na takich samych zasadach jak podmioty gospodarcze. Z racji tego, że Toruńskie Forum Organizacji Pozarządowych jest od kilku lat organizowane cyklicznie, warto rozważyć połączenie sił i wprowadzić do tego Forum tematykę ekonomii społecznej poprzez osobną ścieżkę, w ramach której będą odbywały się seminaria, wykłady czy warsztaty.
Czy i jakie różnice występują pomiędzy grupami docelowymi pod względem oceny przydatności wypracowanego produktu?	Analizując ocenę użyteczności poszczególnych działań i funkcjonalności narzędzia zauważyć można pewne różnice w ich ocenie pomiędzy użytkownikami i odbiorcami. Ocena obu grup była zbliżona w przypadku wizyt studyjnych oraz szkoleń, jak również Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej. W pozostałych działaniach pracownicy UMT oceniali wyżej użyteczność działań niż robili to przedstawiciele PES. W przypadku PES, poza wysoką oceną użyteczności szkoleń i wizyt studyjnych oraz Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej, pozostałe działania zostały ocenione jako użyteczne przez około 30% respondentów. Niemniej należy zaznaczyć, że w przypadku wszystkich kategorii działań, z wyjątkiem szkoleń i Forum, spory odsetek respondentów zaznaczył, że nie brał w nich udziału. Porównując oceny użyteczności narzędzi oraz funkcjonalności platformy PES-TOR mamy podobną sytuację, jak w przypadku oceny użyteczności działań, czyli w przypadku ocen PES rysuje się bardziej rozproszona ocena ze sporym udziałem odpowiedzi neutralnych. Jeśli chodzi o AL wszystkie narzędzia z funkcjonalnościami zebrały tylko pozytywne oceny pod kątem użyteczności, jednak spory odsetek wskazał odpowiedź neutralną. Mimo wspomnianych różnic każde z działań zostało dobrze ocenione pod kątem jego użyteczności, a odpowiedzi wskazujące na brak użyteczności są marginalne w przypadku podmiotów ekonomii społecznej. Niemniej to pracownicy UMT wskazywali znacznie wyższą użyteczność dla każdego z działań niż podmioty ekonomii społecznej.
Czy osiągnięte efekty produktu będą przekładać się na podniesienie	Na podstawie zebranego materiału oraz analizy danych wtórnych i pierwotnych stwierdza się, że efekty zrealizowanych elementów testowanego PROGRAMU będą w dużym stopniu

potencjału grup docelowych?	przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych, jak również innych grup, które na potrzeby PROGRAMU nie zostały zdefiniowane: przedsiębiorców, mediów, studentów czy też mieszkańców.
Trwałość	
Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?	Respondenci badania ilościowego zostali zapytani o możliwość utrzymania zaangażowania beneficjentów oraz użytkowników po zakończeniu PROGRAMU. Uzyskane odpowiedzi wskazują, że 37% respondentów uważa, że utrzymanie zaangażowania jest możliwe, według 21% jest to raczej niemożliwe, niestety 42% respondentów nie ma zdania w tym obszarze. Utrzymanie zaangażowania po zakończeniu realizacji PROGRAMU jest istotnym elementem dla projektu. W pewnym sensie działaniem blokującym utrzymanie zaangażowania jest mnogość działań i projektów, które realizują różne instytucje. Ilość grantów, szkoleń i działań dedykowanych NGO jest bardzo wysoka, dlatego w celu zachowania trwałości PRODUKTU warto byłoby w dalszym ciągu prowadzić działania upowszechniające i promujące działania i narzędzia PROGRAMU wspólnie z Partnerem projektu. Z przeprowadzonej analizy wynika, że PROGRAM był konstruowany w taki sposób, aby jego realizacja była możliwa po zakończeniu projektu, tzn. jego elementy nie wymagały wysokich kosztów. Szczególnie dotyczy to opracowanych i wdrożonych narzędzi, typu: stosowanie klauzuli społecznej, administrowanie narzędziem internetowym czy nagroda Prezydenta Miasta Torunia. Zatem istnieje duże prawdopodobieństwo, że po zakończeniu projektu, przy zastosowaniu odpowiednich działań promocyjnych i podtrzymaniu współpracy z innymi podmiotami, a także przeanalizowaniu i uwzględnieniu opinii wygłaszanych w trakcie badania ewaluacyjnego, będzie możliwe funkcjonowanie PRODUKTU po zakończeniu projektu.
Jaki jest potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?	Z punktu widzenia ewaluatorów PROGRAMU, wdrożone rozwiązania mają potencjał w dłuższej perspektywie czasowej; aby utrzymać zaangażowanie trzeba podtrzymywać wypracowane relacje nie tylko w środowisku PES, ale także z administracją lokalną jako kreatorem i realizatorem polityk publicznych. Utrzymanie zaangażowania, bądź nawet rozszerzenie grupy odbiorców, wymaga nakładów promocyjnych i upowszechniających, poprzez ciągłe pokazywanie korzyści z korzystania, szczególnie narzędzia internetowego. Jednym z kanałów, dzięki którym można to realizować, są nowoczesne media.

Oddziaływanie / Wpływ	
Czy testowany PROGRAM jest podatny na powielanie i/lub adaptowanie przez inne podmioty/ instytucje/organizacje, w innych warunkach?	Według respondentów badań jakościowych testowany PROGRAM ma szansę na zaadaptowanie w innych warunkach. Badani podkreślają, że wypracowane rezultaty stanowią dobrą bazę i łatwo można je powielać. Dla innych instytucji czy podmiotów zainteresowanych rezultatami ważnym aspektem jest fakt, że projekt realizowany jest z pieniędzy unijnych i każda instytucja czy podmiot, który będzie chciał skorzystać z narzędzi czy rezultatów, może przejąć je i zaadaptować je za darmo. Grupy, które będą mogły zaadaptować wypracowane rezultaty, to głównie administracja, a dzięki jej aktywności również PESy na danym obszarze, a także mieszkańcy danego terytorium. Wydaje się, że tą bardziej aktywną stroną w korzystaniu z wypracowanych rezultatów na początku powinna być administracja, która w pewien sposób przejmie rozwiązania i wdroży na własnym terenie.
Czy i w jakim stopniu realizowany projekt może oddziaływać na otoczenie poza grupą beneficjentów?	Podmioty administracji publicznej oraz podmioty ekonomii społecznej to główni beneficjenci PROGRAMU. Uczestnicy badań jakościowych zidentyfikowali dodatkowe grupy docelowe. Jedną z nich są przedsiębiorcy, kolejną osoby wykluczone społecznie, które dzięki klauzulom społecznym w postępowaniach przetargowych mogły dostać zatrudnienie. Ważnym odbiorcą wybranych elementów PROGRAMU mogą być sami mieszkańcy Torunia, których aktywność w użytkowaniu platformy PES-TOR podniosłaby jej statystyki. Kolejna grupa to dziennikarze oraz osoby pracujące w mediach, gdyż ze względu na różnorakie działania PROGRAMU dowiedzieli się o zjawisku ekonomii społecznej.
Diagnoza czy realizacja projektu będzie miała szerszy, ogólny wpływ wychodzący poza wsparcie udzielone uczestnikom projektu?	Oddziaływanie realizacji PROGRAMU dotyczyło nie tylko dwóch grup docelowych: podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej, ale także pozostałych odbiorców, tworząc przy tym pozytywny klimat społeczny. Z racji tego, że w ramach PROGRAMU przewidziano stosowanie klauzul społecznych w postępowaniach przetargowych, to dodatkowy wpływ zostanie odnotowany w obszarze polityki społecznej i wsparcia społecznego. Kolejną grupą odbiorców są świetlice dla dzieci czy różnego rodzaju domy dzienne, które mogą przyjąć sprzęt bądź np. zabawki. Trzecia grupa, która w pewien sposób została ujęta w PROGRAMIE, to mieszkańcy Torunia, którzy mogą także korzystać z internetowego narzędzia, a tym samym z oferowanych przez PES produktów czy usług

Wnioski i rekomendacje

Wniosek nr 1

Klauzule społeczne, jako wyjątek od reguły, dopuszczane są w Prawie zamówień publicznych ze względu na istotne warunki społeczne. Oprócz kryteriów jakości i ceny, w przedmiocie zamówienia przewiduje się możliwość wprowadzenia dodatkowych kryteriów społecznych, o ile nie naruszają swobody wyboru. Podczas trwania projektu w UMT zrealizowano kilkanaście zamówień publicznych z uwzględnieniem klauzuli społecznej. Jednak w ogólnym podsumowaniu należy wskazać niskie zainteresowanie PES zamówieniami publicznymi z zastosowaniem klauzul. Sam problem odnosi się z kolei do głębszych przyczyn, dotyczących ciągle słabego nastawienia podmiotów trzeciego sektora wobec działań rynkowych, czyli tzw. ekonomizacji – co zaznaczono w *Programie Współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014*.

Rekomendacja

Rekomenduje się kontynuowanie stosowania klauzul społecznych przy jednoczesnym prowadzeniu działań upowszechniających wśród PES, w celu aktywizacji i zachęcania do pozyskiwania zamówień od administracji publicznej, np. poprzez warsztaty z PZP prowadzone przez pracowników UMT, jak również poprzez wysyłanie zapytań ofertowych oraz prośb o szacunkowe ceny do PES w celu zachęcenia ich do starania się o pozyskiwanie zleceń, zamówień publicznych.

Adresaci rekomendacji: samorządy terytorialne i jednostki administracyjne

Wniosek nr 2

W obszarze stosowania klauzul społecznych został zidentyfikowany inny problem – w postawie pracowników administracji publicznej, którzy obawiają się braku przystępowania potencjalnych oferentów do zamówień, w których zastosowano klauzule.

Rekomendacja

Rekomenduje się dalsze promowanie stosowania klauzul społecznych w zadaniach zlecanych przez AL, przy jednoczesnej analizie warunków zamówień pod kątem możliwości zastosowania klauzul.

Adresaci rekomendacji: samorządy terytorialne i jednostki administracyjne

Wniosek nr 3

Stosunkowo dużym zainteresowaniem cieszyły się organizowane szkolenia i wizyty studyjne. To działanie zostało oceniane jako najbardziej użyteczne wśród wszystkich elementów PROGRAMU. Podczas wizyt grupy docelowe miały okazję zapoznać się z wybranymi przykładami, ilustrującymi metody działania innych organizacji i rozwiązywania różnorodnych problemów. Mogły przedyskutować interesujące ich zagadnienia wśród przedstawicieli ekonomii społecznej czy przedstawicieli administracji lokalnej.

Rekomendacja

Rekomenduje się pozostawienie w niezmienionej koncepcji idei szkoleń, jak i wizyt studyjnych. Ponadto, warto rozważyć rozszerzenie katalogu szkoleń o elementy związane z marketingiem w internecie, zarządzaniem, rachunkowością i finansami, przedsiębiorczością, nawiązywaniem kontaktów biznesowych, realizacji projektów, tworzeniem i prezentacją oferty, autoprezentacją, budowaniem i podtrzymywaniem relacji z klientem, prowadzeniem sprzedaży internetowej. Rozszerzenie katalogu szkoleń i prowadzenie ich w formie warsztatów dla małych grup może istotnie ponieść kompetencje podmiotów trzeciego sektora w zakresie ekonomizacji. Można zastanowić się nad realizacją szkoleń e-learningowych, dzięki temu pracownicy PES czy generalnie III sektora będą mieli ciągły dostęp do opracowanych materiałów.

Adresaci rekomendacji: podmioty ekonomii społecznej, w szczególności przedsiębiorstwa społeczne, podmioty trzeciego sektora czy inne instytucje szkoleniowe, a także administracja publiczna.

Wniosek nr 4

W 2013 roku X Forum Organizacji Pozarządowych organizowane w Toruniu zostało rozszerzone o tematykę ekonomii społecznej. Organizacja I Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej została oceniona jako bardzo użyteczne działanie. O ile jednoznacznie została zakomunikowana sama potrzeba i funkcja użyteczności, o tyle formuła realizacji podzieliła uczestników badania, gdyż uczestnictwo w panelach i warsztatach nie spotkało się z tak licznym odzewem jak zakładano.

Rekomendacja

Rekomenduje się podtrzymanie organizacji wydarzenia nt. ekonomii społecznej. Biorąc jednak pod uwagę trudności organizacyjne, sugeruje się modyfikację formy wydarzenia. Alternatywnie: połączenie Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej z Toruńskim Forum Organizacji Pozarządowych, np. łącząc je także w nazwie (*Toruńskie Forum Organizacji Pozarządowych i Ekonomii Społecznej*), jak i w aspektach

programowych bądź organizacja odrębnego bloku nt. samej ekonomii społecznej w postaci warsztatów, wykładów czy paneli podczas Toruńskiego Forum Organizacji Pozarządowych. Rekomenduje się pozostanie przy wysokim poziomie merytorycznym wystąpień oraz warsztatów z obszaru ES, ale także o zaprojektowanie wydarzenia tak, aby położyć nacisk na *networking*, umożliwiając nawiązywanie kontaktów oraz prezentowanie dobrych praktyk.

Adresaci rekomendacji: Administracja publiczna oraz podmioty ekonomii społecznej i podmioty trzeciego sektora.

Wniosek nr 5

Technologie informacyjne dają dużą możliwość wspierania PES w bieżących działaniach. Idea wirtualnej platformy PES-TOR została ogólnie dobrze oceniona przez użytkowników, jako narzędzie trafne i użyteczne, choć w pewnym stopniu przyjęte rozwiązanie napotkało na mur obojętności albo brak wewnętrznej potrzeby jego zastosowania. Powodem takiej sytuacji może być niska kultura pracy z narzędziami elektronicznymi bądź niedostosowanie platformy w zakresie jej użyteczności, np. poprzez trudność w nawigacji. Platforma ta została zaprojektowana około 2 lat temu, gdy standard wykonania stron uległ zmianie, szczególnie pod kątem *user experience*. Zauważają to szczególnie osoby z młodego pokolenia oceniające narzędzie.

Rekomendacja

Rekomenduje się, aby instytucja, która będzie zarządzać platformą, przeprowadziła weryfikację strony pod kątem oceny jej funkcjonalności oraz użyteczności. Konieczne jest dokonanie priorytetyzacji działań w zakresie rozwijania jej poszczególnych funkcjonalności – poprzez sondaż wśród zainteresowanych podmiotów. Priorytetyzacja powinna – obok zapotrzebowania na daną funkcjonalność wśród jej potencjalnych odbiorców – obejmować także możliwości finansowe i techniczne czy popularność danej funkcjonalności (mierzona liczbą użytkowników). Ostateczny wybór elementów powinien uwzględniać wszystkie ze wskazanych powyżej zmiennych.

Jeżeli zarządzanie platformą będzie kontynuowane w ramach własnych zasobów kadrowych projektodawcy, przy modyfikacji można nawiązać współpracę z przedstawicielami środowisk zajmujących się programowaniem społecznościowym, jak np. Koduj dla Polski, czy z Uniwersytetem w Toruniu. Natomiast, jeżeli zostanie zapewnione zewnętrzne finansowanie na bieżące funkcjonowanie platformy, sugeruje się skorzystanie z profesjonalnych usług programistycznych i graficznych.

Adresaci rekomendacji: Instytucja bądź instytucje odpowiedzialne za administrowanie platformą PES-TOR.

Wniosek nr 6

Jednym z dwóch wypracowanych narzędzi w ramach testowanego PROGRAMU jest *narzędzie do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury*, które generalnie zostało ocenione UMT jako użyteczne przez PES i pracowników. Niemniej jednak analiza projektowych danych zastanych dostarcza informacji nt. pewnych usprawnień narzędzia.

Rekomendacja

Rekomenduje się kontynuację wykorzystania narzędzia do analizy kosztów i korzyści dla PES. Niemniej system alokacji na działania organizacji pozarządowych w obszarze kultury nie uwzględnia wszystkich celów zawartych w Strategii Rozwoju Torunia do 2020 roku oraz system nie uwzględnia zrównoważonej alokacji. Sugeruje się, aby zmodyfikować system dotacyjny i dystrybuować środki wg zasady dotyczącej rezerwowania środków na wszystkie priorytetowe efekty w działaniach oraz rekomenduje się dostosowanie karty i wykorzystanie jej jako kryterium selekcji wniosków. Jeśli chodzi o modyfikację karty należy zwrócić uwagę na opis działań, tak aby przedstawiona charakterystyka działania uwypukliła faktyczne zorientowanie na realne korzyści i realny wpływ.

Korzystanie ze zmodyfikowanej Karty przyczyni się do racjonalnego wydawania pieniędzy publicznych oraz do wyłonienia projektów, które w sposób faktyczny przyczynią się do realizacji celów wskazanych w Strategii.

Adresaci rekomendacji: administracja lokalna.

Wniosek nr 7

Działania promocyjne w ramach PROGRAMU były prowadzone przez Lidera projektu w aktywny sposób, przy wykorzystaniu wielu możliwych kanałów komunikacji. Jednak, jak wskazują reprezentanci PES, w słabym stopniu działania promocyjne były przez nich dostrzegane. Słabsza percepcja działań marketingowych może być także powodem skupienia się na swoich obowiązkach zawodowych, realizacji bądź uczestnictwie w innych projektach realizowanych przez i dla PES czy też być wynikiem niskich motywacji przedstawicieli PES do udziału w testowaniu PROGRAMU.

Rekomendacja

W kontekście odniesienia sukcesu ważne jest opracowanie odpowiednich narzędzi komunikowania w środowisku podmiotów trzeciego sektora w Toruniu. Struktura komunikowania może mieć charakter formalny, jak i nieformalny. Rekomenduje się pogłębienie charakteru bardziej nieformalnego – m.in. poprzez zawieranie i utrzymywanie wzajemnych, stałych relacji z PES czy z innymi organizacjami

pozarządowymi, ze względu na to, że w takich relacjach jednostki są bardziej aktywne, przesyłają więcej informacji bez względu na rodzaj zadania czy wykonywanie bieżących czynności. Ważne jest także prowadzenie działań promocyjnych w internecie np. poprzez promowanie się w miejscach przewidzianych dla III sektora, ale również przez ogólnie znane kanały, tak aby dotrzeć również do mieszkańców Torunia – tutaj na przykład zachęcenie do korzystania z platformy PES-TOR. Warto także promować narzędzie na wszelkiego rodzaju wydarzeniach poświęconych III sektorowi, które odbywają się zarówno na terenie województwa, jak i w innych miejscach w Polsce. Rekomenduje się zaangażowanie w działania promocyjne administrację samorządową, która nie tylko poprzez umieszczanie informacji na administrowanych przez nią stronach, ale także w trakcie wydarzeń, które organizuje bądź, w których bierze udział, mogłaby wesprzeć aktywnie kampanie promocyjne.

Adresaci rekomendacji: Stowarzyszenie CISTOR, podmioty trzeciego sektora w Toruniu, GMT.

Wniosek nr 8

Inicjując dialog międzysektorowy w temacie aktywnego włączenia podmiotów ekonomii społecznej w proces kształtowania lokalnej współpracy między PES i administracją lokalną, stowarzyszenie CISTOR podjęło się trudnego zamiaru promowania społeczeństwa obywatelskiego. Niewątpliwie zakres PROGRAMU charakteryzował kompleksowe podejście do tego tematu. Liczne działania i stworzone narzędzia miały pomóc zmniejszyć problemy rozpoznane we wcześniejszej diagnozie. Jednak rozłożenie w czasie i fragmentaryczność elementów PROGRAMU spowodowały brak identyfikacji grupy docelowej z PROGRAMEM, co szczególnie dotyczy PES.

Rekomendacja

Rekomenduje się utrzymanie przyjętej formy, gdyż rozpoczęte działania dały impuls do poprawy sytuacji w różnych obszarach: od zaufania, współpracy, poznania potrzeb, otwarcia się na partnera, przez interwencje w obszarze polityki społecznej po rozwiązanie braków informacyjnych. Integracja środowiska PES na bieżąco powinna przebiegać wokół platformy PES-TOR, warsztatów i wizyt studyjnych natomiast corocznie środowisko powinno się integrować w trakcie organizacji Forum dla podmiotów ekonomii społecznej (w dostosowanej formule).

Adresaci rekomendacji: Stowarzyszenie CISTOR, PES, podmioty trzeciego sektora w Toruniu, administracja lokalna.

Wniosek nr 9

Problem niskiego zaufania dotyczy wielu sfer życia w Polsce, gdzie występuje silne tradycyjne zaufanie na poziomie partykularnych relacji z osobami najbliższymi, a występuje brak zaufania zgeneralizowanego, który pozwalałoby budować wysoki kapitał społeczny. Wątek zaufania PES do JST i odwrotnie został także poruszony w badaniu diagnostycznym zrealizowanym na zlecenie stowarzyszenia CISTOR, pt. *Współpraca podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej miasta Torunia*, w którym poziom zaufania PES do administracji lokalnej jest określany na poziomie średnio dobrym. W ramach niniejszej ewaluacji każda z badanych grup podkreślała, że realizacja projektów na styku podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej wpływa pozytywnie na zwiększenie wzajemnego zaufania.

Rekomendacja

Rekomenduje się bieżące i systematyczne inicjowanie działań mających na celu pogłębianie współpracy AL i PES, co w długoterminowej realizacji przyczyni się do istotnego wzrostu zaufania między podmiotami ekonomii społecznej a administracją lokalną. Narzędziem integrującym jest także platforma internetowa PES-TOR ze względu na funkcjonalności takie jak m.in. *Zapotrzebowanie, Baza lokali dostępnych i zamkniętych*.

Adresaci rekomendacji: Stowarzyszenie CISTOR, PES, podmioty trzeciego sektora w Toruniu, administracja lokalna.

Analiza SWOT

Mocne strony ¹⁸	Słabe strony
❖ Zbudowana baza kontaktów PES, w celu prezentacji swojej oferty (produktów/usług) ❖ Promocja całego sektora przedsiębiorczości społecznej w Toruniu ❖ Dostęp do bazy sprzętu, nieodpłatnie przekazywanego organizacjom ❖ Przezroczystość polityki lokalowej Urzędu Miasta Torunia, łatwiejszy dostęp dla organizacji do lokali wynajmowanych przez Gminę na preferencyjnych warunkach ❖ Ułatwienie w pozyskiwaniu zleceń, udziału w przetargach, stosowanie przez urzędników klauzul społecznych w zamówieniach publicznych ❖ Zmniejszenie kosztów publicznych z tytułu korzystania z klauzul społecznych w zamówieniach publicznych ❖ Dostęp do aktualnego zapotrzebowania Gminy Miasta Toruń ❖ Otwarcie ścieżki Usługi społeczne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika ❖ Przetestowany model współpracy	❖ Problem z definicjami ES i PES ❖ Mnogość działań w PROGRAMIE ❖ Słaby odbiór i ocena działań promocyjnych realizowanych w ramach PROGRAMU ❖ Trudność w zaangażowaniu PES w testowanie PROGRAMU ❖ Słabe zainteresowanie PES zamówieniami publicznymi ❖ Trudność wykorzystania klauzul społecznych w wybranych branżach ❖ Niedostosowanie platformy internetowej do aktualnych standardów UX¹⁹ ❖ Niskie kompetencje IT ze strony PES
Szanse	Zagrożenia
❖ Stosowanie klauzul społecznych przez administrację lokalną w celu wsparcia rozwoju PES oraz ich ekonomizacji ❖ Różnorodność źródeł finansowania wspierającego rozwój ES i PES ❖ Rozwój platformy i otwarcie jej na każdego potencjalnego użytkownika ❖ Promocja platformy PES-TOR wśród mieszkańców Torunia ❖ Wsparcie administracji lokalnej oraz chęć promowania miasta Toruń jako przyjaznego i wspierającego rozwój III sektora, w tym PES	❖ Mnogość projektów i działań mających na celu wspieranie rozwoju i kompetencji PES realizowanych przez inne podmioty ❖ Brak zainteresowania PES platformą internetową i korzystaniem z jej funkcjonalności ❖ Ograniczone środki budżetu gminy na finansowanie PES ❖ Brak chęci współpracy pomiędzy PES ❖ Brak chęci rozwoju ze strony PES i w tym chęci do podjęcia działań w kierunku ekonomizacji produktów i usług ❖ Opór części PES przed podnoszeniem wiedzy za zakresu IT

¹⁸ Źródło: CISTOR, *Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy projekt: „PL-PWP toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES”*.

¹⁹ User Experience (UX) – *doświadczenie użytkownika* – całość wrażeń, jakich doświadcza użytkownik podczas korzystania z produktu interaktywnego. Pojęcie to używane jest najczęściej w odniesieniu do oprogramowania, serwisów internetowych lub urządzeń elektronicznych w kontekście interakcji człowiek-komputer. Projektowanie – UX designe - to projektowanie produktów interaktywnych ze szczególnym zwróceniem uwagi na to, aby interakcja z nimi dostarczała użytkownikom pozytywnych doświadczeń. Produkt powinien: prezentować się w sposób atrakcyjny dla użytkownika, być funkcjonalny, ergonomiczny, użyteczny, korzystanie z niego powinno sprawiać przyjemność i dawać satysfakcję.

Studium przypadków

Studium przypadku jest pogłębioną analizą pojedynczego elementu, pozwalającą wyciągnąć wnioski, co do rezultatów jego przebiegu. Jednym z celów studium przypadku jest pokazanie koncepcji będących dobrymi praktykami, jak i potencjalnych błędów, których należy unikać.

W ramach ewaluacji zostały przeprowadzone trzy case studies, odnośnie:

- ❖ klauzul społecznych,
- ❖ platformy internetowej PES-TOR,
- ❖ Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej.

1) KLAUZULE SPOŁECZNE

Przedmiot case study

Klauzule społeczne są wyjątkiem od reguły dopuszczanym w prawie zamówień publicznych z uwagi na istotne względy społeczne. Mimo, iż klauzule społeczne są dostępne w polskim prawie już od kilku lat, to wciąż wiedza o nich nie jest powszechna.

Cele i obszar działania

Klauzule społeczne to ważny instrument wspierania przedsiębiorczości społecznej, który wspomaga osiągnięcie takich celów jak zwiększenie zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem, zapewnienie godnej pracy, wspomaganie etycznego handlu czy też wspieranie rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Adresaci przedsięwzięcia

Podmioty gospodarcze działające na rynku komercyjnym, podmioty działające w obszarze III sektora w tym podmioty ekonomii społecznej.

Podmiot odpowiedzialny za realizację

W ramach „PROGRAMU współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014” zdecydowano się na podjęcia próby stosowania przez Gminę Miasta Toruń klauzul społecznych w zamówieniach publicznych. Z racji podmiotowego zakresu działania naturalne było, że za wdrożenie będzie odpowiadał partner projektu Urząd Miasta Torunia. Prezydent Miasta Torunia Zarządzeniem Nr 27 z dnia 30.01.2013 zmieniającym zasady udzielania zamówień publicznych w Urzędzie Miasta Torunia wprowadził możliwość stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych realizowanych przez Urząd Miasta Torunia, zobowiązując

pracowników GMT do każdorazowego rozważenia możliwości zastosowania klauzuli społecznej w przygotowywanym zamówieniu publicznym.

Z ewaluacji wewnętrznej w ramach projektu wynika, że w kwestie klauzul społecznych zaangażowały się najwyższe władze miasta - *Prośba Zastępcy Prezydenta Miasta Torunia do Wydziałów i Biur UMT* o to, aby każde zamówienie publiczne wychodzące z Wydziału/Biura było konsultowane w celu przeanalizowania potencjalnych możliwości zastosowania zapisów klauzuli społecznej²⁰.

Zaplecze materialne

Działanie było realizowane bezkosztowo, siłami własnymi partnerów projektu.

Przebieg realizacji

Po konsultacjach w UMT Wydziały w zdecydowanej większości decydowały się na stosowanie klauzul społecznych. Z raportu wewnętrznego eksperta wynika, że:

- ❖ na kilkaset postępowań, zapytań ofertowych poniżej 14 tys. euro, **418 zapytań ofertowych na rok 2013** i pierwszy kwartał 2014 - **160 zapytań** ofertowych ogłoszonych na stronach Biuletynu Informacji Publicznej UMT, konsultacji było zaledwie kilkanaście;
- ❖ w postępowaniach przetargowych powyżej 14 tys. euro - na **151 ogłoszonych postępowań w 2013 r.** i **58 postępowań** przetargowych powyżej 14 tys. euro w **I kwartale 2014 r.** w zaledwie dwu zastosowano klauzulę społeczną – dwa przetargi ogłoszone na początku 2013 przez Wydział Inwestycji i Remontów²¹.

W każdym z tych postępowań każdy, kto złożył ofertę musiał się zobowiązać do spełnienia tej klauzuli. Każdy, kto złożył ofertę musiałby zatrudnić osobę bezrobotną i generalnie za nie zatrudnienie tej osoby miałyby naliczoną karę. Nie tak, że daliśmy warianty chcecie albo nie chcecie. Każdy musiałby zatrudnić, tak.

Jednym z przetargów nieograniczonych, który został ogłoszony z uwzględnieniem klauzuli społecznej jest przetarg na budowę Zespołu Usług Społecznych przy ul. Skłodowskiej-Curie 82/84 w Toruniu - Etap IV. W ramach postępowania złożono 6 ofert przetargowych, została podpisana 1 umowa na kwotę 1.191.924,00 zł. Warto wskazać, że firma, która wygrała przetarg nigdy wcześniej nie realizowała zamówień z klauzulą społeczną.

W przypadku tego postępowania klauzula społeczna polegała na tym, że wykonawca zobowiązany jest zatrudnić jedną osobę bezrobotną na umowę o pracę podczas całego czasu wykonywania umowy przetargowej.

²⁰ Majewski J., Raport końcowy z monitoringu działania 1.3. Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli społecznej, Raport wewnętrzny na potrzeby projektu.

²¹ Ibidem.

Firma miała wskazać fakt, że jest osoba zatrudniona, ma umowę o pracę. Oczywiście kserokopię skierowania do pracy, umowy o pracę, informacji o zatrudnieniu bezrobotnego otrzymaliśmy – w niektórych przypadkach otrzymaliśmy wszystkie RMUA, ZLA, żeby udowodnić, że jest, było. Oczywiście była przewidziana kara, bo gdyby się okazało, że nie zatrudnili. Albo powiedzieli, że zatrudnili i za miesiąc by zwolnili, prawda. Więc była też przewidziana kara umowna w wysokości 3% (...) bo to nie były roboty miesięczne, tam roboty trwały rok w każdym przypadku. W związku z powyższym to chodziło o to, że na cały czas. I otrzymaliśmy takie dokumenty przy fakturach od razu pierwotnych, końcowej, żeby wykazać, że tak, miał umowę do grudnia i został zatrudniony.

Osoby odpowiedzialne za postępowanie w UMT zabezpieczyły interesy pracownika, który miał zostać zatrudniony w ramach klauzuli społecznej. Dodatkowo w UMT:

Mamy kserokopie za zgodność z oryginałem, mam przedstawione. I jest taka opcja, że mam prawo do kontroli i tak dalej i w przypadku niezatrudnienia tej osoby wykonawca jest zobowiązany do zapłacenia kary umownej – 3% wynagrodzenia ryczałtowego. Wie pan, 3% od miliona sto dziewięćdziesiąt to nie jest mało.

Chcieliśmy pokazać, że będziemy to egzekwowali. Że to nie jest martwy zapis.

W ramach powyższego przetargu, pod koniec robót musiała zostać zatrudniona inna osoba, ze względu na niepojawienie się w pracy:

Z tym panem to było tak, że on chyba miesiąc przed [końcem zamówienia] po prostu do pracy nie przyszedł. I potem nawet urząd pracy go szukał i go nie znalazł. Rozpłynął się. Pamiętam pisma pisaliśmy różne, że nie przychodzi do pracy, że go zwolnimy, ale listy wracały z powrotem, bez odbioru. I tak chyba miesiąc, półtora miesiąca przed końcem pracownik zniknął, ale co się z nim stało to Panu powiem szczerze, że nie wiem nawet.

Firma zatrudniła nowego pracownika, który został z nią około pół roku po zamknięciu zamówienia, a potem udało mu się znaleźć inną pracę.

W opinii pracodawcy, który korzystał z klauzuli społecznej, takie rozwiązania w zamówieniach publicznych są dobre zarówno patrząc przez pryzmat ludzi jak i przedsiębiorcy, ale jak podkreśla, wszystko zależy od tego czy trafi się dobry pracownik. Ponadto wskazał, że rozwiązanie z klauzulami społecznymi jest dobre dla firm z jego branży i innych branż również.

Wśród wydziałów UMT, które zdecydowały się na zawieranie klauzul społecznych, zostało zdiagnozowane, że wszystkie zamówienia z ich udziałem zakończyły się ze

skutkiem pozytywnym. Na szczególne wyróżnienie w opinii eksperta zasługują Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej oraz Biuro Toruńskiego Centrum Miasta²².

Słabe i mocne strony przedsięwzięcia

Dobrym rozwiązaniem przyjętym przy przetargach z klauzulą był ogólny zapis dotyczący zatrudnienia pracownika, bez wymogu, że przez cały okres musi to być ta sama osoba.

My też rozmawialiśmy w kuluarach z tymi wykonawcami – a co będzie jak się okaże, że ta osoba rzuci pracę? Bo oni mieli takie przypadki. Więc my tutaj mieliśmy taką opcję – proszę państwa, jak człowiek rzuci pracę to musicie wziąć kolejną osobę, tak. Chodzi o to, że macie wykazać, że jedna osoba u was pracowała zawodowo, w pełnym wymiarze.

Firmy realizujące zamówienia z uwzględnieniem klauzuli raczej pozytywnie wypowiadały się o takim rozwiązaniu. Z przeprowadzonych z pracownikami UMT wywiadów wynika, że bardzo dokładnie przygotowywali się do wdrożenia klauzul społecznych. Takie gruntowne i racjonalne podejście na pewno zaprocentuje w przyszłości, gdyż jak pokazują dane warto kontynuować to działanie. W podrozdziałach raportu, gdzie pytano o użyteczne rozwiązania bądź najważniejsze rezultaty PROGRAMU bardzo często wśród wymienianych wskazywano klauzule społeczne.

Wszyscy respondenci badań jakościowych wypowiadali się pozytywnie o stosowaniu klauzul społecznych w zamówieniach publicznych pokazując istotne zalety tego rozwiązania prawnego.

Dla mnie klauzule społeczne. To jest chyba najważniejsze działanie i najbardziej przydatne i jeżeli efektem tego PROGRAMU – a mam nadzieję, że tak będzie – taki automatyzm w stosowaniu tych klauzul. To znaczy my nie będziemy stosować, bo realizujemy program tylko będziemy stosować, bo uważamy, że to wspiera rynek PES-ów i nie przeszkadza jednocześnie rynkowi takiemu komercyjnemu, a takie przekonanie jest – to będzie dobrze.

Uważam, że tak. Jeżeli się zdarzy, że jakkolwiek człowiek niepełnosprawny czy osoba bezrobotna, wykluczona, jedna chociażby na tym skorzysta to znaczy, że warto. Czy niepełnosprawna i będzie miała zajęcie i dostanie parę złotych. To warto. Tylko jest kwestia uwarunkowań prawnych.

Stosowanie klauzul społecznych w procedurach przetargowych warto upowszechniać. Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych mogą być bardzo ważnym instrumentem wspierania przedsiębiorczości społecznej, czy –

²² Ibidem.

szerzej – takich zjawisk ekonomicznych, które mają pozytywny wpływ na społeczeństwo i lokalne wspólnoty. Samorządy poprzez zlecanie zadań publicznych przedsiębiorstwom społecznym mogą łączyć zakup usług lub towarów z osiągnięciem dodatkowych korzyści społecznych w postaci na przykład tworzenia miejsc pracy dla osób długotrwale bezrobotnych lub osób niepełnosprawnych. A to nieoceniona wartość dodana procedur, do których stosowania samorząd i tak jest zobowiązany. Wartość polegająca na tym, że zwiększamy szansę na trwałą integrację zawodową i społeczną osób wykluczonych społecznie.

Problemy i zagrożenia

Problemem i pewnego rodzaju zagrożeniem dla klauzul społecznych może być słabe zainteresowanie PES udziałem w zamówieniach oraz nikła wiedza z obszaru PZP.

Warto w tym przypadku prowadzić działania upowszechniające wśród PES tak, aby postarać się je zaktywizować i zachęcić do pozyskiwania zamówień od administracji oraz, że administracja publiczna jest gotowa je wspierać. Warsztaty z prawa zamówień publicznych mogłyby być realizowane raz na kwartał bądź raz na pół roku przez pracowników UMT zajmujących się zamówieniami publicznymi, byłoby to działanie bezkosztowe i upowszechniające oraz pokazujące, że administracji zależy na rozwoju PES i wsparciu ich w działaniu na rynku komercyjnym.

Realizacja takich szkoleń przez praktyków oraz osoby, które na co dzień pracują przy postępowaniach będą w stanie pokazać najczęstsze błędy, informować o nowelizacji ustawy, wskazywać gdzie i jakie dokumenty należy zdobyć np.: w przypadku przetargu europejskiego.

Innym zidentyfikowanym problemem jest obawa pracowników administracji publicznej, że nikt się nie będzie zgłaszał do przetargu z klauzulą społeczną. Czasem jednak, gdy zdecydują się na zastosowanie klauzuli, rzeczywiście nie otrzymują żadnej oferty i unieważniają postępowania albo jest mała konkurencyjność gdyż wpływa mało ofert. Zniechęca to do dalszego ich stosowania. Jak wynika z obserwacji eksperta *do postępowań ogłaszanych z klauzulą, zgłasza się mniej podmiotów niż zwykle, jednak uważa on, że nie powinno to być czynnikiem zniechęcającym do stosowania klauzul, gdyż oferty najczęściej usługi świadczą na wysokim poziomie i brak jest sygnałów od zamawiających wskazujących na problemy z realizacją przedmiotu zamówienia*²³.

Podsumowanie

Ogólna statystyka, jak na szesnastomiesięczny okres stosowania klauzul społecznych nie jest zbyt imponująca. Jednak na początkowym etapie takich działań nie liczy się efekt skali a **fakt odpowiedniego przygotowania**, przeanalizowania możliwych

²³ Majewski J., Raport końcowy z monitoringu działania 1.3. Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli społecznej, Raport wewnętrzny na potrzeby projektu.

zamówień czy postępowań pod kątem zastosowania klauzuli oraz efekt końcowy w postaci realizacji przedmiotu umowy - zatrudnienie osoby wykluczonej społecznie. Z raportu wewnętrznego wynika, że większość z postępowań i zapytań ofertowych z uwzględnieniem klauzuli społecznej zakończyła się sukcesem, podpisaniem umowy i skuteczną realizacją zadania²⁴. Należy kontynuować stosowanie klauzul społecznych, zachęcać pracowników GMT do analizowania postępowań i w adekwatnych stosowania wypracowanych zapisów. Dobrze byłoby podjąć działania upowszechniające na zasadzie organizowania bezpłatnych szkoleń dla PES i podmiotów gospodarczych z zamówień publicznych w celu podniesienia świadomości istnienia PES, wiedzy z obszaru pzp oraz umożliwienia nawiązania kontaktów pomiędzy PES, przedsiębiorcami i administracją publiczną. Wsparcie PES w takim zakresie może przyczynić się do zwiększenia ich zainteresowania dostosowaniem oferty usługowej i produktowej a tym samym do ekonomizacji działań.

2) PLATFORMA PES-TOR

Przedmiot case study

Platforma internetowa PES-TOR wypracowana w ramach PROGRAMU.

Cele i obszar działania

PES-TOR to informatyczne narzędzie wyposażone w różnego rodzaju funkcjonalności mające na celu zebranie w jednym miejscu informacji i danych zarówno o podmiotach ekonomii społecznej w Toruniu jak również informacji przydatnych PES do funkcjonowania w przestrzeni publicznej. Platforma PES-TOR jest także przestrzenią dla pracowników GMT w zakresie umieszczania informacji związanych z działalnością administracji publicznej. Platforma stanowi miejsce komunikacji przede wszystkim dla pracowników Urzędu Miasta Torunia i toruńskich podmiotów ekonomii społecznej, ale także dla mieszkańców Torunia. Platforma ma być pomocna w rozwijaniu współpracy i budowaniu zaufania między administracją lokalną, a toruńskimi podmiotami ekonomii społecznej.

Elementami platformy są m.in.:

- ❖ **Giełda Zamówień Społecznie Odpowiedzialnych** – umożliwia kontakt między potencjalnymi sprzedawcami-usługodawcami, a potencjalnymi klientami-usługobiorcami. Składa się m.in. z: bazy PES gdzie dostępne są dane teleadresowe organizacji a także obszar ich działalności – baza ma swoje odzwierciedlenie na mapie PES;
- ❖ **Bazy produktów/usług** gdzie PES mogą prezentować swoją ofertę;

²⁴ Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy, CISTOR

- ❖ **Zakładka zapotrzebowanie** - umieszczane są przez pracowników GMT, PES i mieszkańców informacje o zapotrzebowaniu na wykonanie różnego rodzaju usług czy produktów;
- ❖ **Banku Sprzętu**, który jest odpowiedzią na problemy PES w zakresie braku odpowiedniego zaplecza sprzętowego do prowadzenia swojej działalności. Każdy chętny, zalogowany użytkownik, ma możliwość nieodpłatnie przekazać niepotrzebny mu sprzęt, urządzenie lub inny produkt na rzecz PES;
- ❖ **Baza lokalowa Urzędu Miasta Torunia i mapa wolnych i zajętych lokali wynajmowanych przez Gminę Miasta Toruń** – celem działania jest wzrost przejrzystości polityki lokalowej Gminy, łatwiejszy dostęp dla organizacji do lokali wynajmowanych przez Gminę na preferencyjnych warunkach²⁵.

Adresaci przedsięwzięcia

Podmioty ekonomii społecznej, pracownicy UMT.

Podmiot odpowiedzialny za realizację

Za wykonanie platformy odpowiedzialny był lider projektu, natomiast za umieszczanie informacji i za wprowadzanie i aktualizację danych – pracownicy GMT, PES.

Zaplecze materialne

Działanie było finansowane z budżetu projektu.

Przebieg realizacji

Platforma była tworzona w okresie od XII.2012 do I.2013 roku. Narzędzie informatyczne ruszyło 8.II.2013 roku. PES-TOR był testowany w okresie od II. 2013 roku do IV.2014 roku.

Przez cały okres testowania nadzór nad prawidłowym działaniem Platformy sprawował specjalista ds. narzędzia IT, odpowiadał on za:

- Obsługę techniczną narzędzia IT;
- Diagnostykę poprawności działania Narzędzia IT wraz z usuwaniem stwierdzonych usterek;
- Zapewnienie poprawnej i stabilnej pracy wszystkich aplikacji platformy;
- Wsparcie użytkowników Narzędzia IT (pracowników Urzędu Miasta Torunia i podmiotów ekonomii społecznej).

Ze strony UMT za część zadań realizowanych na platformie odpowiedzialne były dwie osoby, jedna za promocję polityki lokalowej, druga za bank sprzętu i mapę wsparcia PES.

²⁵ Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy, CISTOR

Na platformie zakładali konta przedstawiciele PES, UMT i mieszkańcy Torunia. Do bazy PES dodawane były nowe organizacje, uzupełniania była baza lokali udostępnianych przez UMT, sprzętu, produktów i usług oferowanych przez PES i inne.

Tabela 7. Liczba unikalnych użytkowników odwiedzających platformę w trakcie testowania

Miesiąc	Liczba unikalnych użytkowników
II-III. 2013	548
IV-VI.2013	746
VII-IX.2013	586
X-XII.2013	716
I-III.2014	714
IV.2014	299
RAZEM	3609

Źródło: Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy, CISTOR

Tabela 8. Liczba założonych kont na Platformie PES-TOR przez użytkowników

	Przedstawiciele PES	Pracownicy UMT	Osoby fizyczne	SUMA
SUMA	81	7	59	147

Źródło: Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy, CISTOR

Założone w PROGRAMIE wartości wskaźników zostały zrealizowane powyżej założonego poziomu.

Słabe i mocne strony przedsięwzięcia

W założeniu platforma ma być narzędziem do agregowania i przetwarzania informacji o PES, ma także spełniać funkcje promocyjne oraz upowszechniające wiedzę o PES. Respondenci badania podkreślali, że spełniła one te funkcje:

Ma dostarczać informacji przede wszystkim. I być użyteczna chociażby w przygotowywaniu różnych postępowań, bo trzeba wysłać zawsze zapytanie do kilku oferentów i tam jest baza kontaktów, wiadomo, z kim się skontaktować.

Na pewno przydatnym narzędzie, bo chociażby umożliwia poznanie się wzajemne, tak, czy aktualizację danych organizacji. Ja na przykład taką ankietę – GUS mi przysłał – i w ciągu kilku dni miałam zaktualizować wszystkie dane dotyczące stowarzyszeń. I wiadomo, że w ramach tego nadzoru nie wysyłamy, nie nękamy – jak to niektóre stowarzyszenia wręcz mówią – pism o aktualizację danych, kontaktu czy siedziby. Tutaj organizacje same

udostępniają te dane, tak. I wtedy łatwiejszy jest kontakt. Korzystałam z informacji, jakie są zawarte na temat organizacji na tej platformie.

W badaniach jakościowych ocena działania i funkcjonalności platformy była różnie formułowana. Część respondentów wypowiadała się o niej w sposób przychylny a na pytanie czy coś w niej zmienić wskazywali, że nie ma takiej potrzeby, gdyż ma być prostym narzędziem.

Ja uważam, że jest dobra. Chodzi o to, żeby pokazać, jaki jest sprzęt, jakie są jego wartości użytkowe i tyle. No i zgłosić się po ten sprzęt. Więc z tego punktu widzenia platforma jest dobra, ma być prosta, łatwa w obsłudze.

Nie miałam problemu, żeby tam coś w niej znaleźć. Tylko właśnie tu jest zachęcenie od tej organizacji do korzystania z niej.

Jeśli chodzi o sam interfejs, to nie miałam problemu by się tam zalogować i zobaczyć gdzie jest baza usług, gdzie jest sprzętu, zakładki są czyste, przejrzyste znaczy się i nie ma problemu.

Niemniej pojawiały się także słowa krytyki, które dotyczyły braku pewnych funkcjonalności, nawigacji czy designu. Respondenci w badaniach jakościowych wskazywali, że platforma PES-TOR wymaga obecnie dostosowania do aktualnych trendów w IT.

Jeżeli projekt trwa 1-2 lata, a pisany był jeszcze kilka miesięcy wcześniej, a ewaluacja następuje później, to przez ten czas jest pięć kamieni milowych, – jeśli chodzi o internet i komunikację to się bardzo dużo zmieniło..

(...) powinniśmy jeszcze bardziej wyjść tutaj do organizacji pozarządowych, do PES, żeby dowiedzieć się jak może jeszcze bardziej uprościć to narzędzie. Jak spowodować, żeby jednak było większe zainteresowanie tym narzędziem. Żeby ono faktycznie gdzieś po tym projekcie nie zniknęło tylko żeby było wykorzystywane. Bo wydaje mi się, że jednak nie ma takiego zainteresowania, jakie powinno być właśnie tą bazą, tym narzędziem internetowym.

Głosy jakby od użytkowników, żeby jeszcze zmodyfikować właśnie platformę, żeby była możliwość jakby takiego właśnie komentowania, żeby użytkownicy mogli sami jeszcze dodawać takie jakieś informacje, takie coś ala forum właśnie, żeby tam się znalazło.

Mimo, że respondenci wskazują, że platforma jest przydatnym narzędziem, to generalnie warto zastanowić się nad jej przebudowaniem i dostosowaniem do aktualnych trendów tak, aby funkcjonalność narzędzia była wyższa i zgodna z współczesnymi standardami. Poprawa funkcjonalności niektórych z elementów jak: określenie statusu danego przedmiotu do oddania, czy dodanie archiwum danej kategorii, podpięcie wtyczek społecznościowych, można zrobić bezkosztowo. Jak już

zostało zarekomendowane, warto podjąć współpracę z przedstawicielami środowisk zajmujących się projektowaniem społecznościowym, jak np. Koduj dla Polski, czy z Uniwersytetem w Toruniu bądź rozeznac wśród organizacji pozarządowych, w celu zorganizowania warsztatów przebudowy narzędzia internetowego wraz z dodaniem i poprawą funkcjonalności.

Problemy i zagrożenia

Warto pamiętać, że wymagania względem narzędzi internetowych będą się ciągle zmieniać, dlatego, że internet i jego zasoby oraz możliwości bardzo szybko się rozwijają. Jeśli platforma ma być narzędziem użytecznym trzeba ją systematycznie i interwałami dostosowywać. Przy planowaniu takich przedsięwzięć należy brać pod uwagę grupy docelowe oraz ich umiejętności technologiczne. Dla osób młodych, im więcej ciekawych rozwiązań tym lepiej, lecz dla osób po 45 roku życia platforma musi być bardzo czytelna, czyli mnogość funkcjonalności dla młodych osób trzeba zgrabnie wbudować, tak żeby osoby mniej obeznane z nowinkami technologicznymi czy ze słabszymi kompetencjami w obszarze IT nie odczuwały chaosu bądź nawet nie zostały wykluczone jako użytkownicy.

Zagrożeniem, które zostało zasygnalizowane to brak scentralizowanego zarządzania platformą przez jedną instytucję w tym promowanie, aktualizowanie danych, pozycjonowanie oraz zarządzanie, które może spowodować słabnące zainteresowanie platformą i jej funkcjonalnościami oraz rozmycie odpowiedzialności za taki stan rzeczy.

Wprawdzie liczba wejść na platformę była znacznie wyższa od założonej, to jednak został zasygnalizowany problem powszechności narzędzia oraz jego promocji, dlatego proponuje się połączenie administrowania platformą PES-TOR bądź wybranych jej funkcjonalności ze stroną OrbiToruń.pl, w celu uzyskania efektu dźwigni.

Podsumowanie

Uruchomienie platformy PES-TOR to tak naprawdę początek drogi, następnie powinno się uważnie analizować jej funkcjonowanie, a szczególnie poziom zainteresowania użytkowników, gdyż on warunkuje jej funkcjonowanie.

3) TORUŃSKIE FORUM EKONOMII SPOŁECZNEJ

Przedmiot case study

I Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej

Cele i obszar działania

Celem Forum miało być skłonienie przedstawicieli PES do pokazania efektów swoich działań z wyeksponowaniem obszarów deficytowych.²⁶

Adresaci przedsięwzięcia

Podmioty ekonomii społecznej, III sektor, administracja publiczna, media i wszyscy interesujący się tematyką ekonomii społecznej.

Podmiot odpowiedzialny za realizację

Urząd Miasta Toruń oraz Rada Działalności Pożytku Publicznego

Zaplecze materialne

Działanie było finansowane ze środków projektu oraz z budżetu Urzędu Miasta Torunia.

Przebieg realizacji

Zaplanowane w PROGRAMIE I Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej połączone z X Toruńskim Forum Organizacji Pozarządowych organizowanym przez Urząd Miasta Torunia.

28 października 2013 r. w Hotelu FILMAR w Toruniu po raz dziesiąty odbyło się Toruńskie Forum Organizacji Pozarządowych organizowane przez Urząd Miasta Torunia oraz Radę Działalności Pożytku Publicznego, współorganizatorem wydarzenia było CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne, dzięki zaangażowaniu Lidera projektu X Forum NGO zostało wzbogacone o I Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej.

Główną intencją rozszerzenia Forum o treści związane z ekonomią społeczną była promocja III sektora oraz przedsiębiorczości społecznej, poprzez pokazanie, że w wyniku podejmowanych inicjatyw obywatelskich rodzi się potencjał do zatrudniania i dostarczania na rynku dóbr i usług, przy jednoczesnym uwzględnianiu w ramach podejmowanej aktywności społecznych celów. O czym także wspomniał prezydent Torunia Michał Zaleski w swoim przemówieniu, podczas uroczystego otwarcia Forum²⁷.

Na zaproszenie CISTOR SPS wystąpili eksperci z różnych miast Polski. Uczestnicy starali się odpowiedzieć na pytanie „Czy podmioty ekonomii społecznej mogą skutecznie wspierać miasto w realizacji zadań publicznych?” wskazując przykłady zadań publicznych realizowanych przez podmioty ekonomii społecznej, narzędzia jakie

²⁶ Strategia Wdrażania Projektu innowacyjnego Testującego, Toruń, 2012

²⁷ Ewaluacja wewnętrzna ocena wyników testowania – raport końcowy, CISTOR

są wykorzystywane przy ich realizacji, a także opowiadając jak wygląda współpraca PES-ów z administracją publiczną w ich miastach²⁸.

Największe zainteresowanie wzbudziło wystąpienie Jana Jakuba Wygnańskiego, Przedstawiciela Pracowni Badań i Innowacji Społecznych STOCZNIA, który w bardzo ciekawy i trafny sposób przedstawił sytuację trzeciego sektora w Polsce.

Uczestnicy Forum wzięli również udział w różnych panelach tematycznych:

- ❖ Inkubator przedsiębiorczości społecznej w Toruniu - diagnoza potrzeb,
- ❖ Prezentacja narzędzia do składania wniosków o dofinansowanie w miejskich konkursach dla NGO,
- ❖ Własność intelektualna i prawa autorskie w działalności organizacji pozarządowych,
- ❖ Seniorzy w mieście Toruniu.

Po ich zakończeniu, prowadzący przedstawili postulaty i wnioski wypracowane w grupach podczas warsztatów.

Forum towarzyszyły Targi Ekonomii Społecznej, podczas których kilka podmiotów ekonomii społecznej, na specjalnie przygotowanych stanowiskach, mogło zaprezentować swoją działalność oraz oferowane przez siebie produkty czy usługi.

Słabe i mocne strony przedsięwzięcia

Respondenci badania ilościowego oceniają Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej, jako użyteczne działanie oraz jako trafne z punktu widzenia niwelowania barier pomiędzy GMT i PES, podnoszenia wzajemnej wiedzy o swoich działaniach oraz podnoszenia zaufania pomiędzy tymi dwoma grupami. Te oceny znajdują odzwierciedlenie w badaniach jakościowych.

Forum, jak najbardziej przydatne dla podmiotów ekonomii społecznej. Forum to wymiana doświadczeń, wymiana takich różnych poglądów, zdań. To jest dobre miejsce gdzie mogą się spotkać i podmioty ekonomii społecznej i administracja.

Słabą stroną przedsięwzięcia było „zgubienie” tematyki ekonomii społecznej w trakcie Forum, gdyż sesje były prowadzone równolegle, co spowodowało, że uczestnictwo w warsztatach nie spotkało się z tak licznym odzewem jak zakładano.

To, co było w ubiegłym roku, jeśli chodzi o samo Forum nie było dobre. Ja sam byłem, przyglądałem się, brałem udział w jednym z warsztatów i uważam, że ten temat nie był przygotowany dobrze. A dodatkowo zainteresowanie..., mimo że ciekawie brzmiały tytuły warsztatów – zainteresowanie uczestników było niewielkie. To pokazuje, że jeszcze świadomość wśród samych „pozarządówek” jest

²⁸ Ibidem.

niewielka i rzeczywiście tych PES-ów wbrew definicji użytej w programie, nie jest kilkaset tylko kilka. Tutaj na miejscu lokalnie. I dlatego było takie małe zainteresowanie. Ja bym wolał udoskonalić, poprawić jakość przygotowanych paneli związanych z PES-ami ujętych normalnie w programie NGO niż silić się na nazwę, za którą niewiele się kryje. Ja uważam, że nazwa nie czyni jakości tylko zawartość.(...) I dla mnie organizowanie Forum PES-ów dla samej organizacji Forum – po to, żeby było w nazwie, bo to jest wpisane w program – nie ma sensu. Istotna jest zawartość merytoryczna i może to być element Forum NGO. I jeżeli będzie merytorycznie dobrze przygotowany to wówczas stanie się wartością sam w sobie. I być może z biegiem czasu stanie się osobną imprezą.

(...) problem polegał na tym, że zaproszono zbyt dużą ilość ekspertów, to była część, która dotyczyła w ogóle całego forum organizacji pozarządowych miasta Torunia. I mając zaproszonych wyśmienitych gości jak Kuba Wygnański nagle odbył się panel ekonomii społecznej, w którym wystąpiło 6 osób, które średnio były z ekonomią społeczną związane. Nie chcę przytaczać nazwisk, natomiast generalnie chodzi o to, że nie wykorzystano tych ekspertów, którzy przyjechali. Zrobiono panel dla 6 ekspertów, 2h, co oznaczało, że oni mogli się tylko przedstawić.

Sam pomysł forum ekonomii społecznej jest dobry, ale pod warunkiem, że będzie w jakiś sposób wydzielony, jako odrębny. Nie panel dla wszystkich grup, które się spotykały – dla 100 osób z takiego forum organizacji pozarządowych prezydenta miasta Torunia, tylko żeby to była część, na którą przyjdą osoby tylko zainteresowane. Bo problem zawsze polega na tym, że jeśli mamy 100 osób to może 15-20 z nich jest zainteresowanych ekonomią społeczną. Reszta jest zainteresowana finansowaniem organizacji pozarządowych przez urząd miasta, konkursami, tematyką senioralną itd. W momencie, kiedy jest tylko zakres ekonomii społecznej poruszany na panelu ogólnym w sposób taki niezbyt profesjonalny do tego może to być zniechęcające do reszty.

Problemy i zagrożenia

Problemem do rozważenia pozostawało pytanie czy kontynuować organizację Forum Ekonomii Społecznej i tutaj odpowiedź respondentów jest jednogłośnie, że tak, należy kontynuować takie działania.

Pytanie pozostaje zatem w zakresie formuły przedsięwzięcia, czyli czy Forum ES ma być organizowane jako osobne wydarzenie czy może należałoby podtrzymać rozpoczętą praktykę i połączyć je z Forum Organizacji Pozarządowych.

Spora część respondentów i ekspertów uważa, że należałoby oba Fora połączyć. Po pierwsze grupa docelowa jest bardzo zbliżona, po drugie program wystąpień będzie atrakcyjniejszy, po trzecie jest to korzystne z punktu widzenia gospodarowania

finansami, po czwarte ekonomia społeczna w Polsce jest w fazie rozwoju, po piąte Forum Organizacji Pozarządowych zakorzeniło się już w świadomości i warto byłoby skorzystać z tego, gdyż pomoże to w upowszechnianiu wiedzy o ekonomii społecznej. Plusem dla Forum NGO będzie fakt odświeżenia formuły oraz wprowadzenia interesującego wątku, jakim jest ekonomia społeczna.

Normalne, że jeśli wydarzenie istnieje 10 lat to jak ktoś się do tego podłącza to siłą rzeczy korzysta z marki, rozpędu tego poprzedniego wydarzenia, więc to jakby mogę powiedzieć – naturalny proces.

Uważam, że na obecnym etapie rozwoju PES-ów robienie Forum jest działaniem nadmiarowym. Moim zdaniem ta tematyka powinna coraz częściej pojawiać się w ramach Forum NGO. Powinna być silnie reprezentowana, ale jeszcze jest chyba za szybko, żeby nadawać temu tak duży wymiar jak osobne Forum, na przykład. Albo, jako równoważne Forum z Forum NGO. Dlatego ja bym wolał, żeby tematyka PES-u była silnie akcentowana w programie Forum dla organizacji pozarządowych. Bo to nie chodzi o nazewnictwo, tak naprawdę. Też mówimy wprost.

Ja bym bardziej widziała, żeby pierwszego dnia było Forum NGO, a drugiego ekonomii społecznej i żeby ludzie przyjeżdżali na dwa dni.

Zagrożeniem dla kolejnego Forum może być powielenie błędu organizacyjnego z I Forum ES, aby go uniknąć, można wydzielić wątek ekonomii społecznej i zarezerwować czas tylko dla niego.

Uważam, że należy realizować jako część Forum Organizacji Pozarządowych w następnych latach forum ekonomii społecznej, ale jako jeden z warsztatów, który będzie trwał 2-3 h na konkretny temat wydzielony w odrębnej sali. Tak ma się to odbyć w tym roku – jako członek rady działalności pożytku publicznego jestem jedną z osób, która przygotowuje forum i animuje to działanie i będziemy dążyli do tego, żeby w jakiś sposób to oddzielić wewnątrz.

Problemem może być powielanie się grupy docelowej oraz, że grupa PES ekonomizująca swoje działania jest nadal niewielka.

Innym zagrożeniem dla wspólnej Formuły Forów może być to, że ekonomia społeczna zostanie „przysłonięta” przez tematykę dla NGO, gdyż więcej spotkań, warsztatów i paneli będzie poświęconych dla NGO.

Ostatnim z zagrożeń są krytyczne oceny nt. Forum Organizacji Pozarządowych pod kątem poziomu merytorycznego, co może wpłynąć na uczestnictwo, że potencjalni zainteresowani nie będą zainteresowani tematyką ekonomii społecznej.

Jak widziałam na tym toruńskim forum organizacji pozarządowych to głównie takie podsumowania roku. Co ze środkami publicznymi się działo, ile

zostało udzielonych, jak rozliczonych. Natomiast możliwe, że forum podmiotów ekonomii społecznej połączone z tym forum stworzyłoby tę platformę do większej liczby szkoleń. Czy również na tym forum mogłyby się prezentować organizacje toruńskie. Nie tylko gości z zewnątrz zapraszać, ale osiągnięcia organizacji toruńskich mogłyby być prezentowane.

Problematycznym elementem dla organizowania Forum jest fakt bliskości z innym organizowanym wydarzeniem - Tygodniem Ekonomii Społecznej. Tematycznie i zakresem wydarzenia się pokrywają.

Forum ekonomii społecznej – co do zasady potrzebna rzecz, natomiast od 5 lat robiony jest wojewódzki tydzień ekonomii społecznej i z uwagi na bliskość terminów tych wydarzeń wydaje mi się nie do końca trafione, jakby w tym terminie. Ono było robione w październiku, a ten tydzień ekonomii społecznej jest we wrześniu. Tak naprawdę, miesiąc po miesiącu mamy wydarzenia o tym samym charakterze. Co do zasady wydarzenie dobre, natomiast myślę, że akurat w tym projekcie niekoniecznie z uwagi, że podobne jest miesiąc wcześniej.

Bliskość wydarzeń o tej samej tematyce, a co za tym idzie możliwym pokrywaniu się tematycznie paneli, wystąpień może spowodować, że któreś ucierpi, dlatego warto na bieżąco śledzić, co jest organizowane i jaki prezentowany będzie zakres.

Poza wysokim poziomem merytorycznym dla wystąpień oraz warsztatów pojawiły się także inne oczekiwania a niespełnienie oczekiwań odbiorców także może być zagrożeniem na przyszłość. Respondenci wskazywali na potrzebę silnego networkingu i umożliwienie nawiązywania kontaktów oraz pokazywanie dobrych praktyk.

Tak, oddzielone. I uważam, że to powinna być impreza dwudniowa, gdzie ludzie będą mieli możliwość nie tylko się czegoś dowiedzieć, pogadać, dyskutować, ale też i poznać i networkiNGować. Dopiero wczoraj wróciłam z takiej konferencji, która tak wyglądała i uważam, że to było świetne rozwiązanie. Uważam, że to warto zrobić raz, a dobrze. A jak ktoś z innych części województwa przyjeżdża do Torunia to żeby jednak został na noc, drugiego dnia, żeby więzi się zacieśniły.

Podsumowanie

Organizacja I Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej wpisuje się w ciągły początek procesu ekonomizacji podmiotów trzeciego sektora. Biorąc jednak pod uwagę pewne trudności organizacyjne w zakresie jego realizacji, ważna jest modyfikacja jego formy. Ewaluatorzy, na podstawie przeprowadzonych analiz sugerują dwa alternatywne rozwiązania. Pierwsze dotyczy połączenia Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej z Forum Organizacji Pozarządowych, łącząc je w samym tytule („Toruńskie Forum Organizacji Pozarządowych i Ekonomii Społecznej”), jak i w aspektach programowych.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Druga dotyczy organizacji odrębnego bloku samej ekonomii społecznej, czy to w postaci warsztatów, wykładów, czy paneli podczas Forum Organizacji Pozarządowych w Toruniu.

Literatura

1. Jurszo R., Klimek P., Piekutowski J., Sobolweski A., Raport końcowy „Współpraca podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej miasta Torunia”, Szczecin 2012 r.
2. Program współpraca Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014, Toruń, 2012 r.
3. Strategia wdrażania projektu innowacyjnego testującego, Toruń, 2012 r.
4. Ignaszczak, M., Ewaluacja wewnętrzna, ocena wyników testowania – raport końcowy Projekt: „PI-PWP: Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES”,
5. Majewski, J. Raport końcowy z monitoringu działania 1.3. Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli społecznej.
6. Ptaszek, M., Raport końcowy z monitoringu działania 2.1. Promocja polityki lokalowej ramach Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014.
7. Dokurno, E. Raport końcowy z monitoringu działania 4.2. Narzędzie do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich PES w obszarze kultury ramach „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014”.
8. Łukowski, G. Raport z realizacji zadań specjalisty ds. narzędzia IT.
9. Leszczyński, Ł. Raport dot. skuteczności i efektywności prowadzonych działań dotyczących testowania banku sprzętu w ramach projektu pn. „Program Współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014”.
10. Dr hab. Piątek, Raport dla zespołu monitorującego wdrażanie ekonomii społecznej.
11. Karwacki, A. Raport końcowy z testowania działania 4.2. Narzędzie do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich podmiotów ekonomii społecznej w obszarze kultury – wnioski z wdrażania karty oceny wniosków o dotacje i inspiracje do dalszych działań.

Spis wykresów

Wykres 1. Respondenci ze względu na grupę docelową. Badanie ilościowe	12
Wykres 2. Respondenci badania ewaluacyjnego testującego. Badanie ilościowe	12
Wykres 3. Podział respondentów podmiotów ekonomii społecznej. Badanie ilościowe	13
Wykres 4. Poziom uczestnictwa w działaniach PROGRAMU. Dane ogólne [w %]	14
Wykres 5. Poziom korzystania z narzędzi PROGRAMU. Dane ogólne [w %]	15
Wykres 6. Poziom uczestnictwa pracowników administracji lokalnej w działaniach PROGRAMU [w %]	16
Wykres 7. Poziom uczestnictwa podmiotów ekonomii społecznej w działaniach PROGRAMU [w %]	16
Wykres 8. Poziom korzystania z narzędzi PROGRAMU przez podmioty ekonomii społecznej [w %]	17
Wykres 9. Poziom korzystania z narzędzi PROGRAMU przez pracowników administracji lokalnej [w %]	18
Wykres 10. Wzmocnienie współpracy pomiędzy administracją samorządową a podmiotami ekonomii społecznej, jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Dane ogólne [w %]	19
Wykres 11. Wzmocnienie współpracy pomiędzy administracją samorządową a PES jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Podział na użytkowników i odbiorców [w %]	20
Wykres 12. Wzrost zaufania pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Dane ogólne [w %]	21
Wykres 13. Wzrost zaufania pomiędzy administracją lokalną a PES jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Podział na użytkowników i odbiorców	22
Wykres 14. Uświadomienie wzajemnych potrzeb pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Ogólne dane [w %]	23
Wykres 15. Uświadomienie wzajemnych potrzeb pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej jako efekt Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014. Odpowiedzi użytkowników i odbiorców [w %]	23
Wykres 16. Czy działania, w których brał/a Pan/i udział bądź narzędzia, z których Pan/i korzystał/a, spełniły Pana/i oczekiwania? Ogólna ocena [w %]	29
Wykres 17. Ocena spełnienia oczekiwania względem działań, w których respondent brał udział bądź narzędzia, z którego respondent korzystał. Podział na użytkowników i odbiorców [w %]	30
Wykres 18. Ocena trafności działań w testowanym PROGRAMIE. Odpowiedzi respondentów nieuczestniczących w PROGRAMIE [w %]	31
Wykres 19. Ocena trafności działań w testowanym PROGRAMIE. Odpowiedzi respondentów nieuczestniczących w PROGRAMIE [w %]	32
Wykres 20. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu działań. Ogólna ocena [w %]	34
Wykres 21. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu narzędzi. Ogólna ocena [w %]	35

Wykres 22. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu działań. Odpowiedzi administracji samorządowej [w %]	43
Wykres 23. Ocena użyteczności realizowanych w ramach projektu działań. Odpowiedzi podmiotów ekonomii społecznej [w %]	44
Wykres 24. Ocena użyteczności narzędzi stworzonych w ramach projektu. Odpowiedzi podmiotów ekonomii społecznej [w %]	44
Wykres 25. Ocena użyteczności narzędzi stworzonych w ramach projektu. Odpowiedzi administracji publicznej [w %]	45
Wykres 26. Ocena przeprowadzonych działań promocyjnych pod kątem adekwatności i wyczerpalności. Ogólna ocena [w %]	57
Wykres 27. Ocena przeprowadzonych działań promocyjnych pod kątem adekwatności i wyczerpalności [w %]	57
Wykres 28. Działania, które mogą zwiększyć skuteczność i użyteczność wypracowanego PROGRAMU współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną [w %]	60
Wykres 29. Działania, które mogą zwiększyć skuteczność i użyteczność wypracowanego programu współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną. Podmioty ekonomii społecznej [w %]	61
Wykres 30. Działania, które mogą zwiększyć skuteczność i użyteczność wypracowanego programu współpracy podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną. Administracja lokalna [w %]	62
Wykres 31. Chęć udziału w podobnym projekcie w przyszłości [w %]	62
Wykres 32. Chęć udziału w podobnym projekcie w przyszłości [w %]	63
Wykres 33. Chęć udziału w podobnym projekcie w przyszłości. Respondenci, którzy nie uczestniczyli w działaniach PROGRAMU ani nie testowali narzędzia [w %]	63
Wykres 34. Utrzymanie zaangażowania beneficjentów oraz użytkowników programu po zakończeniu działań projektowych. Dane ogólne [w %]	65
Wykres 35. Utrzymanie zaangażowania beneficjentów oraz użytkowników programu po zakończeniu działań projektowych. Podział na użytkowników i odbiorców [w %]	65

Spis tabel

Tabela 1. Cele szczegółowe PROGRAMU i powiązane z nimi działania	6
Tabela 2. Szczegółowe pytania ewaluacyjne	9
Tabela 3. Metody badawcze wykorzystane w ewaluacji	10
Tabela 4. Wskaźniki wykonane w pierwszej fazie projektu	51
Tabela 5. Wskaźniki wykonane w drugiej fazie projektu	52
Tabela 6. Osiągnięte wartości wskaźników dotyczących upowszechniania i PROGRAMU.	59
Tabela 7. Liczba unikalnych użytkowników odwiedzających platformę w trakcie testowania	94
Tabela 8. Liczba założonych kont na Platformie PES-TOR przez użytkowników	94

Spis rysunków

Rysunek 1. Grupa docelowa projektu	7
Rysunek 2. Kryteria ewaluacyjne zastosowane w ewaluacji zewnętrznej PROGRAMU	8

Załączniki

Załącznik nr 1 Scenariusz IDI Realizatorzy projektu

Dzień dobry nazywam się Spotykamy się tu w związku z oceną PROGRAMU wypracowanego w ramach projektu „Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną, jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES” realizowanego przez CISTOR, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Całość będzie nagrywana. Natomiast wszystko, co Pan/i powie jest poufne – nigdzie nie pojawią się Państwa nazwiska a podczas pisania raportu opinie nie będą przypisywane do konkretnych osób.

Zależy nam bardzo na Państwa opinii na temat testowanego programu, gdyż aktywnie uczestniczyli Państwo w jego wdrażaniu.

Rozmowa potrwa około 2h.

Rozgrzewka (około 5 minut)

Bardzo proszę, aby każdy się przedstawił, czyli powiedział kilka słów o sobie, jaki sektor Państwo reprezentują oraz w jakie działania w ramach projektu byli Państwo zaangażowani. Jaka była Państwa rola? W których działaniach udało się Państwo wziąć udział i z których efektów skorzystać?

Kryterium ADEKWATNOŚĆ/TRAFNOŚĆ

1. Czy Państwa zdaniem wypracowany program pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej jest adekwatny do potrzeb PES-ów i administracji lokalnej?
2. Jakie są korzyści dla grup docelowych programu?
3. W jakim stopniu udało się rozwiązać zdiagnozowane problemy, takie na przykład jak: słaby poziom współpracy i zaufania podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną czy niski poziom wiedzy administracji lokalnej nt. potrzeb podmiotów ekonomii społecznej oraz oferty PES
4. Czy uważają Państwo, że zrealizowane działania są adekwatne i aktualne do zdiagnozowanych problemów, które testowany program ma rozwiązać?

(Informacja dla moderatora, zdiagnozowane problemy:

- ✓ *Słabo rozwinięta ekonomia społeczna w Toruniu*
- ✓ *Niewielka wiedza administracji lokalnej na temat oferty podmiotów ekonomii społecznej*
- ✓ *Niski poziom wiedzy administracji lokalnej na temat ekonomii społecznej w ogóle*

- ✓ *Niewielka współpraca podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną*
- ✓ *W nikłym stopniu stratowanie przez podmioty ekonomii społecznej w postępowaniach przetargowych*
- ✓ *Podmioty ekonomii społecznej w znacznej mierze oczekują od administracji wsparcia finansowego*
- ✓ *PES sygnalizowały silną potrzebę wsparcia lokalowego i sprzętowego)*

Kryterium SKUTECZNOŚĆ

1. Czy Państwa zdaniem możliwe jest zwiększenie skuteczności programu? Pod jakimi warunkami?
2. Jak Państwa zdaniem były / są największe trudności dla skutecznego działania testowanego programu? I dlaczego?
3. Czy Państwa zdaniem zrealizowane w ramach programu działania przyczyniły się do zwiększenia poziomu zaufania i skali współpracy pomiędzy administracją lokalną i podmiotami ekonomii społecznej?
4. Jaka będzie skuteczność programu w przyszłości i co może na nią wpływać negatywnie? Co należy zrobić, aby wdrażany program był skuteczniejszy?

Kryterium UŻYTECZNOŚĆ

1. Które Państwa zdaniem działania testowanego programu okazały się najbardziej użyteczne i przydatne dla podmiotów ekonomii społecznej a które dla administracji lokalnej? I dlaczego? **(Moderator przypomni po kolei działania projektowe)**

Pod koniec dyskusji po 1 pytaniu moderator zada SZCZEGÓŁOWE PYTANIA dotyczące funkcjonowania PLATFORMY PES-TOR oraz Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej

PLATFORMA PES-TOR

2. Proszę ocenić funkcjonalność PLATFORMY PES-TOR
3. Czy platforma jest przydatnym narzędziem?
4. Jakie przynosi korzyści dla grup docelowych?
5. Które elementy Pana/i zdaniem się sprawdzają a które nie?
6. Czy ma Pan/i jakieś sugestie odnośnie ulepszenia funkcjonalności, czyli poprawę działających bądź może dodatnie nowej?

Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej

7. Czy w Pan/i opinii byłby zasadne połączenie Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej z Toruńskim Forum Organizacji Pozarządowych? **(Informacja dla moderatora: Toruńskie Forum Organizacji Pozarządowych organizowane jest od dłuższego czasu)**
8. Jeśli tak, to dlaczego? Jeśli nie to dlaczego?

9. Czy zrealizowane w ramach programu działania przełożą się na podniesienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej?

Kryterium EFEKTYWNOŚĆ

1. Na ile jest to nowe, kreatywne rozwiązanie, na które jest zapotrzebowanie wśród PES-ów czy administracji publicznej?
2. Czy Państwa zdaniem wypracowany program oraz zrealizowane działania różnią się od wcześniejszych projektów w tym obszarze?
 - Czy były wcześniej realizowane podobne projekty?
3. Czy opłacało się tworzyć taki program?
4. Jaka jest Państwa zdaniem wartość dodana wypracowanego programu?

Kryterium TRAWAŁOŚĆ

1. Czy Państwa zdaniem program będzie kontynuowany po zakończeniu projektu?
 - Dlaczego? I od czego to zależy?
2. Kto może kontynuować poszczególne działania projektu? (**Moderator przypomni działania**)
3. W jaki sposób i w jakich obszarach Państwa zdaniem powinno się kontynuować podjęte działania na rzecz zacieśniania współpracy pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej?
4. O jakie działania Państwa zdaniem należałoby rozszerzyć program?

Kryterium ODDZIAŁYWANIE / WPŁYW

1. Czy Pani/Pana zdaniem testowany program może zostać zaadaptowany przez inne podmioty bądź instytucje w innych warunkach?

Załącznik nr 2 Scenariusz IDI PES i AL

Dzień dobry nazywam się Spotykamy się tu w związku z oceną PROGRAMU wypracowanego w ramach projektu „Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną, jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES” realizowanego przez CISTOR, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Całość będzie nagrywana. Natomiast wszystko, co Pan/i powie jest poufne – nigdzie nie pojawią się Państwa nazwiska a podczas pisania raportu opinie nie będą przypisywane do konkretnych osób.

Rozmowa potrwa około 20 min.

Informacja o projekcie

Czyta moderator

*Głównym celem projektu jest wzmocnienie współpracy toruńskich podmiotów ekonomii społecznej z lokalną administracją publiczną poprzez zwiększenie udziału tych podmiotów w realizacji gminnych polityk publicznych poprzez wypracowanie i przetestowanie innowacyjnego programu pt. „**Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014**”.*

Projekt ma wzmocnić oraz umożliwić ekonomizację działań podmiotów ekonomii społecznej, narzędziem wspierającym te procesy jest administracja lokalna, która ma przyczynić się do oceny skuteczności oraz do lepszego zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

Wśród zdiagnozowanych problemów podmiotów ekonomii społecznej oraz administracji lokalnej wyróżniono:

- ✓ *nisko poziom świadomości i wiedzy administracji lokalnej na temat oferty podmiotów ekonomii społecznej*
- ✓ *nikły poziom wiedzy administracji lokalnej na temat ekonomii społecznej*
- ✓ *słabą współpracę podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną*
- ✓ *nikły poziom startowania przez podmioty ekonomii społecznej w postępowaniach przetargowych*
- ✓ *oczekiwanie podmiotów ekonomii społecznej od administracji wsparcia finansowego*
- ✓ *silną potrzebę wsparcia lokalowego i sprzętowego przez podmioty ekonomii społecznej*

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy i potrzeby w ramach projektu zorganizowano szereg działań oraz stworzono narzędzia, które mają przyczynić się do podniesienia poziomu wiedzy i współpracy pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej oraz administracją lokalną.

Na kartkach przed Państwem zostały wymienione i krótko scharakteryzowane działania – proszę o zapoznanie się z nimi.

Działania i narzędzia w ramach projektu

Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej
Zespół ds. monitoringu programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej
Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli społecznej Klauzule społeczne stanowią pewnego rodzaju wyjątek od reguły, który jest dopuszczany przez Unię Europejską w prawie zamówień publicznych z powodu ważnych względów społecznych. Dotyczą m.in.: 1) zatrudnienia osób: a) bezrobotnych lub młodocianych w celu przygotowania zawodowego, o których mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, b) niepełnosprawnych, o których mowa w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, c) innych niż określone w lit. a lub b, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
Konsultacje w zakresie możliwości powstania i funkcjonowania inkubatora przedsiębiorczości społecznej w Toruniu Długotrwałe i kompleksowe wsparcie organizacji pozarządowych wraz ze świadczeniem dla nich usług m. in. doradczych i szkoleniowych dla podmiotów ekonomii społecznej.
Nagroda Prezydenta Miasta Torunia: Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna
Upowszechnienie idei ekonomii społecznej wśród młodzieży Utworzenie ścieżki specjalizacji „Usługi społeczne” w Instytucie Socjologii UMK.
Szkolenia, wizyty studyjne Szkolenia i doradztwo dla podmiotów ekonomii społecznej oraz pracowników administracji wraz z wizytami studyjnymi w określonych kategoriach podmiotów ekonomii społecznej w Toruniu
Narzędzie(kwestionariusz ankiety) do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich podmiotów ekonomii społecznej w obszarze kultury
Uruchomienie Giełdy Zamówień Społecznie Odpowiedzialnych Uruchomienie platformy/aplikacji na której podmioty ekonomii społecznej będą oferowały swoje produkty i usługi dla potencjalnych klientów, mieszkańców Torunia. Ujednolicenie procedury postępowania dotyczącego wynajmu gminnych lokali użytkowych na rzecz organizacji pozarządowych. Stworzenie mapy wynajmu gminnych lokali użytkowych wraz z określeniem celu komercyjnego, dla podmiotów ekonomii społecznej etc. W ramach działania stworzono na platformie internetowej: 1. Bazę podmiotów ekonomii społecznej 2. Bank sprzętu

3. Bazę produktów i usług
4. Zapotrzebowanie
5. Bazę lokalową Urzędu Miasta Torunia

Narzędzie informatyczne

Rozbudowana platforma, która zagreguje wszystkie działania projektu, oprócz nich zostały stworzone mapy ułatwiające kontakt z danym podmiotem ekonomii społecznej:

1. Mapa toruńskich podmiotów ekonomii społecznej
2. Mapa wsparcia podmiotów ekonomii społecznej
3. Mapa lokali dostępnych i zajętych

1. Które z przedstawionych działań projektowych wydają się Pani najbardziej użyteczne i przydatne dla podmiotów ekonomii społecznej a które dla administracji lokalnej? I dlaczego? (**Moderator - Proszę przypomnieć działania i poprosić uczestników do odniesienia się do nich**)
2. Czy wg Pani mają one szansę pomóc wzmocnić współpracę z administracji lokalnej i podmiotów ekonomii społecznej. Czy przyczyniają się do wzrostu wiedzy administracji lokalnej nt. potrzeb podmiotów ekonomii społecznej?
3. Jak oceniłaby Pani dobór działań i narzędzi pod kątem rozwiązania zdiagnozowanych problemów projektowych?

(Moderator przypomina zdiagnozowane problemy:

- ✓ *Słabo rozwinięta ekonomia społeczna w Toruniu*
- ✓ *Niewielka wiedza administracji lokalnej na temat oferty podmiotów ekonomii społecznej*
- ✓ *Niski poziom wiedzy administracji lokalnej na temat ekonomii społecznej w ogóle*
- ✓ *Niewielka współpraca podmiotów ekonomii społecznej z administracją lokalną*
- ✓ *W niskim stopniu stratowanie przez podmioty ekonomii społecznej w postępowaniach przetargowych*
- ✓ *Podmioty ekonomii społecznej w znacznej mierze oczekują od administracji wsparcia finansowego*
- ✓ *PES sygnalizowały silną potrzebę wsparcia lokalowego i sprzętowego)*

4. O jakie działania, Pani zdaniem, można by rozszerzyć program?
5. Czy zrealizowane w ramach programu działania przełożą się na podniesienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej i administracji lokalnej?

6. Czy zna Pani jakieś inne programy / projekty realizowane w Toruniu bądź Państwa województwie, które miały na celu zacieśnienie współpracy administracji lokalnej i podmiotów ekonomii społecznej?

Jeśli tak to jakie? Proszę je skrótowo opisać? Czy uważa je Pani za potrzebne?

Moderator – pytanie ma ono zdiagnozować czy kojarzą jakiegokolwiek programy / projekty z tego obszaru.

7. Co Pani zdaniem administracja lokalna może zrobić, aby zacieśnić współpracę z podmiotami ekonomii społecznej?
8. Czy Pani zdaniem administracja lokalna powinna zawierać klauzule społeczne w zamówieniach publicznych? Jeśli tak / nie, to dlaczego? **(Moderator: proszę rozwinąć temat ze względu na urzędników, którzy stosowali klauzule w swoich przetargach, jakie przeciwskazania stoją na przeszkodzie przy stosowaniu klauzul społecznych?)**
9. Czy korzystali Państwo (również inni członkowie organizacji) z platformy PES-TOR? **(Moderator: pytanie szczególnie dla przedstawicieli PESów, jeżeli korzystali proszę zadać kolejne pytania)**
- Czy platforma jest przydatnym narzędziem i jakie ewentualne korzyści przynosi dla grup docelowych?
 - Które elementy wg Pani się sprawdzają a które nie?
 - Czy ma Pan/i jakieś sugestie odnośnie ulepszenia funkcjonalności, czyli poprawę działających bądź może dodatnie nowej?
10. Czy takie narzędzie jak platforma / narzędzie internetowe skupiające wszystkie informacje o podmiotach ekonomii społecznej w Toruniu może być przydatne i użyteczne dla mieszkańców miasta? Jeśli tak / nie, to dlaczego?
11. Czy brała Pani udział bądź słyszała o Toruńskim Forum Ekonomii Społecznej? Czy takie forum powinno zostać połączone z Toruńskim Forum Organizacji Pozarządowych? Jeśli tak / nie to dlaczego?

Załącznik nr 3 Scenariusz Panel ekspertów

Dzień dobry nazywam się..... Spotykamy się tu w związku z oceną programu wypracowanego w ramach projektu „Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną, jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES” realizowanego przez CISTOR, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego.

Całość będzie nagrywana. Natomiast wszystko, co Panowie powiedzą jest poufne – nigdzie nie pojawią się Państwa nazwiska a podczas pisania raportu opinie nie będą przypisywane do konkretnych osób.

Zależy nam bardzo na Państwa opinii na temat testowanego programu.

Rozmowa potrwa około 1,5h. [**MODERATOR** rozdaje karty z wynikami]

Rozgrzewka

Bardzo proszę, aby każdy się przedstawił. Proszę powiedzieć o sobie kilka słów o sobie, w jaki sposób byli Panowie zaangażowani w realizację projektu?

Wstęp: W ramach wypracowanego PROGRAMU zrealizowano 6 różnych działań i udostępniono 11 narzędzi. Badanie ilościowe wykazało, że największą popularnością cieszyły się szkolenia i wizyty studyjne. Wzięło w nich udział 77% respondentów, na drugim miejscu było Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej (65%) oraz korzystanie z narzędzia Platformy PES-TOR: baza toruńskich PES (60%). Tylko dla tych 3-ech elementów PROGRAMU uczestnictwo przekroczyło 50%.

Poszukiwana ekspertyza: Jakie są przyczyny tak różnego zainteresowania beneficjentów projektu (PES i UMT) poszczególnymi typami działań i narzędzi PROGRAMU?

I Runda: Swobodne wypowiedzi uczestników Panelu

II Runda: Krótkie podsumowanie przez Moderатора konkluzji uczestników Panelu

Wstęp: W ramach ewaluacji zostało zrealizowane badanie ilościowe wśród uczestników projektu, oraz wśród podmiotów ekonomii społecznej, które **deklarowały**, że nie brały udziału w działaniach projektu (pomimo przekazania przez projektodawcę bazy osób uczestniczących w wybranych działaniach czy korzystających z wybranych narzędzi). Pierwsza grupa „aktywnych” respondentów (PES i UMT) została poproszona o ocenę użyteczności działań i narzędzi, z których korzystali. Druga grupa „biernych” respondentów została poproszona o ocenę działań i narzędzi przewidzianych w ramach PROGRAMU pod kątem trafności w zakresie lepszej współpracy PES i UMT.

Poszukiwana ekspertyza: Z czego wynikają różnice pomiędzy faktyczną oceną działań i narzędzi beneficjentów z nich korzystających a deklarowaną opinią nt. użyteczności beneficjentów deklarujących brak uczestnictwa w projekcie?

I Runda: Rozpoczęcie dyskusji przez MODERATORA i omówienie wyników, kładąc szczególny nacisk na elementy rozbieżne w ocenie: stosowanie klauzuli społecznej w zamówieniach, koncepcja powstania inkubatora przedsiębiorczości społecznej w Toruniu, platforma PES-TOR i Mapy

II Runda: Swobodne wypowiedzi uczestników Panelu

III Runda: Krótkie podsumowanie przez Moderатора konkluzji uczestników Panelu

Wstęp: Ważnym elementem tego PROGRAMU było opracowanie i wdrożenie PLATFORMY PES-TOR oraz organizacja 1-go Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej.

Poszukiwana ekspertyza: Przyglądając się wynikom oceny funkcjonalności PLATFORMY PES-TOR, a także posiadając wiedzę nt. wyników jej wykorzystania, proszę powiedzieć jakie działania powinny zostać podjęte w celu właściwego ukierunkowania wsparcia poprzez niniejsze narzędzie? W jaki sposób może się ono rozwinąć? Kto powinien odpowiadać za rozwój tego narzędzia?

I Runda: Swobodne wypowiedzi uczestników Panelu

II Runda: Krótkie podsumowanie przez Moderатора konkluzji uczestników Panelu

Poszukiwana ekspertyza: Czy zasadne byłoby kontynuowanie przyjętej formuły wspólnej organizacji Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej z istniejącym już od dłuższego czasu Toruńskim Forum Organizacji Pozarządowych?

I Runda: Swobodne wypowiedzi uczestników Panelu

II Runda: Krótkie podsumowanie przez Moderатора konkluzji uczestników Panelu

Poszukiwana ekspertyza: W jaki sposób i w jakich obszarach Panów zdaniem powinno się kontynuować podjęte działania na rzecz zacieśniania idei współpracy pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej? Oraz o jakie działania Panów zdaniem należałoby rozszerzyć program?

I Runda: Swobodne wypowiedzi uczestników Panelu

II Runda: Krótkie podsumowanie przez Moderатора konkluzji uczestników Panelu

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Podsumowanie

Jak oceniają Panowie potencjał PROGRAMU w dłuższej perspektywie czasowej?

Skonkludowanie Panelu Ekspertów przez MODERATORA i prośba o ew. uwagi i komentarze do Panelu Ekspertów.

Podziękowanie za udział w Panelu Ekspertów.

Załącznik nr 4 Kwestionariusz CAWI, PAPI, CATI dla podmiotów ekonomii społecznej oraz administracji lokalnej

Dzień dobry! Na zlecenie CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne realizujemy badanie ewaluacyjne w ramach projektu „Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną, jako szansa na stabilne funkcjonowanie PES”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Zbieramy opinię na temat testowanego „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014”, który został wypracowany w ramach projektu.

1. Czy brał/a Pan/i udział w wydarzeniach bądź korzystał/a z narzędzi projektu "Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną jako szansa na stabilne funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej?"

Informacja – pytanie filtrujące w przypadku odpowiedzi b) i c) kwestionariusz Bierni

- a) Tak
- b) Nie -> przejście do pytania 16
- c) Nie wiem / nie pamiętam -> przejście do pytania 16

2. Którą grupę beneficjentów Pan/i reprezentuje?

- a) Administracja publiczna
- b) Podmioty ekonomii społecznej

3. Płeć:

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

4. Proszę zaznaczyć te działania w ramach projektu, w których brał/a Pan/i udział bądź, z których Pan/i korzystał/a

Działania projektu	tak	nie	Nie pamiętam / Nie mam zdania
a. Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej			
b. Zespół ds. monitoringu programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej			
c. Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli społecznej w Urzędzie Miasta Torunia			

d. Konsultacje w zakresie możliwości powstania i funkcjonowania inkubatora przedsiębiorczości społecznej w Toruniu			
e. Nagroda Prezydenta Miasta Torunia: Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna			
f. Szkolenia, wizyty studyjne			

5. Proszę zaznaczyć te narzędzia w ramach projektu, z których Pan/i korzystał/a

a. Narzędzie (kwestionariusz ankiety) do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich podmiotów ekonomii społecznej w obszarze kultury			
b. Platforma PES-TOR: Baza podmiotów ekonomii społecznej			
c. Platforma PES-TOR: Bank sprzętu			
d. Platforma PES-TOR: Baza produktów i usług			
e. Platforma PES-TOR: Zapotrzebowanie			
f. Platforma PES-TOR: Baza lokalowa Urzędu Miasta Torunia			
g. Platforma PES-TOR: Mapa toruńskich podmiotów ekonomii społecznej			
h. Platforma PES-TOR: Mapa wsparcia podmiotów ekonomii społecznej			
i. Platforma PES-TOR: Mapa lokali dostępnych i zajętych			

6. Czy działania, w których Pani brała udział / Pan brał udział bądź, z których Pani korzystała / Pan korzystał spełniły Pani /Pana oczekiwania:

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

7. Jak ocenia Pan/i użyteczność realizowanych w ramach programu działań?

Działania projektu	Zdecydowanie przydatne	Raczej przydatne	Nie przydatne	Raczej nieprzydatne	Zdecydowanie nieprzydatne	Nie brałam / Brałam udziału
a. Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej						
b. Zespół ds. monitoringu programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej						
c. Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli						

społecznej w Urzędzie Miasta Torunia						
d. Konsultacje w zakresie możliwości powstania i funkcjonowania inkubatora przedsiębiorczości społecznej						
e. Nagroda Prezydenta Miasta Torunia: Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna						
f. Szkolenia, wizyty studyjne						

8. Jak ocenia Pan/i użyteczność realizowanych w ramach programu narzędzi?

a. Narzędzie (kwestionariusz ankiety) do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich podmiotów ekonomii społecznej w obszarze kultury						
b. Platforma PES-TOR: Baza podmiotów ekonomii społecznej						
c. Platforma PES-TOR: Bank sprzętu						
d. Platforma PES-TOR: Baza produktów i usług						
e. Platforma PES-TOR: Zapotrzebowanie						
f. Platforma PES-TOR: Baza lokalowa Urzędu Miasta Torunia						
g. Platforma PES-TOR: Mapa toruńskich podmiotów ekonomii społecznej						
h. Platforma PES-TOR: Mapa wsparcia podmiotów ekonomii społecznej						
i. Platforma PES-TOR: Mapa lokali dostępnych i zajętych						

9. W jaki sposób można Pana/i zdaniem zwiększyć skuteczność i użyteczność wypracowanego programu wspierania podmiotów ekonomii społecznej? Proszę podać **2 najważniejsze Pana/i zdaniem propozycje działań**:

Działania	Tak
a) Nasilić działania promocyjne projektu tak aby dotrzeć do jak najszerzej grupy odbiorców narzędzi i produktów projektu	
b) Zwiększyć liczbę spotkań informacyjno-networkiNGowych służących wymianie informacji oraz doświadczeń pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej, które skorzystały z efektów projektu a tymi które jeszcze nie miały okazji skorzystać z działań proponowanych w projekcie	
c) Organizować warsztaty dla podmiotów ekonomii społecznej z prawa zamówień publicznych	

d) Cykliczne organizowanie Toruńskiego Forum Ekonomii Społecznej oraz podobnych szkoleń, warsztatów, które będą miały na celu integrację środowiska ekonomii społecznej oraz administracji lokalnej, samorządowej	
e) Organizować więcej wizyt studyjnych dla pracowników podmiotów ekonomii społecznej oraz administracji w celu zbierania dobrych praktyk i implementowania ich w mieście Toruń	
f) Cykliczne przyznawanie nagrody przez Prezydenta Miasta Torunia w kategorii: „Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna” w celu promowania najbardziej aktywnych podmiotów ekonomii społecznej	

10. Czy Pana/i zdaniem wypracowany „Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014” przyczynił się do **wzrostu zaufania** pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

11. Czy Pani / Pana zdaniem wypracowany „Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014” przyczynił się do **wzmocnienia współpracy** pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

12. Czy Pana/i zdaniem wypracowany „Program współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej na lata 2013-2014” przyczynił się do **uświadomienia wzajemnych potrzeb** pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

13. Czy Pana/i zdaniem uda się **utrzymać zaangażowanie uczestników** projektu po zakończeniu działań projektowych?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak

- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

14. Czy Pana/i zdaniem działania promocyjne w ramach projektu były **wystarczające i adekwatnie** przeprowadzone do potrzeb projektu?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

15. Czy wzięłaby Pani / wzięłby Pan udział w podobnym projekcie w przyszłości?

- a) Tak
- b) Nie
- c) Nie mam zdania

Dziękujemy za wypełnienie Ankiety

Po filtrze

16. Czy słyszał/a Pan/i o projekcie „Toruński program współpracy instytucji ekonomii społecznej z administracją lokalną, jako szansa na stabilne funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej”.

Informacja: Projekt ma na celu wzmocnienie współpracy toruńskich podmiotów ekonomii społecznej z lokalną administracją publiczną poprzez zwiększenie udziału tych podmiotów w realizacji gminnych polityk publicznych

- a) Tak
- b) Nie
- c) Nie wiem

17. Proszę wskazać, które ze zrealizowanych działań, wdrożonych w ramach projektu mogą być trafne według Pana/i w zakresie wzmacniania współpracy toruńskich podmiotów ekonomii społecznej z lokalną administracją publiczną

Działania projektu	Trafne	Nietrafne	Nie mam zdania
a. Toruńskie Forum Ekonomii Społecznej			
b. Zespół ds. monitoringu programu współpracy Gminy Miasta Toruń z podmiotami ekonomii społecznej			

c. Stosowanie przy procedurze PZP klauzuli społecznej w Urzędzie Miasta Torunia			
d. Konsultacje w zakresie możliwości powstania i funkcjonowania inkubatora przedsiębiorczości społecznej			
e. Nagroda Prezydenta Miasta Torunia: Przedsiębiorczość i ekonomia społeczna			
f. Szkolenia, wizyty studyjne			

18. Proszę wskazać, które z wdrożonych w ramach projektu narzędzi, mogą być trafne według Pana/i w zakresie wzmocnienia współpracy toruńskich podmiotów ekonomii społecznej z lokalną administracją publiczną

a. Narzędzie (kwestionariusz ankiety) do analizy kosztów i korzyści działalności toruńskich podmiotów ekonomii społecznej w obszarze kultury			
b. Platforma PES-TOR: Baza podmiotów ekonomii społecznej			
c. Platforma PES-TOR: Bank sprzętu			
d. Platforma PES-TOR: Baza produktów i usług			
e. Platforma PES-TOR: Zapotrzebowanie			
f. Platforma PES-TOR: Baza lokalowa Urzędu Miasta Torunia			
g. Platforma PES-TOR: Mapa toruńskich podmiotów ekonomii społecznej			
h. Platforma PES-TOR: Mapa wsparcia podmiotów ekonomii społecznej			
i. Platforma PES-TOR: Mapa lokali dostępnych i zajętych			

19. Czy Pana/i zdaniem projekty mające na celu wspieranie podmiotów ekonomii społecznej przez administrację mogą przyczynić się do **wzrostu zaufania** pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

20. Czy Pana/i zdaniem projekty mające na celu wspieranie podmiotów ekonomii społecznej przez administrację mogą przyczynić się do **wzmocnienia współpracy** pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

21. Czy Pana/i zdaniem projekty mające na celu wspieranie podmiotów ekonomii społecznej przez administrację mogą przyczynić się do **uświadomienia wzajemnych potrzeb** pomiędzy administracją lokalną a podmiotami ekonomii społecznej?

- a) Zdecydowanie tak
- b) Raczej tak
- c) Nie mam zdania
- d) Raczej nie
- e) Zdecydowanie nie

22. Czy wzięłaby Pani / wzięłby Pan udział w działaniach podobnego projektu w przyszłości?

- a) Tak
- b) Nie
- c) Nie mam zdania

Dziękujemy za wypełnienie Ankiety